

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Liber tertius: De frumento

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

M. TULLII CICERONIS
ACCUSATIONIS

IN

C. VERREM,

LIBER TERTIUS,

DE

FRUMENTO,

SEU

ORATIO FRUMENTARIA.

ORATIO OCTAVA.

SYNOPSIS.

De frumento & re frumentaria. & Acprimum de frumento decumano & tribus edictis iniquissimis Verris adversus matrem. De pecunia frumentaria nomine crepta, & Verre eo nomine variis & argumentis & exemplis & privatim & publice convicto. Pecuniam matris eo nomine abstulisse privatim, Nymphoni, Xenoni, Polemarcho, Eubuldi, Softrato, Niomeno & Nymphodoro: Publice, Agyrnesibus, Aristibus, Segestibus, Laporensibus, Tifensibus, Amestratinis, Petrinis, Halicisibus, Segestanis, Tormitanis, Imachariensibus, Emusibus, Calatinis, Muticensibus, Hyblensibus, Menonibus, Aenesibus, Leontinis. Superora constare quoque ex Epistola Metelli, ex effectibus (ut quia multa necem sibi confecerunt) quod societatem inierit cum decumanis (id enim probari testimonio Apronii & Decumatorum : deinde symphone Rubri & Scandilis) Prolessi quadam id etiam colligi, sed & epistola Timarchidis id confirmari. Et haec de frumento decumano. & Sequitur alia accusatio, De frumento empto vel emendo. Pecuniam in id destinatas sanasse, averisse, detraxisse. & Sequitur tertia accusatio, De frumento exlimato.

MENES, qui alterum, iudices, nullis impulsu inimicitis, nulla privatim lesi injuria, nullo praemio adducti, in iudicium reipub. causa vocant, providere debent, 1 non solum quod oneri in praesentia tollant, sed etiam 2 quantum in omnem vitam negotii suscipere conentur, 3 LEGEM enim sibi ipsi dicunt innocentiae, continentiae virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitae reposcunt: atque eò magis, si id, ut ante dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi utilitate communi. Nam qui si bi hoc sumsit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, qui huc ignoscit, si qua in re ipse ab religione officii declinavit? Quapropter hoc etiam magis ab omnibus ejusmodi civis laudandus, ac diligendus est, 4 qui non solum reipub. civem improbum remouet, verum etiam se ipsum ejusmodi fore proficitur, ac praestat, ut sibi non

modò communi voluntate virtutis, atque officii, 5 sed etiam ut quadam magis necessaria ratione recte sit, honesteque vivendum. 6 Itaque hoc, ex homine clarissimo, atque eloquentissimo, L. Crasso, saepe auditum est, cum se nullius rei tam poenitere diceret, quam quòd C. Carbonem umquam in iudicium vocavisset, minus enim liberas omnium rerum voluntates habebat: & vitam suam pluribus, quam vellet, observari oculis arbitrabatur. Atque ille his praedictis ingenii, fortunaeque munus, tamen hac cura continebatur, quam sibi, 7 nondum confirmato consilio, sed incante aetate, susceperat. 8 quò minus etiam perspicitur eorum virtus, & integritas, qui ad hanc aetate adolescentuli, quam qui jam firmata aetate descendunt, illi enim, antequam potuerunt existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui neminem accusarint, gloria causa, atque ostentatione, accusant: nos, qui jam & quid facere, & quantum iudicare possemus offendimus, nisi facile cupiditates

1. Non solum quòd oneri in praesentia. Vox solum non comparet in Pall. ideoque habuerit in pro spuria.

2. Quantum id omnem vitam negotii suscipere conentur. Voces illae negarii suscipere conentur, admodum mihi suspectae.

3. Legem enim sibi dicunt innocentiae, continentiae, &c. Vulgata, indicunt sed alterum est in Metelli codice, ut & in Melchioris Hittorpii schedis: qui libri non agnoscunt verbum continentiae.

4. Qui non solum ab reipub. civem, &c. ita Pal. sec. Metel. & Hitt. nisi quòd duo postremi adhuc quòd non, vulgata, solum reipub. sed praeter eòd antiquas in quibus solum R. P. quòd & in Pal. pr. quòd tam republ. notare potest, quam reipub.

5. Sed etiam vi quadam magis necessaria. Egregia isthuc lectio, est ab Hittorpiano & Metelliano: nisi quòd hic, ut. visa est scribis legitima: addideruntque de suo ratio.

6. Itaque hoc judicet. Est à Pal. sec. Met. & Hittorpi. publicata prius & ita.

7. Nondum confirmato consilio. Vide ne verius sit, consilio confirmata, ac ad aetatem referatur, certe non multo post sequitur, firmata aetate Gallicensis.

8. Quò minus etiam perspicitur eorum virtus. Metelli perspicitur, sed haud dubio verè Hittorpii excerpta, perspicitur, id est cogitatione animi & spe qualis futura sit intelligitur. Gallicensis.

piditates nostras tenere mus. numquam ipsimet nobis præcideremus istam licentiam, libertatemque vivendi. Atque hoc ego 1 plus oneris habeo, quam qui ceteros accusarunt (si *onus* est id appellandum, quod cum turpitudine, ac voluptate) verumtamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteris; quid ita postulatur ab omnibus, 2 ut ab iis se abstinent maxime vitii, in quibus alterum reprehenderint. *FVRE* M aliquem, aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis avaritix suspicio. maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videat corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. omnia postremo, *que vindicari in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt.* Etenim *NON MODO* accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, 3 in eo ipse deprehenditur. Ego in uno homine omnia vitia, quæ possunt in homine perditio, nefarioque esse, reprehendo: nullum esse dico indicium libidinis, sceleris, audacix, quod non in istius unius vita perspicere possitis. Ego in isto reo legem hanc, iudices, mihi statuo; vivendum ita esse, ut isti non modo factis, dictisque omnibus, sed etiam oris, oculorumque illa contumacia, ac superbia, quam videtis, dissimulasse esse, ac semper fuisse videat. Patior non molestè, iudices, eam vitam, quæ mihi sua sponte antea *juvanda* fuerit, nunc jam mea lege, & conditione *necessariam* quoque 6 futuram. Et in hoc homine sæpe à me quaris, Hortensii, quibus inimicitias, aut qua injuria adductus, ad accusandum descenderim. mitto jam rationem officii mei, necessitudinisque Siculorum: de ipsis tibi inimicitias respondeo: an tu majores ullas inimicitias putas esse, quam *contrarias hominum sententias*, ac dissimilitudines studiorum & voluntatum? *FIDEM* sanctissimam in vita qui putat, potest ei non inimicus esse, qui questor consulem suum consiliis commissis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? *PVDOREM* & pudicitiam qui colit, potest animo æquo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domestica cum lenocinio videre? *QUI RELIGIONES* deorum immortalium retinere vult, ei, qui sana spoliavit omnia, qui 4 ex thesaurum orbitis prædari sit ausus, inimicus non esse qui potest? *Qui jure æquo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit;* cum cogitet varietatem, libidinemque decretorum tuorum? qui sociorum injuriis, provinciarumque incommodis doleat, is in te non exilatione Asiæ, vexatione Pamphiliæ, squalore & lacrymis Siciliæ concitetur? qui civium Romanorum jura ac libertatem, sanctam apud omnes 5 haberi velit, is non tibi plus etiam, quam inimicus esse debeat, cum tua verbera, cum securis, cum cruceis ad civium Rom. supplicia fixas 7 recordetur? An, si qua in re contra rem meam decreverit aliquid injuria, *jure me ei inimicum esse arbitratur:* cum omnia contra omnium bonorum rem, causam, rationem, utilitatem, voluntatemque fecerit, quaris, cur ei sim inimicus, cui populus Rom. infestus sit? qui præsertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Rom. oneris ac muneris suscipere debeam? Quid illa, quæ leviora videntur esse? non cuiusvis animum possunt

move? quod ad tuam ipsius amicitiam, & ceterorumque hominum magnorum, atque nobilium, facilitate aditum istius habet *nequitia, & audacia*, quam cuiusquam nostrum virtus, & integritas? oditis hominum novorum *industrias*, 7 despicitis eorum frugalitatem: pudorem contemnitis: ingenium verò, & virtutem, depressam, exlinitamque cupitis: Verrem amat. Ita credo: si non virtute, non industria, non innocentia, non pudore, non pudicitia: *at sermone, ac litteris, ac humanitate ejus delectamini.* nihil horum est: contraque sunt omnia cum summo dedecore ac turpitudine, tum singulari stultitia, atque inhumanitate oblita. Huic homini si cuius domus patet, utrum ea *patere, an hiare, ac posere*, aliquid videret? Hunc vestri janitores, hunc cubicularii diligunt: hunc liberti vestri, hunc servi, ancillaque amant: hic cum venit, *extra ordinem vocatur:* hic solus introducitur, ceteri sæpe frugalissimi homines, excluduntur, ex quo intelligi potest, eos vobis esse carissimos, qui ita vixerunt, ut sine vestro præsidio salvi esse non possint. Quid? hoc cuiquam ferendum putas esse, 9 nos ita vivere in pecunia tenui, ut prolixius nihil acquirere vellimus. ut dignitatem nostram, populique Rom. beneficentia non copiam, sed virtute, tueamur: istum, rebus omnibus undique ereptis, impunè eludentem circumfluere, atque abundare? 8 hujus argento dominia vestra, hujus signis, & tabulis forum, comitiumque ornari? præsertim cum vos vestro Marte, his rebus omnibus abundetis? Verrem esse, qui vestras villas suis manubiis ornaret? Verrem esse, qui cum L. Mummiō certet: ut plures hic sociorum urbeis, quam ille hostium, spoliasset videatur? plures hic solus villas ornamentis sanorum, quam ille sana spoliis hostium ornasset? & is erit ob eam rem vobis carior, ut ceteri *libentius* suo periculo vestris cupiditatibus serviant? Venim 10 hæc & dicentur alio loco, & dicta sunt: nunc proficiscimur ad reliqua, si pauca ante fuerimus à vobis, iudices, deprecari. Superiore omni oratione peratrentos vestros animos habuimus, id fuit nobis gratum admodum: sed multo erit gratius, si reliqua vobis attendere: propterea quod in his omnibus, quæ antea dicta sunt, erat quædam ex ipsa varietate, 9 ac novitate rerum, ac criminum delectatio. nunc tractare causam institutum frumentariam: quæ 10 *magnitudine injuria*, & re, criminibus ceteris antecellit: jucunditatis in agendo, & varietatis minus habebit. vestra autem auctoritate & prudentia dignissimum est, iudices, 11 in audiendi diligentia non minus religioni tribuere, quam voluptati. In hac causa frumentaria, cognoscenda hæc vobis proponite, iudices, vos de rebus, fortunisque Siculorum omnium, de civium Roman. qui arant in Sicilia, bonis, de vestigialibus à majoribus traditis, *de vita, videlicet populi Rom. cognituros.* quæ si magna, atque adeo maxima vobis videntur: quam varietate, & quam copiose dicantur, expectare nolite. Neminem vestrum præterit, iudices, omnem utilitatem, opportunitatemque provincie Siciliæ, quæ ad commoda populi Romani adjuncta sit, consistere in re frumentaria maxime, nam ceteris rebus adjuvatur ex illa provincia: hæc verò *alimur*, ac sustinemur. Ea causa tripartita, iudices, 12 erit in accusatione. primum enim de decumano, deinde de

emto

1. Plus oneris habeo.) Lambinus dixit *subest*, sine causa necessaria, nam sic loquitur Tullius lib. v. in Verr. cap. 15. p.
2. Quæ ab iis se abstinent.) Hic. & Met. ut *abstinentur*, omni sensu, non male, nolui tamen sequi, quod & alteri sua esse venustas.
3. In iis se deprehenditur.) Sic Pall. & eod. omnes. Gualtemus inclinabat in Hic. & Metell. scripturam *reprehenditur* & quam sanè vix ad miseriam *deprehenditur* enim is, qui quasi in ipsa *deprehe* plane tenetur, neque habet quo se excuset.
4. Ex thesaurum orbitis.) Ita mis. omnes. ita edd. ante Lambin.
5. Haberi velis.) Sic Hicorp. Metell. Fabr. vulgata, *velis*. eodem res redit. sed cur excludamus id, quod videri queat auctoris genuinum?
6. Ceterorumque hominum magnorum.) Prius impressi; ceterorumque

omnium magnorum, sed alterum extat in Fabr. in Hic. in Met.

7. Despiciere eorum frugalitatem.) Gualtemus arbitrator pronomen esse additamentum librari: malletq; itacim, *depressam exlinitamque* ita.

8. Hujus argenti dominia vestra.) Haud secus Fabric. Hicorp. Met. eximie, *dominia* posita, pro *magisterii*; ut Græci *βαρτανίας*, tunc enim maxime ostentabatur supellex argentea.

9. Ac novitate rerum.) Est in Metelli *nobilitate*. Fortè non male, inquit Gualtemus.

10. Magnitudine injuria ac re.) Sic Fabric. & Metell. antea impressi, *injuria* forte.

11. In audiendi diligentia.) Quanto istud melius retro vulgatis: in audiendo diligentiam. est autem à Met. & Fabr.

emto dicemus frumento, postremo de aestimato. Inter Sicilia, ceterasque provincias, iudices; in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, quod *stipendiarium* dicitur, ut Hispania, & plerisque Paenorum, quasi victoriae praemium, ac poena belli: aut *censores* locato constituta est, ut Asia, lege Semproniana. Sicilia civitates sic in amicitiam, & fidemque accepimus, ut eodem iure essent, quo fuissent: eadem conditione populo Rom. parerent, qua suis antea paruissent.

13. *per pauca Sicilia civitates sunt bello à majoribus nostris subactae: quarum sper came esset publicus populi Romani factus, tamen illis est redditus. is ager à censoribus locari solet. Forderate civitates duae sunt, quarum decumae venire non soleant, Mamertina, & Taurominiana. quinque praeterea sine fructu immunes, civitates, ac liberae, Centuripina, Halesina, Segestana, Haliciensis, Panormitana: praeterea omnis ager Siciliae civitatum, decumanus est: itemque ante imperium populi Rom. ipsorum Siculorum*

14. *voluntate, & institutis fuit. videte nunc majorum sapientiam qui, cum Sicilia, tam opportunum subsidium belli, atque pacis, ad rem publicam ad junxissent, tanta cura Siculos tueri, & retinere voluerunt, ut non modo eorum agris vectigal novum nullum imponerent, sed ne legem quidem venditionis decumarum, 2. neve vendendi aut tempus, aut locum commutarent: ut certo tempore anni, ut ibidem in Sicilia, denique ut lege Hieronica venderent, voluerunt eos in suis rebus ipsos interesse: 3. eorumque amicos,*

15. *commoveri. Ita decumae lege Hieronica semper vendendas centuerunt, ut iis jucundior esset muneris illius fundatio, si ejus regis, qui Siculis carissimus fuit, non solum instituta, commutato imperio, verum etiam nomen maneret. Hoc iure ante Verrem praetorem Siculi semper usi sunt: hic primus instituta omnium, consuetudinem à majoribus traditam, conditionem amicitiae, jus societatis, con-*

16. *vellere, & commutare ausus est. Qua in re primum illud reprehendo, & accuso, cur in re tam veteri, tam usitata, quidquam novi feceris. ingenio aliquid affectus es? tot homines 4. sapientissimos, & clarissimos, qui illam provinciam ante te tenuerunt, prudentia, consilioque vixisti? Est tuum, est 5. ingenii, diligentiaque tua. do hoc tibi, & concedo: scio, te Romae, cum praetor esses, edicto tuo 6. possessiones hereditatum à liberis ad alienos, à primis hereditibus ad secundos, à legibus ad libidinem tuam transfulisse. scio, te edicta superiorum omnino corripisse, & possessiones hereditatum non secundum eos, qui proferent, sed secundum eos, qui dicerent testamentum factum, dedisse: atque res novas abs te prolatas, & inventas magno tibi quaesitum fuisse scio: eandemque te memini censorias quoque leges in lartis rectis exigendis tollere & commutare: ne si redimeret, *cujus rei esset*: ne pupillo tutores, propinqui que consulerent, quo minus fortunis omnibus everteretur: exiguam diem praesumere operi, qua ceteros ab negotio excluderes, ipse in tuo redemptore nullam certam diem observares. Quamobrem novam legem te in decumis sta-*

tuisse non miror, hominem in edictis praetoris, in censoriis legibus tam prudentem, tam exercitatum: non, inquam, miror, te aliquid excogitasse: sed, quod tua sponte, *injussa populi*, sine senatus auctoritate jura provinciae Siciliae mutaris, id reprehendo, id accuso. L. Octavio, & C. Coctore consulibus senatus permisit, ut vini, & olei decumas, & frugum minutatum, quas ante te quaestores in Sicilia vendere consueverant, Romae venderent, 7. legemque huiusmodi, quae ipsis videretur, edicerent. Cum locatio fieret, publicani postularent, quaedam res ut ad legem adderent, neque tamen à censoriis ceteris legibus recederent. Contra dixit is, 8. qui casu tum Roma fuit, tuos hospes, Verres, hospes, inquam, & familiaris tuus, Sthenius hic Thermanianus. Consules causam cognoverunt. cum viros primarios, atque amplissimos civitatis multos, in consilium advocassent, de consilii sententia pronuntiarunt, si lege auctoritate praediti, quibus senatus legum dicendarum in locandis vectigalibus omnem potestatem permitteret, popululique Romanus idem jussisset, Siculo uno reculante, cum amplificatione vectigalium, nonem Hieronica legem mutare noluerunt: tu homo minimi consilii, nullius auctoritatis, *injussa populi, ac senatus*, tota Sicilia reculante, cum maximo detrimento, atque adeo exitio vectigalium, 9. totam Hieronicam legem sustulisti. At quam legem commutasti, iudices, atque adeo totam tollit? acutissime ac diligentissime scriptam: quae omnibus cultodis subjectam aratorem decumano tradit, ut neque in segetibus, neque in arceis, neque in horreis, neque in amovendo, neque in asportando frumento, grano uno posset arator, sine maxima poena fraudare decumanum. Scripta lex ita diligenter est, ut eum scripsisse appareat, qui alia vectigalia non haberet: ita acutè, ut Siculum: ita severè, ut tyranum: qua lege Siculis tamen arare expediret. nam ita diligenter 10. constituta sunt jura decumano, ut tamen ab *omnibus* *re* plus decuma non possit auferri. Cum haec essent in te constituta, Verres 11. tot annis, atque adeo saeculis servatus est, qui haec non commutaret, sed everteret: eaque, quae jamdiu ad salutem sociorum, utilitatemque reipublicae composita, comparataque essent, ad suos improbilissimos *quasi converteret*: qui primum certos instituerit nomine decumanos, te vera ministros, ac satellites cupiditatum suarum: per quos ostendam sic provinciam per triennium vexatam, atque vastatam, iudices, ut eam multis annis, multorum innocentia, sapientiaque *reverti* nequeamus. Eorum omnium, qui decumani vocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quem videtis: de cuius improbitate singulari gravissimarum legationum querimonia, audistis. Adspicite, iudices, vultum hominis, & adspicite: & ex ea contumacia, quam hic *in perditis rebus* retinet, 12. illos ejus spiritus Siciliensis quos fuisse putatis, cogitate, ac recordamini. Hic est Apronius, quem in provincia tota Verres, cum undique nequissimos homines conquisisset, & cum ipse secum sui similes duxisset, non parvam multos: nequitia, luxuria, audacia, *sui simillimum* iudicavit. Itaque

1. *Fidemque accepimus.* Metelli accepimus, quod melius putat Guelmius.
 2. *Neve vendendi aut tempus.* Hoc modo Fabr. & Metell. recepisse legem, vendendi.
 3. *Etiamque amicos.* Adjecimus encliticam jussu à Metell. & Fabricio.
 4. *Sapientissimos & clarissimos.* Non potui excludere vocem postremam, inventam non modo in Metell. sed etiam Fabr. nisi quod *is clarissimusque*, alius ead. id verbi abest.
 5. *Ingenii diligentiaque tua.* Sic Hitorp. sic Fabr. & Metell. non *prudensiaque*, quod in haecenus eulis.
 6. *Possessiones hereditatum à liberis ad alienos.* Adjecimus modò illud à liberis, admoniti à Nannii scriptis. item Fabr. & Metell. quod tamen non esse Ciceronis legitimum clamor Palatinus secundus: admittendumque potius à *sua ad alienos*. quid elegantius? Iuriconsulti enim *heredes sui*, sunt filii.
 7. *Legemque huiusmodi, quae ipsis videretur sed edicerent.* Est à membranaceis Langii. Vulgata *quam ipse vid. dixerunt*. sed Pall. & olim editi servant tamen edicerent.
 8. *Qui casu tum Roma fuit.* Mf. Metelli, *causa*. & sic M. Tullium scripsisse ex Quintiliano dicimus.
 9. *Tota Hieronica legem sustulisti.* In Metell. sanè legitur *in re tam totam Hieronica*. in qua repetitione, non parum venustatis & indignationis videri queat.
 10. *Constituta sunt jura decumano.* Est à liberis Nannii ac Metelli. publici alius decumani.
 11. *Tot annis atque adeo saeculis invenitur.* Particula adjecta ex mf. Metell. *ad saecula* est *invenitur*. quod placuit Gualtemio.
 12. *Ab eis qui sui similes viderent.* Sic annis verus lectio edita scriptaque.

que istos inter se per brevi tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, sed studiorum turpitudine, similitudoque conjunxit. Verres mores improbos, impurosque nostis, fingite vobis, si potestis, aliquem, qui in omnibus istis rebus par ad omnium flagitiorum nefarias libidines esse possit; is erit Apronius ille: qui, ut ipse non solum vita, sed etiam corpore, atque ore significat, immensa aliqua vorago est, aut gurgis vitiorum, turpitudinumque omnium. Hunc in omnibus stuptis, hunc in fano- rum expilationibus, hunc in impuris conviviis principem adhibebat: 3 tantamque habebat *morum similitudo* conjunctionem, atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus, ac barbarus, isti uni commodus, ac disertus videretur: ut, quem omnes odissent, neque videre vellent, sine eo iste esse non posset: ut, cum alii, ne conviviis quidem iisdem, quibus Apronius, hic iisdem etiam poculis uteretur: postremo, ut *odor Apronii* taterimus oris, & corporis, quem (ut ajunt) ne bestia quidem ferre possent, uni isti suavis, & jucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus: 4 in cubiculo solus: in convivio dominus: ac tum maxime cum, accubante prætextato pratoris filio, in convivio saltare verus coepat. Hunc, uti dicere institui, principem 5 Verres ad fortunam aratorum, vexandas, dissipandasque esse voluit: hujus audacia, nequitia, crudelitate, fidelissimos socios, optimosque civis scitote hoc pratore traditos, judices, atque addictos fuisse, *novis instituta & edita*, tota Hieronico lege, (quemadmodum antea dixi) rejecta, & repudiata. Primum, edictum, judices, addite praelarum: *QUANTUM* decumanum edidisset aratorem sibi decumam dare oportere, ut tantum arator decumano dare cogere? Quomodo? quantum poposcit Apronius, dato. Quid est hoc? 6 utrum pratoris institutum in socios, an in hostes videtur infanti edictum, atque imperium tyranni? 7 Ego tantumdem, quantum ille poposcit? posset omne, quantum exaravero. Quid omne? immo plus etiam, inquit, si voler. Quid tum? Quid cesses? Aut dabis, aut contra edictum recisisse damnabere. Per deos immortales, quid est hoc? verisimile enim non est. Sic mihi persuadeo, judices, tametsi omnia in istum hominem convenire putatis, tamen hoc vobis fallum videtur: ego enim, cum hoc tota Sicilia diceret, tamen affirmare non audebam, si hæc edicta non ex istius tabulis totidem verbis recitare possem: sicuti faciam, da, quaeso, scriba, recitet ex codice. Recita edictum de professione, *EDICTUM DE PROFESSIONE*. Negat me recitare totum, nam id significare nunc videtur. Quid pratero? an illud, ubi caves tamen Siculis, & miseris respicis aratores? edicis enim, te in decumanum, si plura sustulerit, quam debitum sit, in octuplum judicium daturum esse. Nihil mihi placet pratermitti. Recita hoc quoque, quod postulat, & totum, recita. *EDICTUM DE IUDICIO IN OCTUPLUM*. Judicio ut arator decumanum persequatur? miserum, atque iniquum, ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad subellia, ab usu rerum rusticarum ad insolitam

litem, atque iudicium. Cum omnibus in aliis vectigalibus, Asia, Macedonia, Hispania, Gallia, Africa, Sardinia, ipsius Italia, quæ vectigalia sunt: cum in his, inquam, rebus omnibus publicanus petitor, ac pignerator; non creptor, neque possessor soleat esse: tu de optimo, de justissimo, de honestissimo genere hominum, hoc est, de aratoribus, ea jura constituebas, quæ omnibus aliis essent contraria. Utrum est æquius, decumanum petere, an aratorem reperere? *judicium, integra res, an perditia, fieri?* cum, qui manu qualierit, an eum, qui digito licitus sit, possidere? Quid? qui in singulis jugis arant, qui ob opere ipsi non recedunt, quo in numero magnus ante te pratorum numerus, magna multitudo Siculorum fuit: quid facient? cum dederint Apronio, quod poposcit, relinquunt Larem familiarem suum? venient Syraculas, ut, te pratore, videlicet, *æquo jure*, Apronium, delicias, ac vitam tuam, iudicio recuperatorio persequantur? Verum esto: 28 reperietur aliquis fortis, & experiens orator, qui, cum tantum dederit decumano, quantum ille deberi dixerit, iudicio repetat, & poenam octupli persequatur. Expecto vim edicti, severitatem pratoris: faveo aratori, cupio octupli damnari Apronium. Quid tandem postulat orator? nihil, nisi ex edicto iudicium in octuplum. Quid Apronius? non recusat, quid prator? 9 jubet recuperatores rejicere. Decurias scribamus. Quas decurias? de cohorte mea rejicies, inquit. Quid? ista cohors *quorum hominum est?* Volusii haruspici, & Cornelii medici, & horum *canum*, quos tribunal meum vides lambere. Nam de conventu nullum unquam iudicem, nec recuperatorem dedit, iniquos decumanis esse ajebat omnes, qui ullam agri glabram possiderent. Veniendum erat ad eos contra Apronium, qui nondum etiam Aproniani convivii crapulam exhalassent. O praelarum, & commemorandum iudicium! ô severum edictum fô tutum per fugium aratorum? Atque, ut intelligatis cujusmodi ista iudicia in octuplum, cujusmodi istius de cohorte recuperatores existimati sint: sic attendite. Ecquem putatis decumanum, hac licentia permissa, ut tantum ab aratore, quantum poposcisset, auferret *plus, quam deberetur, poposcisse?* considerate cum vestris amicis vel metipsum, ecquem putatis, præsertim cum id non solum sine avaritia, sed etiam sine impudentia accipere potuerit, multos necesse est. At ego omnes dico 11 plus, ac multo plus, quam decumas, abstulisse. cedo mihi unum ex triennio prætura tua, quis octupli *damnatus sit*, damnatus? immo verò in quem iudicium ex edicto tuo postulatum sit. Nemo erat videlicet aratorum, qui injuriam sibi factam queri posset: nemo decumanorum, qui grano amplius 12 sibi, quam deberetur, deberi præfessus esset. immo verò contra, rapiebat, & asportabat, quantum à quoque volebat, Apronius: omnibus autem locis aratores spoliati, ac vexati querebantur: neque tamen *ullum iudicium reperitur*. Quid est hoc? tot viri fortes, 30 honesti, gratiosi, tot Siculi, tot equites Romæ, ab uno homine nequissimo, ac turpissimo læsi, poenam octupli sine

1. Possit; is erit Apronius ille. Ita egregie Nani. & Metell. codd. præ vulgato, erat.

2. Non solum vita, sed etiam corpore. Vox etiam non est in Metell. m. neque desideraverim.

3. Tantamque habebat *morum similitudo*.) Melius forte idem liber, habet.

4. In cubiculo solus.) Equivo Pall. Nani. Metell. libri agnoscunt solus, ut & olim edidi omnes, neque aliter legendum. Lambinus, facino.

5. Verres ad fortunam aratorum vexandas dissipat. Non potui non sequi exemplaria Fabr. & Metelli. quæ non agnoscant illud vulgatum, Verres ad fortunam aratorum vexandas dissipat.

6. Utrum pratoris institutum in socios, &c.) Metelli, pratoris præ institutum, &c. proculdubio referendums pratoris populi Rom. instit. non sine insigni emphasi.

7. Ego tantumdem quantum.) Lambinus divisa voce, ego tantumdem quantum, minus recte.

8. Totum recita. EDICTUM, &c.) Sic Pal. prim. nam sec. etiam *quid sit de iudicio in octuplum*, verum antiqua editio facit etiam pronobis.

9. Jubet recuperatores rejicere. Decurias scribamus. Quas decurias? Ita Pall. & vet. editio, quemadmodum cupiebat distingui Hotomanus, nam medii *quis* jubet recuperatores rejicere decurias, scribamus. Quas decurias porro videtur adhuc legendum ex Fabr. & Metell. exemplaribus.

10. solum sine avaritia, sed etiam sine impudentia accipere.) Scripserat Cicero, indicante Metelli codice solum avaritia, sed etiam impudentia accipere pot. alludit Pall. prim. in quo, sine impudentia accipere pot.

11. Plus, ac multo plus, quam.) Est à mss. Fabr. & Metell. prius dixerant nobis illa, ac multo plus.

12. Quam sibi deberetur.) M. Metelli *dederetur*, forte, inquit, Gualtelmii, edere.

ulla dubitatione commissam, non persequantur? quæ causa? quæ ratio est? una illa, iudices, quam videtis: quod ultra etiam *illius se, & irrisus ab iudicio diffusus vadent.* Etenim quod esset iudicium, cum è Verris turpissimo, flagitiosissimoque comitatu tres recuperatorum nomine affedissent, afflecti istius, non à patre ei traditi, sed à meretricibus commendati? Ageret videlicet causam arator: nihil sibi frumenti ab Apronio relictum, bona sua etiam direpta: se pulsatum, verberatumque diceret. conferrent viri boni capita: de commissione loquerentur inter se. ac de mulierculis, si quas à pratore abeunteis possent deprehendere. res agi videretur. surrexisset Apronius, nova dignitas publicani, non ut decumanus, squaloris plenus, ac pulveris: sed unguentis oblitus: vino, vigiliisque languidus. omnia primo motu, ac spiritu suo, vini, unguentis, corporis odore complectens, dixisset hæc, quæ vulgo dicere solebat, *NON SE DECUMANUS EMISSE,* sed bona, fortunamque aratorum: non se decumanum esse Apronium, sed Verrem alterum: dominum illorum, ac tyrannum. Quæ cum dixisset, illi viri optimi de cohorte istius recuperatores, non de absolvendo Apronio deliberarent, sed æquerent. equo modo peritorem ipsum Apronium condemnare possent. Hanc tu licentiam distipiendorum aratorum cum decumanis, hoc est, Apronio permisisses, ut, quantum vellet, posceret: quantum poposcisset, auferret: hoc tibi defensionis ad iudicium tuum comparabas, habuisse te edictum, recuperatores daturum in octuplum? Si mercurale ex omni copia conventus Syracusani, splendidi virorum, honestissimorumque hominum faceres potestatem aratori, non modo rejiciendi, sed etiam sumendi recuperatores; tamen hoc novum genus injuria ferre nemo posset, te, cum tuos omnes fructus publicano tradidisses, & rem de manibus amisisses, tum bona tua repetere, ac persequi lite, atque iudicio. Cum vero verbo, *iudicium sit in edicto,* te quidem vera tuorum comitum, hominum nequissimorum *colluso* cum decumanis, fociis tuis, atque adeo procuratoribus: tamen audes; illius iudicii mentionem facere, præsertim cum id non modo oratione mea, sed etiam te ipsa refellatur? cum in tantis incommodis aratorum, injuriisque decumanorum, nullum ex isto præclaro edicto non modo factum, sed ne postulatam quidem iudicium inveniat? Erit tamen in aratore lenior, quam videtur nam, qui in decumanos *octuplo iudicium* se daturum edixit, idem habuit in edicto, se in aratorem *in quadruplum* daturum. Quis hunc audeat dicere, aratoribus infestum, aut inimicum fuisse? quanto lenior est, quam in publicanum? Edixit, 4 ut, quod decumanus edidisset, sibi dari oportere, id ab aratore magistratus Siculus exigeret. Quid dereliquit iudicii, quod in aratorem dari posset? Non malum est, inquit, esse istam formidinem: ut, cum exactum sit ab aratore, tamen ne se commoveat, reliquus metus iudicii sit. Si iudicio à me vis exigere, remove Siculum, si hanc vim adhibes, quid opus est iudicio? Quis porro erit, qui non malit decumanis tuis dare, & quod poposcit, quam ab afflectis tuis quadruplo condemnari? Illa verò præclara est clausula edicti, quod omnium contra versarum, quæ essent inter aratorem, & decumanum,

si inter vestros, edicit, se recuperatores daturum. Primum quæ potest esse controversia, cum is, qui petere debet, auferat? de cum is non, quantum debetur, sed quantum commodum est, auferat? ille autem, unde ablatum est, iudicio suum recuperare nullo modo potest? deinde in hoc 6 homo luteus, etiam callidus, ac veterator esse vult, quod ita scribit, *SIVTER VOLET, RECUPERATORES DABO.* Quam lepidè se furari putat? Utique facit potestatem, sed utrum ita scripserit, *si inter vestros,* an, *si decumanus volens,* nihil interest. arator enim tuos istos recuperatores 7 nunquam volet. Quid? illa cuiusmodi sunt, quæ ex tempore ab Apronio admonitus, edixit? Q Septimio, honestissimo homine, equiteque Romano, resistentem Apronio, & affirmante, se plus decuma non daturum, exoritur peculiate edictum repentinum, *ne quis frumentum de area tolleret, nisi quam cum decumano pactus esset.* Ferebat hæc quoque iniquitatem Septimius, & imbro frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberimum, & quaestuosissimum nascitur, *ut ante Kalendas Sext. omnes decumani ad aquam deportari haberent.* Hoc edicto non Sicuti (nam eos quidem jam superioribus edictis suis perdidit, atque afflixerat) sed isti ipsi equites Rom. qui suum jus retinere se contra Apronium posse erant arbitrati, splendidi homines, & alii prætoribus gratiosi, vincti Apronio traditi sunt. Attendite enim, cuiusmodi edicta sint. *NE TOLLAT,* inquit, *EX AREA, NISI ERIT PACTUS.* Satis hæc magna vis est ad inique paciscendum. malo enim plus dare, quam non mature ex area tollere. At ista vi Septimium, & nonnullos Septimii simileis non coeret: qui ita dicunt. Non tollam potius, quam paciscar. 9 His hoc opponitur, Deportatum habere ante Kalend. Sext. Deportabo igitur. Nisi pactus eris, non commovebis. Sic deportandi dies præstituta tollere cogebat ex area. Prohibitio tollendi, nisi pactus esset, vim exhibebat pactioni, non voluntatem. Jam verò illud non solum contra legem Hieronicam, nec solum contra consuetudinem superiorum, sed etiam contra omnia iura Siculorum, quæ habent à senatu, populoque Romano, *extra suum forum vadimonium promittere cogatur.* Statuit istè, ut arator decumano, quò vellet decumanus vadimonium promitteret. ut hic quoque Apronio, cum à Leonitis usque Lilybæum aliquem vadaretur, ex miseris aratoribus calumniandi quaestus accederet. Quamquam illa fuit ad calumniam singulari consilio reperta ratio, quod edixerat, ut aratores jugera rationum suarum profiterentur. Quæ res cum ad pactiones iniquissimas magnam vim habuit, sicut ostendam, neque ad ullam utilitatem reip. pertinuit: tum verò ad calumnias, in quas omnes incidere, quos vellet Apronius. Ut enim quisque contra voluntatem ejus dixerat, ita in eum iudicium de professione jugerum postulabatur, cuius iudicii metu magnus à multis frumenti numerus ablatum, magnæque pecunie coactæ sunt: non quo jugerum numerum, verè profiteri esset difficile, aut amplius etiam profiteri (quid enim in eo periculi esse posset?) sed causa erat iudicii postulandi, quòd ex edicto professus non esset. Iudicium autem quòd fuerit, isto prætorè, si, quæ cohors, & qui comitatus fuerit,

1. *Illius se, & irrisus* Sic Nann. sic Met. codex: placuitque prolius Gulielmo, per vulgato *irrisus*, quod & in Pall. & Vrsin. tanquam *irritum*, vox sic sacrorum, cum res divina non rectè facta.

2. *Quærent, equo modo peritura ipsam Apronis condemnatores*, & *Apronia permisisses*, 3. Exemplaria Italica in hunc usque diem integra delituntur periculis; quam immisi libris nostris, auctoritate codicis Nannianæ; cui accedit & liber Metelli.

3. *Illius iudicij mentionem facere*, Malebat Gulielmus *illius*, ut erat & in Metell. & Nann.

4. *De, quod decumanus edidisset*, Lambiniana aliquot ediciones male prætorum decumanos.

5. *Quod poposcit, quam ab aff. tuis quadruplo condemnari*, Sic quoque

Met. & Fabr. quippe vulgata *poscerent*, & *quadrupli*, quod ultimum decimant etiam Nannii exemplaria calamo exarata.

6. *Hinc latus*, Sic Pal. prim. Metell. & Aldinæ: ad veterimæ quoque *hinc*, quod reinvit Victorius ac Lambianus: reperi in Pall. sec. *latus*; quod non admodum displicet.

7. *Namquam volens*, Est à Nann. & Metell. nam publicator passim, *namquid volens?*

8. *Ac ista vi Septimium*, Hoc quoque se firmat auctoritate Metell. & Nann. vulgata, *namque vi*.

9. *Hic hoc opponitur*, Haud aliter Fabr. & Metell. non *opponitur*, ut in vulgatis.

fuerit, meministi, scire debetis. Quid igitur est, quod ex hac iniquitate novorum edictorum intelligi velim, iudices, Injuriamne factam sociis? at videtis. Auctoritatem superiorum repudiatam? non audebit negare. Tantum Apronium isto pratore potuisse? constiteat, necesse est. Sed vos fortasse, quod vos lex commonet, id in hoc loco quaeritis, num quas ex hisce rebus pecunias cepisset. Docebo, cepisse maximas, omneisque eas iniquitates, de quibus antea dixi, sui quatuor causa i. constituisse convinctam, si prius illud propugnaculum, quo contra omneis meos impetus usurum se putat, ex defensione ejus deiecerit. Magno, inquit, decumas vendidi. Quid ais? an tu decumas, homo audacissime, atque amentissime, vendidisti? tu parteis eas, quas te S. P. Q. R. voluit, an fructus integros, atque adeo bona, fortunaeque aratorum omneis vendidisti? Si palam praeco jussu tuo praedicaasset, non decumas frumenti, sed dimidias venire parteis, & ita emtores accessissent, ut ad dimidias parteis emendas, si plures vendidisses tu dimidias, quam ceteri decumas, cuius mirum videretur? Quid verò, si praeco decumas pronuntiavit: *re vera*, hoc est, lege, edicto, conditione plus etiam, quam dimidias venierunt? tamen hoc tibi praclarum putabis, te plures, quod non licebat, quam ceteros quod oportebat, vendidisse? Plures vendidi decumas, quam ceteri. Quibus rebus id assecutus es? *innocentia*? Adspice adem Caetoris: deinde, si audes, fac mentionem innocentiae. Diligentis? codicis lituras tu contemplare in Sthenii Thermitani nomine: deinde aude te dicere diligentem. Ingenio? qui tescis interrogari priore actione nolueris, 2 & ita tacitum os tuum praebere malueris, quantumvis & te, & patronos tuos, ingeniosos esse dicito. Qua te igitur id, quod ais, assecutus? **MAGNA EST ENIM LUS**, si superiores consilio vicisti, posterioribus exemplum atque auctoritatem reliquisti. Tibi fortasse idoneus fuit nemo, quem imitaretur. At te videlicet, inventorem rerum optimarum, ac principem, imitabuntur omnes. Quis aratorum, te pratore decumam dedit? quis duas? quis non maximo se affectum beneficio putavit, cum tribus decumis 3 pro una defungeretur, praeter paucos, qui propter societatem furtorum tuorum nihil omnino dederunt? Vide, inter importunitatem tuam, senatusque bonitatem, quid interstit. Senatus, cum temporibus reip. cogitur, ut decernat, ut altera decumae exigantur, ita decernit, ut pecunia pro his decumis solvatur aratoribus: ut, quod plus sumitur, quam debetur, id emi, non auferri putetur. Tu, cum tot decumas non S. C. sed novis edictis tuis, nefariisque institutis exigeres, & eriperes: magnum te fecisse arbitrabere, si plures vendideris, quam L. Hortensius, pater istius Q. Hortensii, quam Cn. Pompejus, quam M. Marcellus: qui *ab aequitate, ab lege, ab*

43 *instituta non recesserunt*? An tibi unius anni, aut biennii ratio habenda fuit: salus provinciae, commoda rei frumentariae, ratio reip. in posterum fuit negligenda? cum ita rem constitutam accepisses, ut & populo Ro. satis frumenti ex Sicilia suppeditaretur, & aratoribus tamen arare, atque agros colere expediter? Quid effecisti? quid assecutus es? Ut populo R. pratore te, nescio quid ad decumas accederet, deferendas arationes, relinquendasque curasti. Successit tibi L. Metellus. Tu innocentior, quam Metellus? tu laudis, & honoris cupidior? tibi enim consulatus quaerebatur, Metello *paternus honor*, & avitus negligebatur. multo mino-

ris vendidit, non modo, quam tu, sed etiam, quam qui ante te vendiderunt. Quæro, si ipse excogitare non poterat, quemadmodum quam plurimo venderet: ne tua quidem recentia proximi pratoris vestigia persequi poterat, ut tuis praclaris, abs te principe inventis, & excogitatis edictis, atque institutis uteretur? Ille verò tum se Metellum minime fore putasset, si te ulla in re imitatus esset: qui ab urbe Roma, quod nemo umquam post hominum memoriam fecit, cum sibi in provinciam proficiscendum putaret, litteras ad Sicilia civitates misit, per quas hortatur, & rogat, ut *erant*, ut 4 *erant* in beneficio populi R. Hoc petit aliquanto ante adventum suum: & simul ostendit, se lege Hieronica venditurum, hoc est, in omni ratione decumarum nihil istli simile facturum. Atque hæc, non cupiditate aliqua scribit adductus, ut in alienam provinciam mittat litteras ante tempus: sed consilio, ne, si tempus fatiosis praeterisset, granum in provincia Sicilia nullum haberemus. Cognoscite Metelli litteras. Recita epistolam L. 45. Metelli. **LITTERÆ L. METELLI**. Hæ litteræ, iudices, L. Metelli, quas audistis, hoc, quantum est ex Sicilia frumenti homotini exaraverunt. glabam comoslet in agro decumano Sicilia nemo, si Metellus hanc epistolam non misisset. Quid? Metello divinitus hoc venit in mentem: an ab Siculis, qui Romam frequentissimi convenerant, negotiatoribusque 5 Sicilia doctus est? quorum, quanti conventus ad Marcellos, antiquissimos Sicilia patronos, quanti ad Cn. Pompejum, Cos. designatum, ceterosque illius provinciae necessarios, fieri soliti sint, quis ignorat? Quod quidem iudicium nullo umquam de homine factum est, ut *absens accusaretur ab iis palam, quorum in bona, liberisque summum imperium, potestatemque haberet*. Tanta vis erat injuriarum, ut homines quidvis perpeti, quam non de istius pravitate, & injuriis deplorare, & conqueri malent. Quas litteras cum ad omneis civitates prope suppliciter misisset Metellus: tamen antiquum modum fatiosis, nulla ex parte 6 assequi potuit. distingerant enim permulti, id quod ostendam: non solum arationes, sed etiam sedes suas patrias, istius injuriis exagitati, reliquerant. Non mehercule 7 criminis augendi causa dicam, iudices: sed, quem accepi ipse oculis, animosque sensum, hunc verè apud vos, & ut potero, planissime exponam. Nam, cum 47. quadriennio post in Siciliam venissem: sic mihi affecta visa est, ut hæc terra solent, in quibus bellum acerbum, diuturnum versatum est, quos ego campos antea, colleisque nitidissimos, viridissimosque vidissem, hos ita vastatos nunc, ac desertos videbam, ut ager ipse cultorem desiderare, ac lugere dominum videretur. Herbitensis ager, Ennensis, Murgentinus, Assorinus, Macharensis, Agrinensis, ita relictus erat ex maxima parte, ut non solum jugorum, sed etiam dominorum multitudinem quaereremus. Athenensis verò ager, qui solebat esse cultissimus, & quod caput est rei frumentariae, campus Leontinus, 8 cuius antea spes hæc erat, ut, cum obsitum vidissem, *arationa carissima non videretur*: sic erat deformis, atque horridus, ut in uberrima Sicilia parte Siciliam quaereremus. labefactarant enim vehementer aratores jam superior annus: proximus verò funditus everterat. Tu mihi etiam audes meationem face- 48. re decumarum? Tu 9 in tanta improbitate, tu in tanta acerbitate, in tot & tantis injuriis, cum in arationibus, & in earum rerum jure provincia Sicilia consistat: everfis fundi-

V

fundi-

1. Constituisse convinctam.) Sic Pall. Nann. edd. que exoleer. neq; abt Fabr. aut Metell. nisi quod ii xincan. Victoriana, itrenpisse convinctam.
2. In sacrum arationem pro arare.) Melius forte Metelli sacrum. os praebet, qui verberari se aut contumelia affici impune patitur.
3. Pro una defungeretur.) Ita omnes mss. nostri & edd. usque ad Victorianam; qua, defungeretur, hoc est, carperetur, inquit Camerarius.
4. Erant in beneficio populi R. hoc petit. etc.) Lambinus edidit; *erant*. In beneficio populi R. hoc petit. Nannii codex non habet vocem *in*. legiturque *faciam*, propter hoc petit, etc. Locus lubricus.

5. Sicilia doctus est.) Forcè edictus est, inquit Gualtelmius.
6. Assequi potuit.) Ita Nan. liber. vulgata, exsequi, quod & in Pall.
7. Criminis augendi causa dicam.) Suspectum Gualtelmius vox *causa*, tanquam scribèr additamentum.
8. Cuius antea spes hæc erat.) Mss. Nannii, item Pall. *species*. Tibullus, *Nis spes destrinat*.
9. In tanta improbitate.) Recepti isthæc suavis mss. Nannii prius decernant, neque hærent in Pall. nam hoc jam deficient exemplaria Metelli atque Hicorpii; magno Critica rei malo.

funditus aratoribus, relicta agris, cum in provincia tam locuplete, ac referta, non modo rem, sed ne spem quidem ullam reliquam cuiquam feceris, aliquid te populare putabis habere, cum dices, te pluris, quam ceteros, decumas vendidisse? Quasi verò aut populus Rom. hoc voluerit, aut senatus hoc tibi mandaverit, ut, cum omnis aratorum fortunas decumarum nomine eriperes, in posterum fructu illo, commodoque rei frumentariae populum Romanum privares: deinde, si quam partem tuam prædæ ad summam decumarum addidisses, bene de populo Rom. meritis viderere. Atque petinde loquor, quasi in eo sit iniquitas ejus reprehendenda, quod, propter gloria cupiditatem, ut aliquos summa decumarum vinceret, acerbiorē legem, duriora edicta interposuerit, omnino superiorum
 19. auctoritatem repudiavit. Magno tu decumas vendidisti. Quid, si doceo, te non minus damnationem tuam averteisse, quam Romanam misisse: decumarum nomine? quid habet populare ratio tua, cum ex provincia populi Rom. & quam partem tu tibi sumeris, atque populo Rom. miseris? quid, si duabus partibus doceo te amplius frumenti abstulisse, quam populo Rom. misisse? tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine cerviculam iacturum, & populo se ad coronam daturum? Hæc vos antea, iudices audistis: verum fortasse ita audistis, ut auctorem remorem haberetis, sermonemque omnium, cognoscite nunc, innumeraibilem pecuniam frumentario nomine ereptam: ut simul illam quoque ejus vocem improbam cognoscatis: qui se uno quaestu decumarum omnia sua pericula redempturum esse
 20. dicebat. 3. Audimus hoc jam diu, iudices: nego quemquam esse vestrum, quin sæpè audierit, socios istius fuisse, decumanos. nihil aliud arbitror in istum falsò esse dictum ab iis, qui malè de isto existimant, nisi hoc, nam socii putandi sunt, quo: inter res, communicata est. Ego rem totam, fortunaque aratorum omnis, istius fuisse dico: Apronium, Veneriosque servos, quod isto pretore fuit novum genus publicanorum, ceterosque decumanos procuratores istius
 21. quaestus, & ministros respirarum fuisse dico. Quomodo hoc doces? quo modo ex locutione illa columnarum docui istum esse prædatorum? opinor, ex eo maxime, quod iniquam legem, 4. novamque dixisset. Quis enim umquam conatus est 5. jura omnia, & consuetudinem omnium commutare cum vituperatione, sine quaestu? Pergam, atque insequar longius. iniqua lege vendebas, quo pluris venderes. cur, jam addictis, & venditis decumis, cum jam ad summam decumarum nihil, ad tuum quaestum multum posset accedere, subitò, atque ex tempore nova nascantur edicta? nam ut vadimonium decumano, quocumque is vellet, promitteretur, ut ex area, nisi pactus esset, arator ne tolleretur: 6. ut ante Kal. Sext. decumas deportatas haberent: hæc omnia, venditis decumis, anno tertio re edixisse dico: quæ si repub. causa faceres, in vendendo essent pronuntiata, quia tua causa faciebas, quod erat imprudentia prætermisum, 7. id quaestum ac tempore ad
 22. monitum reprehendisti. Illud verò cui probari potest? te sine tuo quaestu, ac maximo quaestu, tantam tuam infamiam, tantum capitis tui, fortunarumque periculum neglexisse; ut, cum totius Siciliae quotidie gemitus, querimoniaeque

audires; cum, ut ipse dixisti, reum te fore putares, cum huic iudicii discrimen ab opinione tua non abhorretes: pateret tamen aratores indignissimis injuriis vexari, ac diripi? profectò, quamquam ex singulari crudelitate, & audacia: tamen abs te totam alienati provinciam, & tot homines honestissimos, ac locupletissimos, tibi inimicissimos fieri nolles, nisi hanc rationem, & cogitationem laboris tui, pecunia cupiditas, ac præfens illa præda superaret. Etenim, quoniam summam, & numeram injuriarum, 10. 5. dices, vobis non possum exponere: singulatum autem de uniuscujusque incommodo dicere infinitum est: genera ipsa injuriarum, quaeso, cognoscite. Nympho est Cemptipinus homo navus, & industrius, experientissimus, ac diligentissimus arator. is cum arationes magnas conditas haberet, (quod homines etiam locupletes, sicut ille est, in Sicilia facere consueverunt,) easque magna impensa, magno instrumento tueretur: tanta ab isto iniquitate oppressus est, ut non modo arationes relinqueret, sed etiam ex Sicilia profugeret, Romamque unà cum multis ab isto ejectis, veniret. tunc ut decumanus 9. Nymphonem vocaret ex edicto illo præclaro, quod nullam ad aliam rem, nisi ad hujusmodi quaestum pertinebat, numerum iugerum professum esse. Nympho cum se vellet aquo iudicio defendere, iste viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium (is est Artemidorus Pergæus, qui in sua patria dux isti quondam, & magister ad despoliandum Dianæ templum fuit) & haruspicem Volusianum, & Valerium præconem. Nympho, antequam planè constitit, condemnatur. Quanti, fortasse quaeritis, nulla erit edicti poena certa. frumentum ejus omnis, quod in areis esset. Sic Apronius decumanus, non decumam debitam, non frumentum remotum, atque celatum: sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus, edicti poena, non redemptionis aliquo jure tollit. Xenonis Meneni, 11. nobilissimi hominis, uxoris fundus erat colono locatus, colonus, quod decumanorum injuriis ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem iudicium dedit illud suum damnatorium de iugerum professione. Xeno ad se pertinere negabat: fundum elocatum esse dicebat. dabat iste iudicium, 10. SI PARERET, jugera ejus fundi esse plura, quam colonus esset professus, tum uti Xeno damnaretur. Dicebat ille, non modo non arasse se. 11. id quod in satis erat, sed nec dominum ejus esse fundi, nec locatorem: 12. uxoris esse: eam ipsam suum negotium gerere: ipsam locavisse. Defendebat Xenonem homo summo splendore, & summa auctoritate prædius, M. Cossitius. Iste nihilominus iudicium n. s. 1. xxx. millium dabat. Ille tamen recuperatores de cohorte latronum sibi parari videbat: tamen iudicium accepturum se esse dicebat. Tum ille magna voce Veneris imperat, 13. ut Xeno audiret: DVM RES JUDICETVR, hominem ut asserent; cum iudicatum sit, ad se adducant, & illud simul dixit: se non putare, illum, si divitiis, poenas damnationis contemneret, etiam virgas contemnere. Hac ille vi, & hoc metu adductus, tantum decumanis, quantum iste imperavit, exsolvit. Polemarchus est Murgentinus, vir bonus, atque honestus, 14. is, cum pro iugeribus quinquaginta, medimna 10. cc. de-

1. Ad summam decumarum. Male editiones: aliquot Lambinianæ summa.

2. Et populo se ad coronam daturum. Lipsius nosse emendabat lib. 1. Variar. cap. 5. ac coronam.

3. Audimus hoc jam diu. Vulgata, Audivimus 3. sed nostrum est à Pall. meliusque convenit.

4. Novamque dixisset. Foras edixisset, inquit Gulielmus.

5. Intra omnia, &c. Idem conjicit, communia.

6. Ut ante Kal. Sextiles, &c. Particulam ut adposui volentibus membranis Nannii.

7. Id tempore ac quaestu admonitum reprehendisti. Appage correctores istos, qui heic argute inepti sunt.

8. Tres homines bene, ac simplicissimos. Tres voces interfectæ sunt de auctoritate libri Nanniani.

9. Nymphonem negare ex edicto, &c. Est à Pal. sec. nam prim. necesse. vulgata hodie, vocatis & post, profissum non esse, contra utrumque mss.

10. Si pareret iugera ejus f. t. pl. q. est. f. p. non nisi Xeno) Est à Pall. pr. & sec. nisi quod is, apparet, vulgata: si pareret iugera quinquaginta, &c. non Xeno, &c.

11. Id quod in satis erat. Ita citat ex nescio quibus veteribus Horomanus, ut mss. nostris & edd. aliis abest præpositio.

12. Uxoris esse. Ita liber Nannii. aliorum, uxoris quomodo item passim vulgata, nec omnino male.

13. Ut Xeno audiret. Hoc est ut ille exaudire posset minas Verrii subiequas. Sic Ovidius lib. 1. Amorum: Risi, ut audirem sententiam matris Cupidinis. emendatio hujus loci est ab Nanniano, & Pal. secunda.

etiam imperarentur, quod recusabat, domum ad istum
 & in jus eductus est: & cum iste etiam cubaret, in cubicu-
 lum introductus est: quod, nisi mulieri, & decumano, pa-
 tebat nemini alii. Ibi, cum pugnis & calcibus conscissus
 esset: qui p.c.c. medimnis decidere nolisset, mille prom-
 misit. Eubulides est Grosphus, Centuripinus, homo cum
 virtute & nobilitate domi suae, tum etiam pecunia prin-
 ceptis. huic homini, iudices, honestissimae civitatis hone-
 stissimo, non modo frumenti scitote, sed etiam *vite & san-*
guinis tantum relicto esse, quantum Apronii libido tulit.
 nam vi, malo, plagis adductus est, ut frumenti daret,
 572 non quantum haberet, sed quantum coereretur. Softra-
 tus, & Numenius, & Nymphodorus ejusdem civitatis,
 cum ex agris tres fratres confortes profugissent, quod iis
 plus frumenti imperabatur, quam quantum exarant:
 hominibus coactis, in eorum arationes Apronius venit:
 orane instrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus
 abegit, postea cum ad eum Nymphodorus venisset Aet-
 nam: & oraret, ut sibi sua restituerentur: hominem cor-
 rumpi, ac *suspendi iussit*; in oleastro quodam: quae est arbor,
 iudices, in foro. tandem pendit in arbore socius, ami-
 cusque populi Rom. in fororum urbe ac foro, colonus
 58. aratorque vester, quamdiu voluntas Apronii tulit. Genera
 jamdudum innumerabilem injuriarum, iudices, singulis
 nominibus profero: infinitam multitudinem injuriarum
 praetermitto. vos ante oculos, animosque vestros, tota Si-
 cilia decumanorum hos impetus, aratorum direptiones,
 hujus importunitatem, Apronii *regnum* proponite. Con-
 remisit Siculos: non duxit homines: nec ipsos ad perse-
 quendum vehementis fore, & vos eorum injurias leviter
 59. laturos existimavit. Esto: falsam de illis habuit opinio-
 nem, malam de vobis: verum tamen cum de Siculis male
 mereretur, civis Romanos coluit, his indulgit, eorum vol-
 untati, & gratiae deditus fuit. 4. Iste civis Romanos?
 5. At nullis inimicis, aut infestior fuit. Mitto vincula,
 mitto carcerem, mitto verbera, mitto securis: crucem
 denique illam praetermitto, quam civibus Romanis *es-*
sem humanitatis in eos, ac benivolentiae suae voluit esse:
 mitto, inquam, haec omnia, atque in aliud dicendi tempus
 rejicio: de decumis, de civium Romanorum conditione in
 arationibus disputo: qui quemadmodum essent accepti,
 60. iudices, audistis ex ipsis, bona sibi erepta esse dixere. Ver-
 sim haec, 6 quoniam ejusmodi causa fuit, ferenda sunt:
 nihil valuisse a quietate, nihil consuetudinem: DAMNA
 denique, iudices, nulla tanta sunt, quae non viri fortes,
 magno & libero animo affecti, ferenda arbitrentur. Quid,
 si equitibus Rom. non obscuris, neque ignotis, sed hone-
 stis, & illustribus, manus ab Apronio, isto pratore, sine
 ulla dubitatione afferebantur? quid expectatis? quid a
 me amplius dicendum putatis? an id agendum, ut eo ce-
 lerius de isto tranfigamus, quo maturius ad Apronium
 possimus, id quod ego illi jam in Sicilia 7 pollicitus sum,
 pervenire? qui C. Matrinium, iudices, summa virtute ho-
 minem, summa indultria, summa gratia, Leontinis, in pu-
 blico, biduum tenuit: 8 atque ab Apronio, iudices, homine
 in dedecore nato, ad turpitudinem educato, ad Verris fla-
 gitia, libidinesque accommodato, equitem Rom. scitote
 biduum cibo, testoque prohibitum biduum Leontinis, in
 foro, custodiis Apronii retentum, atque servatum, neque
 ante dimissum, quam ad conditiones ejus depactus est.

Nam quid ego de Q. Lollio, iudices, dicam, equite Roma-
 no spectato atque honesto? Clara res est, quam dicturus
 sum, tota Sicilia celeberrima, atque notissima: qui cum
 araret in Aetnensi, cumque is ager Apronio cum ceteris
 agris esset traditus; equestri veteri illa & auctoritate, &
 gratia fretus, affirmavit, se decumanis plus quam deberet,
 non daturum. refertur ejus sermo ad Apronium. Enim-
 vero iste ridere, ac mirari, Lollium nihil de Matrinio, ni-
 hil de ceteris rebus *audisse*. mittit ad hominem Venerios,
 (hoc quoque attendite, apparitores à pratore assignatos
 habuisse decumanum: si hoc mediocre argumentum vide-
 ri potest, istum decumanorum nomine ad suos quastus
 esse abusum) adducitur à Veneriis, atque adeo atrahitur
 Lollius comode, cum Apronius è palestra disisset, & in
 triclinio, quod in foro Aetnae statuerat, decubisset. Sta-
 tuitur Lollius in illo *tempore* gladiatorum convivio. Non
 mehercule, quae loquor, crederem, iudices, tamen vulgo
 62. audietam, nisi mecum ipse senex, cum mihi, atque huic
 voluntati accusationis meae lacrymans gratias ageret, sum-
 ma cum auctoritate esset locutus. Statuitur, ut dico, eques
 Rom. prope annos x.c. natus, in Apronii convivio, cum
 interea Apronius caput, atque os suum unguento perfri-
 caret. Quid est, Lolli? inquit, tu, nisi malo coactus, *velle fa-*
cere nescis? Homo quid ageret: taceret, responderet: quid
 faceret denique, illa auctoritate, & atate praeditus, nesci-
 bat. Apronius interea cenam, ac pocula poscebat. servi
 autem ejus, qui & moribus *isstem* essent, quibus dominus,
 & eodem genere, ac loco nati, praeter oculos Lollii haec
 omnia ferebant. Ridere conviva, cachinnari ipse Apro-
 nius: nisi forte existimatis, eum in vino, ac luxu non ris-
 sisse, qui nunc in *periculo*, atque exitio suo risum tenere
 non possit. Ne multa, iudices, his contumeliis scitote
 Q. Lollium coactum, ad Apronii leges, conditionesque
 venisse. Lollius, atate & morbo impeditus, ad testimo-
 63. nium dicendum venire non potuit. Quid opus est Lol-
 lio? nemo hoc nescit: nemo tuorum amicorum, 9 ne-
 mo abs te productus, nemo interrogatus, nunc se primum
 hoc dicit audire. M. Lollius, ejus filius, adolescens lectis-
 mus, praestitit est: hujus verba audietis. nam Q. Lollius ejus
 filius, qui Calidium accusavit, adolescens & bonus, &
 fortis, & in primis disertus, cum his injuriis, contumeliis-
 que commotus in Siciliam esset profectus, in itinere occi-
 cisus est, cujus *moris causam fugitivi sustinent*: re quidem
 vera neto in Sicilia dubitat, quin eo sit occisus, quod
 habere clausa non potuerit sua consilia de Verre. Iste
 porro non dubitabat, quin is, qui antea alium studio ad-
 ductus accusasset, sibi adveniendi praestitit esset futurus,
 cum esset parentis injuriis, & domestico dolore cora-
 morus. Jamne intelligitis, iudices, quae *peffis*, quae imma-
 64. nitas in vestra antiquissima, fidelissima, proximaque pro-
 vincia versata sit? Jam videtis, quam ob causam Sicilia tot
 hominum antea furta, rapinas, iniquitates, ignominiasque
 perpeffa, non potuerit hoc novum, ac singulare, atque in-
 credible genus injuriarum, contumeliarumque perferre?
 Jam omneis intelligunt, cur universa provincia defensorum
 suae salutis cum quaesivit, cujus iste fidei, diligentiae, perse-
 verantiae, nulla ratione eripi possit. tot judiciis interfussis:
 tot homines nocentes, & improbos, accusatos & vestra &
 superiorum memoria scitis esse. eequem vidistis, eequem
 audistis, in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia

V 2

tanta

1. In *jur eductus* est.) Habent istud Pall. & Nann. ut omniam edd. canidax verulitatis, vulgata, *deductus*.
 2. Non quantum haberet.) Sic Pall. edd. que omnes.
 3. In *oleastro* quodam.) Hodie legitur *quadam*, sed contra Pall. & edd. veteres.
 4. Iste *civis Romanus*?) Gulielmus confestat excidisse voclam, *et-
 hant, iste civ. Ro?* at enim in Pall. scriptum est, *iste C. R.* edd. priores;
iste civ. Ro.
 5. *Av. nullis inimicis.*) Est ab Hotomagi conjectura, nam scripti
 edd. que *nullis*.

6. *Quoniam ejusmodi causa fuit.*) Sic Lambin. è Fabriciano, vulgata, a
 quoniam *hujusmodi casus adfuit*.
 7. *Pollicitus sum pervenire.*) Ita mss. Nanni. vulgata *testis venire*.
 8. *Acque ab Apronio.*) Mallem tolli *atque*; tanquam supervacuum,
 quamvis tamen ei sua vis, si mutetur in *atque*.
 9. *Nemo abs te productus.*) Nunc primum adicitur Cicero: ex Nonio,
 qui id laudat in *producere*, vestigiaque eius remanserant in mss. Nanni,
 praeterea *nemo prompte adductus*; quod Gulielmus resingebat in *arma*
re adductus, ut Cicero *mirifice* eos qui ab ipso Verre pro se add. *cerentur*,
 contra illum testimonium dicere confirmet.

datur: audite reliqua, & diligenter attendite, quo minus
 miremini, Siculos, *re necessariis* *nostris*, auxilium à patropis,
 73 à consulis, à senatu, à legibus, à iudiciis petivisse. Ut
 probaret Apronius hoc triticum, imperat Agyriensibus
 Verres, ut in medimna singula dentur Apronio *n. s. 111*.
 Quid est hoc? tanto numero frumenti, luci nomine, imperato,
 & expresso, nummi præterea exigentur, ut probetur
 frumentum? an poterat non modo Apronius, sed quis
 vis, exercitui si metiundum esset, improbare Siculum frum-
 entum, quod isti ex area, si vellet, admetiri licebat? Frum-
 menti tantus numerus imperio tuo datur, & cogitur,
 non est satis. nummi præterea imperantur, dantur, parum
 est, pro decumis hordei alia pecunia cogitur, iubes *n. s.*
xxx. luci dari. Ita ab una civitate, *vi, minus, imperio*, inju-
 riaque prætoris eripiuntur tritici medimnum *xxx 111*. &
 præterea *n. s. 111*. an hæc obscura sunt? aut, si omnes ho-
 mines velint, obscura esse possunt? quæ tu *palam egisti?*
 in conventu imperasti? omnibus inspectantibus coegisti?
 qua dere Agyrienses magistratus, & quinque primi,
 74 quos tu tuique questus causa evocasti, acta & imperia
 tua domum ad senatum suum renuntiaverunt: quorum
 renuntiatio, legibus illorum, litteris publicis mandata
 est: quorum legati, homines nobilissimi, Romæ sunt, qui
 hoc idem pro testimonio dixerunt? Cognoscite Agyri-
 ensium publicas litteras: deinde testimonium publicum
 civitatis. Recita litteras publicas *LITTERÆ PVBLI-*
CÆ. Recita testimonium publicum. *TESTIMONIUM*
PUBLICUM. Animadvertitis in hoc testimonio, iudi-
 ces, Apollodorum, cui Pytagro cognomen est, principem
 suæ civitatis, lacrymantem testari, ac dicere, numquam
 post populi Romani nomen ab Siculis auditum, & cogni-
 tum, Agyriensibus contra quemquam infimum civem
 Rom. dixisse, aut fecisse quippiam: qui nunc contra præto-
 rem populi R. magnis injuriis, & magno dolore publice
 testimonium dicere cogentur. Unum mehercule, huic ci-
 58 vitati, Verres, obistere tua defensione non potes: tanta
 auctoritas est in eorum hominum fidelitate, & tanto dol-
 ore in injuria, tanta religio in testimonio. Verum non
 una te tantum, sed universæ similibus afflictæ incommo-
 dis, legationibus ac testimoniis publicis persequentur.
 75 Etenim deinceps videamus, Herbitensis civitas, honesta;
 & antea copiosa, quemadmodum spoliata ab isto, ac ve-
 xata sit. At quorum hominum? summorum aratorum,
 60 remotissimum à foro, iudicis, controversiis: quibus parcere,
 & consulere, homo impurissime, & quod genus hominum
 studiosissime conservare debuisti. Primo anno venierunt
 ejus agrum decumæ tritici medimnum *xv 111*. Atidius, istius
 item minister in decumis, cum emisisset, & præfecti nomine
 eum venisset Herbitam cum Veneriis, locisque ei publicè,
 quò deverteretur, datus esset: coguntur Herbitenses ei lu-
 cri dare tritici medimnum *xxxv 111*, millia, cum decumæ
 venissent tritici medimnum *xv 111*. Atque hoc tantum
 triticum luci coguntur dare publicè, cum jam privatim
 aratores ex agris spoliati, atque exagitati, decumanorum
 76 injuriis profugissent. Anno secundo cum emisisset Apro-
 nius decumas tritici medimnum *xxv*, millibus, & ipse
 Herbitam cum illa prædonum copia, manuque venisset:
 populus publicè coactus est ei conferre luci tritici me-
 dimnum *xxvi*, & accessionem *n. s. c10 c10*. De accessio-
 ne dubito, an Apronio ipsi data sit, merces operæ, *presumptio-*
que impudentia. De tritici quidem numero tanto, quis po-
 tuit dubitare, quin ad istum prædonem frumentarium, si
 cet Agyriensibus frumentum, perveniret? Anno vero tertio
 in hoc agro consuetudine usus est regia. Solere ajunt

baros reges Persarum, ac Syrorum, *plures uxores* habere: his
 autem uxoribus civitates attribuere, hoc modo: Hæc civi-
 tas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in
 crineis, ita populos habens univeros non solum *confictos* *li-*
bidinis suæ, veram etiam administratos. Eandem istius, qui 77
 se regem Siculorum esse ducebat, licentiam, libidinemque
 fuisse cognoscite. Æschrius Syracusani uxor est Pippa:
 cujus nomen *istius nequitia* tota Sicilia perfulgatum est, de
 qua muliere versus plurimi supra tribunal, & supra præ-
 toris caput scribebantur. Hic Æschrio, Pippæ *vir adombra-*
tus, in Herbitensibus decumis novus instituitur publica-
 nus. Herbitenses cum viderent, si ad Æschrionem præ-
 tium redisset, se ad arbitrium libidinosissimæ mulieris
 spoliatum iri: liciti sunt usque eò, quoad se efficere posse
 arbitrabantur. supra adjecit Æschrio, neque enim metue-
 bat, ne, prætores Verre, decumana mulier damno affici
 posset. Addicitur medimnum *xxxv*, millibus dimidio fe-
 re pluris, quam superiori anno. Aratores *funditus ever-*
bantur: & eo magis, quòd jam superioribus annis exhausti
 erant, ac præne perditii. Intellexit iste ita magno venisse,
 ut amplius ab Herbitensibus *exprimi* non posset. demit de
 capite medimnum *c10 c10 c10 100* jubet in tabulas pro
 medimnum *xxx1*. referri *xxx1*, & *cccc*. Hordei decumas 78
 ejusdem agrum Docimus emerat. Hic est Docimus, qui ad
 istum deduxerat Tertiam, lidori mimi filiam, *vi abductam*
 ab Rhodio tibicine. Hujus Tertiam plus etiam, quam Pip-
 pæ, plus quàm ceterarum, ac propè dicam, tantum apud
 istum in Siciliensi prætura auctoritas valuit, quantum
 in urbana Chelidonis. Veniant Herbitam duo prætoris
 amuli, non molesti, 3 muliercularum teterrimarum im-
 probissimi cognitores, incipiunt postulare, postere, mi-
 nari, non poterant tamen, cum cuperent, Apronium imi-
 tari. Siculi Siculos non tam pertimescebant. Cum omni ra-
 tione tamen illi calumniarentur: promittunt Herbiten-
 ses vadimonium Syracusas. Eò posteaquam ventum est,
 coguntur Æschrioni, id est, Pippæ, dare tantum, quan-
 tum erat de capite dentum, tritici medimnum *c10 c10*
c10 100. Muliercularum publicanæ noluit ex decumis nimium
 luci dare, ne forte ab nocturno suo questu animum ad ve-
 ctigalia redimenda transferret. Transactum putabant Her-
 79 bitenses, cum iste, Quid de hordeo, inquit, & Docimo, ami-
 culo meo? quid cogitatis? At hoc agebant in cubiculo, iudi-
 ces, atque in lectulo tuo. Negabant illi sibi quidquam esse
 mandatum. Non audio: numerate *n. s. xv*. Quid faceret
 miler? aut quid recuarent? præsertim cum in lectulo decu-
 manæ mulieris vestigia viderent recentia, quibus illum in-
 flammati ad perseverandum intelligebant? Ita civitas una so-
 ciorum, atque amicorum, duabus teterrimis muliercularum,
 Verre prætores vectigalis fuit. Atque ego nunc, eum frumenti
 numerum, & eas publicè pecunias decumanis ab Herbi-
 tensibus datas esse dico: quo illi frumento & quibus pecu-
 niis tamen à decumanorum injuriis civis suos non redeme-
 runt, perditis enim, & direptis aratorum bonis, hæc decu-
 manis merces, *debetur*, ut aliquando ex eorum agris atque ex
 urbibus abirent. Itaque cum Philinus Herbitensis, homo di-
 80 scertus, & prudens, & domi nobilis, de calamitate arato-
 rum, & de fuga, & de reliquorum paucitate publice dice-
 ret: animadvertitis, iudices, gemitum populi Rom. cujus
 frequentia huic causæ nunquam defuit, quæ de paucitate
 aratorum alio loco dicam. Nunc illud, quod præne præterii,
 non omnino relinquendum videtur, nam, per deos im-
 mortales, quod de capite ipso demisit: quod tandem mo-
 do vobis non modò ferendum, verum etiam audiendum
 videtur?

1. Quæ in iudicis. Est à Naoniana; vulgata enim, quæ sui, tantum.
 2. Tanti dicit in injuria. Ita ejusdem membranae publicæ antea,
 dicitur dicit injuria.
 3. Muliercularum teterrimarum. Haud aliter Pal. & Nangianur. Vul-

gata, deterrimorum.

4. Quæ tandem modo vobis, non modo ferendum, verum etiam audiendum vi-
 detur? Ita Lambinus sed ex libro Nannii, prius eulæ, modo ferendum,
 verum etiam audiendum videtur.

81. videtur? Unus adhuc fuit post Romam conditam (dii immortales faxint, ne sit alter) cui resp. 1 totam se traderet temporibus coacta, & maius domesticis, L. Sulla: hic tantum potuit, ut nemo, illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere possit: tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cum venderet, se pradam suam vendere. Eius omneis res gestas non solum obtinemus; verum etiam 3 propter majorum incommodorum, & calamitatum meorum, publica auctoritate defendimus. Unum hoc illius, senatus consulto reprehensum, decretumque est, ut, quibus ille de capite demississet, hi pecunias in ararium referrent. Statuit senatus, hoc ne illi quidem esse licitum, cui concesserant omnia, 3 à populo factarum, quasitarumque rerum summas imminuere. Illum viris fortissimis iudicantibus patres conscripti remittere de summa non potuisse: te mulieri terretimè recte remisisse senatores iudicabant? ille, de quo lege populus Rom. iusserat, ut ipsius voluntas populo Romano esset pro lege, tamen in hoc uno genere, veterum religione legum, reprehenditur tu, qui omnibus legibus implicatus tenebare libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti? in illo reprehenditur, quod ex ea pecunia remiserit, quam ipse quaesierat: tibi concedetur, qui de capite vestigalium populi Rom. remisisti? Atque in hoc 82. genere audaciam multo etiam impudentius in decumis Segestensium versatus, est: quas cum addidisset eidem illi Docimo, * hoc est tritici modium quinque millibus, & accessionem adscripsisset n. s. MD. coegit Segestenses à Docimo tantidem publicè accipere. id quod ex Segestensium publico testimonio cognoscite. Recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. Audistis, quanti decumas acceperit à Docimo civitas, tritici modium quinque millibus, & accessionem. Cognoscite nunc, quanti se vendidisse retulerit. LEX DECUMIS VENDUNDIS C. VERRE PR. Hoc nomine videtis tritici modium CIO CIO CIO de capite esse demta, quæ cum de populo R. videtur, de vestigalium nervis, de sanguine detra-xisset ararii, Tertiam mimæ condonavit. Utrum impudentius à fociis abstulit? an turpius meretrici dedit? an improbius populo R. ademit? an audacius tabulas publicas commutavit? Ex horum severitate te ulla vis, aut ulla largitio eripiet? sed si eriperis, non intelligis, hæc, quæ iam dudum loquor, ad aliam quaestionem, atque ad pecunia- 83. rum iudicium pertinere? Itaque hoc mihi reseyabo genus integrum totum: ad illam, quæ institui, causam frumentarii, ac decumarum revertar. Qui cum agros maximos, ac feracissimos, per seipsam, hoc est, per Apronium, Verrem alterum, depopularetur: ad minores civitates habebat alios, quos, tanquam canes, immitteret, nequam homines, & improbos: quibus aut frumentum, aut pecuniam publicè cogebat dari. A. Valentijs est in Sicilia, interpres: quo iste interprete non ad linguam Græcam, sed ad furta, & flagitia uti solebat. Fir interpres hic, homo levis, atque regens, repente decumanus. emit agri Liparen-sis, miser, atque jejuni, decumas tritici medimni 100. Liparen-ses vocantur. ipsi accipere decumas, & numerare Valentio coguntur lucri n. s. xxx. millia. Per deos immortalis, utrum tibi sumes ad defensionem? tantone minoris te decumas vendidisse, ut ad medimna 100. xxx. millia lucri, statim sua voluntate civitas adderet, hoc est, tritici medimnum 11. millia? an, cum magno decumas vendidissetes, te expressisse ab invitijs Liparen-sibus hanc pecuniam. Sed 85. quid ego ex te quero, quid defensus sis potius, quam cognoscam ex ipsa civitate, quid gestum sit? Recita testi-

monium publicum Liparen-sium, deinde quemadmodum Valentio nummi sint dati. TESTIMONIUM PUBLICUM. QUOMODO SOLUTUM SIT, EX LITTERIS PUBLICIS. Etiamne hæc tam parva civitas, tam procul à manibus tuis, atque à conspectu remota, & sejuncta à Sicilia, 4 in insula inculta tenuique posita, cumulata alijs tuis majoribus injurijs, in hoc quoque frumentario genere, prædæ tibi, & quaestui fuit? quam tu totam insulam cuidam tuorum sodalium, sicut aliquid munusculum, condonaras: ab hac etiam hæc frumentaria lucra, tanquam à mediterraneis exigebantur? Itaque qui tot annis agellos suos ante te prætorem redimere à piratis solebant, iidem seipsos à pretio imposito redemerunt. Quid ergo? à Tif-sien-sibus perparva, & tenui civitate, sed aratoribus laboriosissimis, frugalissimisque hominibus, nonne plus, lucra nomine, eripitur, quam quantum frumenti omnino exarant, ad quos tu decumanum 5 Diognotum Venerium misisti, novum genus publicani. cur hoc auctore non Romæ quoque servi publici ad vestigalia accedant? Anno secundo Tif-siensis n. s. XXI. lucri dare coguntur inviti, tertio anno CIO CIO CIO medimnum tritici, lucri Diognoto Venerio dare coacti sunt. Hic Diognotus, qui ex publicis vestigalibus tanta lucra facit, vicarium nullum habet, nihil omnino peculii. Vos etiam nunc dubitate, si potestis, utrum tantum numerum tritici Venerius apparitor istius tibi acceperit, an huic exegerit. atque hæc ex publico Tif-siensium testimonio cognoscite. TESTIMONIUM PUBLICUM TIFSIENSIVM. Obscure, iudices, prætor ipse decumanus est, cum ejus apparitores frumentum à civitatibus exigant, pecunias imperent, aliquanto plus ipsi lucri auferant, quam quantum populo Romano decumarum nomine daturus sunt? Hæc æquitas in tuo imperio fuit, hæc prætoris dignitas, ut servos Venerios Siculorum dominos esse velles. hic delectus, hoc dis-crimen, te prætor, fuit, ut aratores in servorum numero essent, servi in publicanorum. Quid? Amestratini miser, 86. impositis ita magnis decumis, ut ipsi reliqui nihil fieret, nonne tamen numerare pecunias coacti sunt? Adducunt decumas M. Casio, cum adesset legatus Amestratini. statim cogitur Heraclius legatus numerare n. s. XXII. Quid hoc est? quæ est ista prædæ? quæ vis? quæ direptio sciorem? Si erat Heraclio ab senatu mandatum, ut emeret: emisset. si non erat: qui poterat sua sponte pecuniam numerare? Casio renuntiat se dedisse. Cognoscite renuntiationem 87. ex litteris. Recita ex litteris publicis. LITTERÆ PUBLICÆ. Quo S. C. erat hoc legato permissum? nullo. cur fecit? coactus est. quis hoc fecit? rota civitas. Recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. Ab hac eadem civitate anno secundo, simili ratione extortam esse pecuniam, & Sex. Vennonio datam, ex eodem testimonio cognovistis. At Amestratinos, homines tenuis: cum eorum decumas medimnis 3000. vendidisses Banobali Venerio (cognoscite nomina publicanorum) cogis eos plus lucri addere, quam quanti venerant, cum magno venissent. dant Banobali medimnis 1000. n. s. 11. MD. Profecto nunquam iste tam amens fuisset, ut ex agro populi Romani plus frumenti servo Venerio, quam populo Romano tribui pateretur, nisi omnis ea prædæ, servi nomine, ad ipsum ipsum perveniret. Perfrini, cum eorum decumæ magno addictæ essent, tamen invitissimi P. Navio Turpioni, improbissimo homini, qui injuriarum, Sacerdote prætoris damnatus est n. s. XXXVII. & 10. dare coacti sunt. Itane dissolute decumas vendidisti, ut, cum modium xv. millibus venissent, medimnum CIO CIO CIO. hoc est, 88. n. s. XXXXV.

1. Totam se traderet. Aliz edd. tradidit, sed nostrum est in mambria Nannii.
2. Propter majorum incommodorum. Probavimus Lambini conjecturam. vulgo malorum. corruptæ.
3. At populo factarum quasitarumque. Horomanus & Lambinus hæc se præbent fatageos; non necessario. Res factæ à populo, partæ sunt.

neque enim ignota formula, veni facere, veni factam habere.
4. In insula inculta. Fabricianus codex in sentis, sub quo verbo latet aliquid agrimenioribus fortan eruditum.
5. Direptio. Placebat istud Horomano, neque aliter Pal. sec. vulgata, Direptio.

91 **W-S XXXV.** lucri decumano darentur? At permagno decumas ejus agri vendidisti. Videlicet gloriatur, non Turpioni lucrum datum, sed Petrinis pecuniam ereptam. Quid? Halicenses, quorum incolæ decumas dant, ipsi agros immuneis habent: nonne huic eidem Turpioni, cum decumæ * c. med. venissent, n. s. xv. c. 10 dare coacti sunt? Si id, quod maxime vis, posses probare, hæc ad decumanos lucra venisse, nihil te attigisse: tamen hæc pecuniæ, *PER VIM, ATQUE IN JURIAM TUAM CAPTÆ*, & conciliatæ, tibi fraudi, & damnationi esse deberent. cum verò hoc nemini persuadere possis, te tam amentem fuisse, ut Apronium, ac Turpionem, servos homines, *liberosque tuo periculo divites fieri velles*: dubitaturum quemquam existimas, quin illis emissariis hæc tibi omnis pecunia quaesita sit? Segestam item ad innumem civitatem Venerius Symmachus decumano immittitur. is ab isto litteras affert, ut sibi contra S. C. i. contra omnia jura, contraque legem Rupilianam, extra forum vadimonium promittant aratores. Audite litteras, quas ad Segestanos miserit. *LITTERÆ C. VERRIS.* Hic Venerius quemadmodum aratores eligeret, ex una pactioe hominis honesti, gratiosiq; cognoscite. in eodem enim genere sunt cetera. Diocles est Panormitanus, Phimes cognomine, homo illustis ac nobilis arator. Is agrum in Segestano (nam commercium in eo agro Panormitanis est) conductum habebat n. s. sex millibus. pro decuma cum pulsatus à Venerio esset, 2 decidit n. s. xvi. millibus, & 10 c. l. iii. id ex tabulis ipsius cognoscite. **NOMEN DIOCLIS PANORMITANI.** Huic eidem Symmacho, Annejus Brochus, senator, homo eo splendore, ea virtute, qua omnes existimatis, nummos præter frumentum coactus est dare. Venerione servus, te prætor, talis vir, senator populi Romani, quaesitui fuit? Hunc ordinem si dignitate antecellere non existimas, ne hoc quidem sciebas, **JUDICARE?** Antea cum equester ordo judicaret, improbi, & rapaces magistratus in provinciis inferiebant publicanis: ornabant eos, quicumque in operis erant: quemcumque equitem Romanum in provincia viderant, beneficia, ac liberalitate prosequerantur: neq; tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem ejus ordinis, voluntatemq; fecissent. Retinebatur hoc tum nescio quomodo quasi communi consilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem Rom. contumelia dignum putasset, ab *uni verso ordine* 95 **malo digno** judicaretur. Tu sic ordinem senatorium despectisti: sic ad injurias, libidinesq; tuas omnia corquasti: sic habuisti statutum cum animo, ac deliberatum, omneis, 3 qui habitarent in Sicilia, aut, qui Siciliam te prætor attingissent, judices rejicere. ut illud non cogitares, tamen ad ejusdem ordinis homineste judices esse venturum? in quibus, si ex ipsorum domestico incommodo nullus dolor insideret: tamen esset illa cogitatio, *in alterius injuria sese despectos*, dignitatemq; ordinis contemtam, & abjectam. quod mehercule, judices, mihi non mediocriter ferendum videtur. **HABET ENIM** quandam aculeum contumelia, 4 quem pati prudentes, ac viri boni difficillimè possunt. 96 **S** poliaisti Siculos. solent enim inulti esse injuriis suis provinciales. vexasti *n. possatores*. inviti enim Romam, 3 raroque decedunt. *Equites Romani* ad Apronii injurias dedisti. quid enim jam nocere possunt, quibus non licet judicare? Quid, cum senatores summis injuriis afficis? quid aliud dicis, nisi hoc? cedo mihi etiam istum *senatorem*: ut hoc amplissimum nomen senatorium non modo ad invidiam im-

peritorum, sed etiam ad *contumeliam improborum* natum esse videatur. Neque hoc in uno fecit Annejus, sed in omnibus 97 senatoribus: ut ordinis nomen non tantum ad honorem, quantum ad ignominiam valeret. In C. Cassio, viro clarissimo & fortissimo, cum is eo ipso tempore, primo istius anno Cos. esset, tanta improbitate usus est, ut, cum ejus uxor, femina primaria, paternas haberet arationes in Leontino, frumentum omne in decumas auferre jussisset. Hunc tu in hac causa testem, Verres, habebis: quoniam, judicem ne haberes, providisti. Vos autem, judices, puta- 98 re debetis, esse quiddam nobis inter nos *communis* atq; conjunctum. multa sunt imposita huic ordini munera, multi labores, multa pericula, non solum legum, ac judiciorum, sed etiam *rumorum*, ac temporum. Sic est hic ordo quasi propositus, atque editus in altum, ut *ab omnibus ventu invidia* circumflari posse videatur. **IN HAC** 6 tam misera, & iniqua conditione vitæ, ne hoc quidem retinebimus, judices, ut magistratibus nostris in obtinendo jure nostro ne contemptissimi, ac despectissimi esse videamur? Thermani 99 ni miserunt, qui decumas emerent. Magni sua putabant interesse, *publici potius* quam *magno emi*, quam in aliquem istius emissarium incidere. Appositus erat Venulejus quidam, qui emeret. Is liceri non destitit. illi, quoad videbatur ferri aliquo modo posse, contenderunt: postremo liceri destiterunt. addidit Venulejo tritici mod. vii. millibus. Legatus Possidorus renuntiat. Cum omnibus hoc intolerandum videretur, tamen Venulejo dantur, ne accedat, tritici mod. vi. præterea n. s. c. 10. c. 10. millia, ex quo facile apparet, quæ *merces decumani*, quæ prætoris præda esse videatur. Cedo Thermanorum mihi litteras, & testimonium. **TABULÆ THERMITANORVM, ET TESTIMONIUM.** Acharenseis jam omni 100 frumento ablato, jam omnibus injuriis tuis exinanitis, 7 tributum facere, miseros ac perditos, coegisti, ut Apronio darent n. s. xx. millia. Recita decretum de tribus, & publicum testimonium. **S. C. DE TRIBUTO CONFERENDO, TESTIMONIUM ACHARENSEIVM.** Ennenseis, cum decumæ venissent agri Ennenis medimnum c. 10 c. 10 c. 6. Apronio coacti sunt dare tritici modium lxxiii. millia, & n. s. iii. millia. Quæso, attendite, quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes civitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea: & in hoc genere nunc, judices, verior, in quo non si *magistratum* aratores evertis bonis omnibus sunt, sed publice decumanis *lucra data sunt*, ut aliquando ex eorum agris, atque urbibus, expleti, atque saturi cum hoc cumulo quaestus decederent. Calatinis quamobrem imperasti anno tertio, ut decumæ 101 **agri sui** quas Calatæ dare consueverant, Amestrati M. Cassio decumano darent, quod neq; ante te prætorum illi fecerant, neq; tu ipse hoc ita statueras antea per biennium? Theomnastus Syraculanus in agrum Mutyenem curabs te immisissus est? qui aratores ita vexavit, ut illi in alteras decumas, id quod in aliis quoq; civitatibus ostendam, *triticeum* 102 **emere** necessarium, propter inopiam, cogerentur. Jam verò ex Hyblensium pactioibus intelligetis, quæ pactæ sint cum decumano Cn. Sergio, sexies tantum, quam quantum *factum sit*, ablatum esse ab aratoribus. Recita factioes, & pactioes ex litteris publicis. Recita. **PACTIOES HYBLENSIVM CVM VENERIO SERVO EX LITTERIS PVBLICIS.** Cognoscite item professiones factio- num, & pactioes Meneniorum cum Venerio servo. Recita ex litteris publicis. **PROFESSIONES S.ATIO-**

V 4

NVM,

1. *Contra omnia jura.* Gulielmus inclinari legere, *contra communita jura*, neque enim fieri posse, ut uno delicto omnia jura violenter.

2. *Decidit n. s. sexdecim millibus.* Indignus illud, quam vulgatum, *decidit n. s. sexdecim millia*, scias esse à Nannianis.

3. *Qui habitarent in Sicilia.* Lambinus habere, fide codicis Nann. nec displicet.

4. *Quem pati prudentes.* Ita Pal. sec. & Nann. editi ferè prudentes, minus prudentes, improbitateque etiam Horomanus.

5. *Karjus decedunt.* Pal. sec. *descedunt*, alii maluerunt *descedunt*.

6. *Tam misera & iniqua.* Est ab eodem Nannii, honestius illo vulgato *indigna*.

7. *Triticeum facere miseret, &c.* Habent istud Pall. & Nann. hæctenus vulgatum, *ferre*, minus invidiosum est.

NVM, ET P. ACTIONES MENENIORVM CVM
 VENERIO SERVO EX LITTERIS PVBLICIS
 Patiuntur, iudices, a sociis, ab aratoribus populi Romani,
 ab iis, qui vobis laborant, vobis seruiunt, qui ita plebem
 Romanam ab sese ali volunt, ut sibi ac liberis suis tantum su-
 peresse, quo ipsi alii possint: ab his, per summam injuriam, per
 acerbissimas contumelias, plus aliquanto ablatum esse,
 103 quam natum sit? Sentio, iudices, moderandum mihi esse
 iam orationi meae, fugiendamque vestram fatietatem. non
 ver labor in uno genere diutius, & ista cetera de oratione
 mea tollam, ut tamen in causa relinquam. Audietis Agri-
 gentinorum, fortissimorum virorum, diligentissimorum-
 que querimonias: cognoscetis, iudices, Entellinorum
 summi laboris, summaeque industriae, dolorem, & inju-
 rias: & Heraclensium, Gelsenium, Solentinorum incom-
 moda proferentur: Catinenfium, locupletissimorum homi-
 num, amicissimorumque agros vexatos ab Apronio cog-
 noscetis: Tyndaritana, nobilissimam civitatem, Cepha-
 leditanam, Halentanam, Apollonientem, Eggynam, Capiti-
 tinam, perditas esse: iniquitate decumanarum intelligetis:
 Murgentinis Assorinis, Elorinis, Eunenfibus, Letinis, ni-
 hil omnino relictum: Citarinos, Acherinos, parvarum ci-
 vitatum homines, omnino abjectos esse, ac perditos:
 omne denique agros decumanos per triennium populo
 Romano ex parte decuma, C. Verri ex omni reliquo ve-
 stigaleis fuisse: & plerisque aratoribus nihil omnino super-
 fuisse: 2 si cui quid aut remissum, aut relictum sit, id fuisse
 tantum, quantum ex eo, quo istius avaritia contenta fuit,
 104 redundavit. Duarum mihi civitatum reliquos feci agros,
 iudices. ferè optimos, ac nobilissimos, Atnensem, & Le-
 ontinum. Horum agrorum ego missos faciam quæstus
 triennii: unum annum eligam, quo facilius id, quod in-
 stitui, explicare possim. Summum annum tertium, quod &
 recentissimus est, & ab isto ita administratus, ut, cum se-
 certè decessurum videret, non laboraret, si aratorem nullum
 in Sicilia omnino esset relicturus. Agri Atnensis, & Le-
 ontini decumas agemus. Attendite, iudices, diligenter,
 agri sunt feraces: annus tertius: decumanus Apro-
 105 nius, de Atnensibus perpauca dicam. dixerunt enim ipsi
 priore actione publicè memoria tenetis, Artemidorum
 Atnensem legationis ejus principem publicè dicere, Apro-
 nium venisse Atnam cum Veneriis: vocasse ad se magi-
 stratum: imperasse, ut in foro sibi medio lecti sternerentur:
 quotidie solitum esse non modò in publico, sed etiam
 de publicis convivare: cum in eis convivii symphonia caner-
 ret, maximisque poculis ministraretur, 3 retinere solitum
 esse aratores, atque ab iis non modò per injuriam, sed
 etiam per contumeliam, tantum exprimi frumenti, quantum
 106 Apronius imperasset. Audistis hæc, iudices, quæ nunc ego
 omnia prætereo, ac relinquo. Nihil de luxuria Apronii
 loquor, nihil de insolentia, nihil de singulari nequitia, ac
 turpitudine: tantum de quæstu, ac lucro dicam unius agri,
 & unius anni, quo facilius vos conjecturam de triennio, &
 de tota Sicilia facere possitis. Sed mihi Atnensium brevis
 est oratio, ipsi enim venerunt: ipsi publicè fecerit homo non ma-
 lus, familiaris prætoris, Apronius, id, quæso, ex ipsorum
 testimonio cognoscite. Recita testimonium Atnensium.
 TESTIMONIUM AATNENSIVM. Quid ais? dic, dic,
 quæso, clarius, ut populus Rom. de suis vestigalibus, de
 suis aratoribus de suis sociis, atque amicis audiat. L. ME-
 DIMNVN, L. N. S. MTLIA. Per deos immorta-
 leis, unus ager uno anno ccc. millia mod. tritici? & præ-

terea n. s. l. millia, lucri dat Apronio? tantone minoris
 decumæ venierunt, quàm fuerunt: an, cum satis magno
 venissent, hic tantus tamen frumenti, pecuniæque nume-
 ros ab aratoribus per vim ablatum est? utrum enim horum
 dixeris, in eo culpa & crimen hæret. Nam illud quidem
 non dices, quod utinam dicas, ad Apronium non perve-
 nisse tantum, ita te non modò publicis tenebo, sed etiam
 privatis aratorum pactionibus, ac litteris: ut intelligas,
 non te diigentio: cur in faciendis furtis fuisse, quam ne
 in deprehendis. Hoc tu feres? hoc quisquam defen-
 det? hoc lit, si aliter de te statuere voluerint, sustinebunt?
 Uno adventu, ex uno agro, Qu. Apronium, præter eam,
 quæm dixi, pecuniam numeratam, ccc. millia mod. tri-
 tici incri nomine sustulisse? Quid? hoc Atnenses soli-
 dicunt? immò etiam Centuripini, qui agri Atnensis mul-
 to maximam partem possident: quorum legatis, hami-
 nibus nobilissimis, Androni, & Arthemoni, senatus ca-
 mandata dedit, quæ publicè ad civitatem ipsorum perti-
 nebant, de iis in priis, quas cives Centuripini non in suis,
 sed 4 in aliorum finibus acceperunt, senatus & populus
 Centuripinus legatos nobis mittere: ipsi aratores Centu-
 ripini, qui numerus est in Sicilia maximus hominum ho-
 nestissimorum, & locupletissimorum, tres legatos, cives
 suos, delegerunt: ut eorum testimonio non unius agri,
 sed prope totius Sicilia calamitates cognosceretis. arant
 enim tota Sicilia ferè Centuripini. & hoc in te graviores,
 ceterisque testes sunt, quod ceteræ civitates tuis solum
 incommodis comoverunt: Centuripini, quod in omnium
 ferè finibus habent possessiones, etiam ceterarum civitatum
 damna, ac detrimenta senserunt. Verum, ut dixi, ratio-
 107 certa est Atnensium, & publicis, & privatis litteris con-
 signata, meæ diligentiæ pensum magis in Leontino agro est
 exigendum, propter hanc causam, quod ipsi Leontini pu-
 blicè non sanè me multum adjuverunt. neq. enim eos illo
 prætor, ha. decumanorum injuria læserunt: potius etiam,
 iudices, adjuverunt. Mirum fortasse hoc vobis, aut inco-
 credibile videatur, in tantis aratorum incommodis, Leontinos,
 qui principes rei frumentariae fuerunt, expertis incom-
 modorum, atque injuriarum fuisse. hoc causa est, iudices,
 quod in agro Leontino, præter unam Mnasiarati fami-
 liam, glabam Leontinorum possidet nemo. Itaque Mnasi-
 arati, hominis honestissimi, atque optimi viri testimo-
 nium, iudices, audietis. ceteros Leontinos, quibus non mo-
 do Apronius in agris, sed ne tempestas quidem illa nocere
 potuit, expectare nolite. etenim non modò incommodi
 nihil ceperunt: sed etiam in Apronianis illis rapinis in
 quæstu sunt, compendioque versati. Quapropter quoniam
 108 me Leontina civitas, atque Legatio, propter eam, quam
 dixi, causam, defecit: mihi met incunda ratio, & via re-
 periunda est, qua ad Apronii quæstum, sive ad eum, qua ad
 istius ingentem, immanemque prædam possim pervenire.
 Agri Leontini decumæ anno tertio venierunt tri. i me-
 dimnum xxxvi. hoc est, tri. mod. ccc. vi. magno judi-
 ces, magno. neque enim hoc possum negare. itaque necesse
 est aut damnum, aut certe non mangnum lucrū fecisse de-
 cumanum. hoc enim solet usu venire iis, qui magno rede-
 109 merunt. Qu. id, si ostendo, in hac una emtione, lucri fieri
 tritici modium c? quid, si ec? quid, si ec? quid, si ecce,
 millia? dubitatis etiã, cui ista tanta præda qua sita sit? Iu-
 quum me esse quispiam dicet, qui ex lucri magnitudine
 conjecturam faciam furti, atq. prædæ. Quid, si doceo, ju-
 dices, eos, qui, cccc. millia modium lucri faciunt, da-
 mnum

1. Heraclensium, Gelsenium, Solentinorum. Adhæc heic Lambino, Vulgato, Heracl. Incellensium, Atnensium, Solentinorum. Ac Atnensium antea sanè monuit Tullius, Incellensium parum notum sunt: eorum quoque habent Palæ. & Celsium. vide Plinium lib. 111. cap. 8.
 2. si cui quid aut remissum. Haud aliter Nann. nam Pal. cui quid remissum, editi, quibus quod remissum est.

3. Resideret solitum esse aratorum. Lambini editio, residere esse. si ab Fabric. laudem. sed tamen ferè suspicor, solitum esse. quamvis ablatum, nihil desideres tamen.
 4. In agrorum ferè finibus. Ve antea in agrorum finibus: sicque Nann. nisi nam vel ego, in agrorum; quod nec Horomano satisfaciat.

num facturos fuisse, & si tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores non intercederent? num quis poterit in tanto lucro, tantaque iniquitate dubitare, quin propter improbitatem tam magnos quaestus feceris? propter magnitudinem ¹¹⁶ quaestus improbus esse volueris? Quomodo igitur hoc assequar, iudices, ut sciam, quantum lucri factum sit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirerem, non inveni: & cum in jus ipsum eduxi, expressi, ut *conficere tabulas se negaret*. Si mentiebatur: quamobrem removebat, si haec tabulae nihil tibi erant obfuturæ? Si omnino nullas confecerat litteras: ne id quidem satis significabat, illum non suum negotium gessisse. ea est enim ratio decumanorum, ut *sine plurimis litteris confici non possit*. singula enim nomina aratorum, & cum singulis portiones decumanorum, litteris persequi & conficere necesse est. Jugera professi sunt aratores omnes imperio atque iustitiae tuo: non opinor quemquam minus esse professum, quam quantum arasset, cum tot cruce, & tot supplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. In jugero agri Leontini medimnum ferè tritici feritur, perpetua, atque aqua: si fatigat, ager efficit, *eum estavo bene ut agatur*: verum, ut omnes dii adjuvent, cum decumo, quod si quando accidit, tum fit, ut tantum decuma sit, quantum severis: hoc est, ut quot jugera sunt ¹¹⁷ fata, totidem medimna decumae debeantur. Hoc cum ita esset: primum illud dico, pluribus millibus medimnum venisse decumas agri Leontini, quam quot millia jugera fata erant in agro Leontino. Quod si fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugero ararent: medimnum autem ex jugere decumano dari poterat, cum *gera*, id quod *per aratorem*, cum decumo extulisset: quae erat ratio decumani, si quidem decumae, ac non bona veniant aratorum, ut pluribus aliquanto medimnis decumas emerit, quam jugera erant fata? In Leontino jugerum subscriptio, ac professio, non est plus xxx millium. Decumae xxxvi medimnis venierunt. Erravit, an potius insanivit Apronius? immò tum insanisset, si aratoribus, quod deberent, licitum esset: & non, quod Apronius imperasset, necesse fuisset dare. Si offendo, minus tribus medimnis in jugerum neminem dedisse decumae: concedes, opinor, ut cum decumano fructus arationis perceptus sit, neminem minus tribus decumis dedisse. Atque hoc in *beneficiis* loco petitum est ab Apronio, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret. Nam cum à multis quaterna, etiam quina exigenterentur: multis autem non modò granum nullum, sed ne *palea* quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquerentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus est, unum in locum conveniunt: hominem suae civitatis in primis honestum, ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc iudicium, legatum & testem Centuripina civitas misit: ut is apud eum causam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis *non amplius in jugera singula, quam terna medimna* ¹¹⁸ *exigeret*. Hoc vix ab Apronio in summo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolomes erant, impetratum est: id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur, ut pro singulis decumis, ternas decumas dare liceret. Quod si tua res non ageretur, à te potius postularent, ne amplius, quam singulas, quam ab Apronio ut ne plus, quam ternas decumas darent. Nunc, ut hoc tempore ea, quae *regie*, seu potius *tyrannice*, statuit in aratores Apronium, praetermittam: neque eos appellem, à quibus omnè frumentum eripuit, & quibus

nihil non modò de fructu, sed ne de bonis quidem suis reliqui fecit: ex his ternis medimnis (quod beneficii, gratiaque causa concessit) quid lucri fiat, cognoscite. Professio est agri Leontini ad jugerum xxx millia. Haec sunt ad tritici medimnum xc, id est, tritici mod xxxi millia, dedecis tritici mod cxxvi millibus, quanti decuma venierunt, reliqua sunt tritici cccxxv millia, adde totius summa 10x2 millium modium treis quinquagelimas, id est, tritici modium xxxxi millia, cccc ab omnibus enim terna, praeterea quinquagelima exigebantur. Sunt haec jam ad cccxvii millia, cccc mod. tritici. Atego cccc millia lucra facta esse dixeram, non enim duco in hac ratione, eos, quibus ternis medimnis non est licitum decidere. Verum ut haec ipsa ratione summam mei promissi compleam, ad singula medimnum multi n-s duo, multi n-s quinque accessionis cogebantur dare: qui minimum, singula nummum, hoc minimum ut sequamur, quoniam xc medimnum millia duximus accedant eo novo, *peffimoque exemplo* n-s xc millia. Hic mihi etiam dicere audebit, magno se decumas vendidisse, cum ex eodem agro, dimidio plus ipse abstulerit, quam populo Rom. miserit? cxxvi medimnum millibus decumas agri Leontini vendidisti. si ex lege, magno: si, ut lex esset libido tua, parvo: si, ut, quae dimidia essent, decumae vocarentur: parvo vendidisti, multo enim pluri decumas annui Siciliae venire poterunt, si id te senatus, aut populus Romanus facere voluisset, etenim saepe decumae tanti veniunt, cum lege Hieronica venient, quanti nunc lege Verrea veniunt. Cedo mihi C. Norbani decumas venditas, C. NORBANI DECUMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. Atqui tum neque iudicium de modo jugerum dabatur: neque enim erat Artemidorus Cornelius recuperator: neque ab aratore magistratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat: nec beneficium patebatur à decumano, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret: nec nummorum accessionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquagelimas frumenti addere: & tamen populo Romano magnus frumenti numerus mittebatur. Quid verò ista sibi quinquagelima, quid ¹¹⁹ porò nummorum accessiones volunt? quo id *pare*, atque adeo, quo id potius ore fecisti? nummos dabat arator, quomodo? aut unde? qui, si largissimus esse vellet, cumulatione mensura uteretur, ut antea solebant facere in decumis, cum aqua lege, & conditione veniant. In nummum dabat. Unde de frumento? quasi habuisset, te prator, quod venderet. De vivo igitur erat aliquid rescandum, ut esset, unde Apronio ad illos fructus arationum hoc *collarium* nummorum adderetur. Jam id porò utrum libentes, an invitati dabant? libentes? amabant, credo, Apronium, invitati? quae re, nisi vi & malo, cogebantur? Jam iste, homo amentissimus, in vendendis decumis nummorum faciebat accessiones ad singulas decumas: neque multum; bina aut terna millia addebat. fiunt per triennium n-s fortasse 10 millia. Hoc neque exemplo cuiusquam, neque ullo iure fecit: neque eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen quemadmodum defensus sit, homo quisquam unquam excogitavit. Quod cum ita sit, audes dicere, te magno ¹²⁰ decumas vendidisse, cum sit perspicuum, te bona, fortunaeque aratorum non populi Rom, sed tui quaestus causa vendidisse? Ut, si quis villicus ex eo fundo, & qui n-s dena meritalet, excisis arboribus ac venditis, demtis regulis, instrumento, pecore abalienato, domino xx millia nummum pro x miserit: sibi alia praeterea centum confecerit: primo

V 5

primo

1. Si tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores. Haud aliter Nann. cod. nam vulgata varie mutata pro ingenio correctorum. Veratior, si tua iniquitas sit, ut ex cohorte, &c. sicque Victoriana. nam Horom. si ut tua iniquitas fuit, ut ex cohorte, &c. & Pall. fidemox mutavi iniquitatem in improbitatem.

2. Nullas confecerat litteras. Fortuitum ne est quod eod. vet. & Pall.

expresserent? nullae.

3. Tot supplicia. Melius istud longe, quod praefert Nann. mss. quàm vulgaram, tot iudicia.

4. Ut in jugera singula. Pall. pr. sec. uti jugera &c.

5. Qui n-s dena meritalet. Ita Pall. nam ed. vet. meritalet, Victoriana, qui n-s dena meritalet, quod & in exemplari Nanniano.

primò dominus, ignarus incommodi sui, *gaudeat*, villico-
que delectetur, quo tanto sibi plus mercedis ex fundo re-
fectum sit: deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fru-
ctus, & cultura continetur, a moras, & venditas: summo
supplicio villicum afficiat, & secum male actum putet: item
populus Rom. cum audit, pluri decumas vendidisse C.
Verrem, quam innocentissimum hominem, cui iste succes-
sit, C. Sacerdotem, putat se bonum in arationibus, fructi-
busque suis habuisse custodem, ac villicum cum senferit,
istum omne instrumentum aratorum, omnia *subsidia velti-*
galium vendidisse, omnem spem posteritatis avaritia sua
sustulisse, arationes & agros veltigaleis vastasse, atque ex-
inanisse: ipsum maximos quæstus, prædæque fecisse: in-
telligit secum actum esse pessimè: istum autem summo
supplicio dignum existimabit. Unde ergo hoc intelligi
potest? ex hoc maxime, quod ager decumanus provincie
Sicilie propter istius avaritiam *desertus est*, neque id solum
accidit, uti minus multis jugis ararent, si qui in agris re-
manerent; sed etiam, ut permulti locupletes homines,
magni & navi aratores, agros & latos, ac fertiles desererent,
totasque arationes dereliquerent. Id adeo sciri faci-
lissime potest ex literis publicis civitatum, propterea quod
lege Hieronica numerus aratorum quotannis a pud magi-
stratus publice subscibitur. Recita tandem, quot acceperit
aratores agri Leontini Verres. *OCTOGINTA TREIS*.
quot anno tertio profiteantur. *TRIGINTA DUO*. Unum
& quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vi-
carii quidem successerint. Quot aratores, adveniente re,
fuerunt agri Mutynensis? videamus ex literis publicis.
CENTUM OCTOGINTA OCTO. Quid? anno tertio?
CENTUM ET UNUS. Octoginta septem aratores unus
ager istius *inopia* desiderat: atque adeo nostra respub.
quoniam illa populi Rom. veltigalia sunt, hunc tot pa-
trum familias numerum desiderat, & reposcit. Ager
Hegbitensis primo anno habuit aratores ducentos, quin-
quaginta septem, tertio centum viginti. hinc centum tri-
ginta septem patres familias extores profugerunt, Agri-
nensis ager, quorum hominum! quam locupletum! du-
centos quinquaginta aratores habuit primo anno prætu-
ræ. Quid tertio anno? octoginta, quemadmodum
legatos Agrinensis recitare ex publicis literis audistis.
Pro dii immortales! si ex provincia tota centum septuag-
inta eiecisses, possesne, *severis iudicibus*, salvus esse? Unus
ager Agrinensis centum septuaginta aratoribus inanior
cum sit, vos conjecturam totius provincie non facietis?
Atque hoc perque in omni agro decumano reperietis:
quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimo-
nio, eos in agris minore instrumento, minus multis ju-
gis remanisse, quod metuebant, si recessissent, ne reliquas
fortunas omnes amitterent: quibus autem iste nihil reli-
qui, quod perderent, fecerat, eos planè non solum ex agris,
verum ex civitatibus suis profugisse. Illi ipsi, qui remanse-
rant, vix decuma pars aratorum, relicti agros omnes
erant, nisi ad eos Metellus Roma literas misisset. se decu-
mas lege Hieronica venditurum, & nisi ab iis hoc petivisset,
ut sererent quam plurimum: quod illi semper *sua causa*
fecerant, cum eos nemò rogaret, quam diu intelligebant, se se
sibi, & populo Romano non Verri & Apronio serere, im-
pendere, laborare. Jam verò, iudices, si Siculorum fortu-
nas negligitis: si, quemadmodum focii populi Rom. à
magistratibus nostris tractentur, non laboratis: at vos

communem populi Rom. causam suscipite, atque defendite.
Ejectos aratores esse dico: agros veltigaleis vexatos,
atque exinanitos à Verre: populatam, vexatamque pro-
vinciam: hæc omnia doceo litteris civitatum, & privatis
primariorum virorum testimoniis. Quid vultis amplius?
non expectatis, dum L. Metellus is, qui multos in istum
releis imperio & potestate deterruit, idem absens de istius
scelere, improbitate, audacia testimonium dicat? non op-
pinor. At is optime, qui successit isti, potuit cognoscere.
Ita est: verum *amicitia impeditur*. At debet nos certiores
facere, quo pacto se habeat provincia. Debet: verumta-
men non cogitur. Num quis in Verrem L. Metelli testi-
monium requirit? nemo. num quis postulat? non opinor.
Quid si testimonio L. Metelli, ac litteris hæc omnia vera
esse doceo? quid dicetis? utrum Metellum falsum scri-
bere? an amicum ledendi esse cupidum? an prætorum,
quemadmodum 4 provincia affecta sit, nescire? Recita
litteras L. Metelli, quas ad Cn. Pompejum, & M. Crassum
Cos. quas ad M. Mummius prætorum, quas ad quatuor-
resurbis misit. *EPISTOLA L. METELLI DECU-*
MAS FRUMENTI LEGE HIERONICA VEN-
DIDI. Cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid
scribit? ita se vendidisse, ut omnes, præter Verrem, cum
scribit se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? se per
istum erepta Siculis majorum nostrorum beneficia, jus ipso-
rum, conditionem societatis, amicitia, forderum reddidisse,
dicit, quanti cuiusque agri decumas venderit, deinde
quid scribit? Recita de epistola reliqua: *SUMMA VI, 174*.
DATA EST OPERA A ME, UT QUAM PLU-
RIMO DECUMAS VENDEREM. Curigitur, Me-
telle, non ita magno vendidisti? quia desertas arationes,
inaneis agros, provinciam miseram, perditamque offendi.
Quid? id ipsum, quod satum est, qua ratione quisquam,
qui sereret, inventus est? Recita litteras. *LITTERÆ* ait
se misisse, & præsentem confirmasse, suam interposuisse
auctoritatem. 6 tantum non aratoribus Metellus obstitit
dedit, se nulla in re Verri similem futurum. At quid est
tandem, in quo se laborasse dicat? Recita. *UT AR-*
ATORES, QUI RELIQUI ERANT, QUAM-
PLURIMUM SERERENT. Qui reliqui? quid hoc
est? reliqui? quo ex bello? qua ex vastitate? quamnam
in Sicilia tanta clades aut quod bellum tam diuturnum, tam
calamitosum, te prætor, versatum est, ut is, qui tibi suc-
cesserit, reliquos aratores collegisse, & recreasse videatur?
Cum bellis Karthaginensibus Sicilia vexata est, 7 & post
nostra, patrumque memoria, cum bis in ea provincia ma-
gna fugitivorum copia versata sint, tamen aratorum 8 in-
teritio facta nulla est. tum, semine prohibita, aut messe
amissa, fructus annuus interibat: tamen incolomis nu-
merus manebat dominorum, atque aratorum. tum qui M.
Levinio, aut P. Rupilio, aut M. Aquillio, prætoribus in
eam provinciam successerant, aratores reliquos non col-
ligebant. Tantone plus Verres cum Apronio provincie
Sicilie calamitatis importavit, quam aut Hasdrubal cum
Pœnorum exercitu, aut Athenio cum fugitivorum maxi-
mis copiis, ut temporibus *illu simulatq, hostiu superatus* esset,
ager aratorum omnis, neque aratori prætor per litteras sup-
plicaret, neque eum prætor oraret, ut quam plurimum se-
reret: nunc autem, ne post abitum quidem hujus importu-
nissimæ pestis, quisquam reperiretur, qui sua voluntate
araret? pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in
agros.

1. *Litteræ & scribitur deservent.* Admissi hanc scripturam quorundam
librorum, quod magis placuisse: Gulielmo quam altera, *litteræ*.
2. *Desiderat & respicit.* Fortasse se possit, adscribit ore Gulielmius.
3. *Minus multis jugis remanisse.* Vulgari amplius, *jugis minor remansit*.
Sed ea vox abest Fabri, & Nann. & tantum turbat.
4. *Provincia affecta sit.* Nann. *afficta*. sed videtur alterum melius.
5. *Summa vi data est a me opera.* Addidi syllabam vi ex miss. Nannii.

Ita Orat. præcedente: *Homium summa vi regere capit.*

6. *Tantum non aratoribus Met. ubi, dedit.* Ita Victorii editio & Liber
Nannii. *aliter, tantum quod arat. Met. ubi, non dedit.*

7. *Et post messem patrumque memoria, cum bis in ea.* Ita quidam libri Ho-
tomani. *aliter edd. nullam part. memoriam.*

8. *Interitio.* Sic Pall. se Nann. probatque Victorius lib. III. Variar.
lect. cap. 2. antea erat *interitio*.

126 agros, atque ad suam larem familiarem redirent? His te litteris, homo audacissime, atque amentissime, jugulatum esse non sentis? non vides, cum is, qui tibi successit, aratores reliquos appellet, hoc eum dixerit scribere, reliquos hos esse, non ex bello, neque ex aliqua hujusmodi calamitate, sed ex tuo scelere, impunitate, avaritia, crudelitate? Recita cetera. TAMEN PRO EO, UT TEMPORIS DIFFICULTAS, ARATORUMQUE PANURIA TULLI Aratorum, inquit, panuria. Si ego accusator toties de te eadem dicerem, vereretur, ne animos vestros offenderem, iudices. Clamat Metellus: nisi litteras misissem, non est satis, nisi praesens confirmassem, ne id quidem satis est. reliquos, inquit, aratores, reliquos? prope lugubri verbo calamitatem provinciae Siciliae significat. addit, Aratorum panuria. Expectate etiam, iudices, expectate si potestis, auctoritatem accusationis meae. dico aratores istius avaritia ejectos: scribit Metellus, arationesque desertas esse: scribit Metellus aratorum esse panuriam. hoc cum scribit, illud ostendit, dejectos, ejectos, fortunis omnibus expulso esse populi R. Socios, atque amicos. quibus si qua calamitas propter istum, salvis vectigalibus nostris, accidisset, animadvertere in eum vos oportebat: praesertim cum ea lege iudicaretis, quae sociorum causa esset constituta. cum vero perditis, prostratisque sociis, vectigalia populi R. sine deminuta: res frumentaria, commeatu, copia, salus urbis, atque exercituum nostrorum in posteritatem istius avaritia interierit: saltem commoda populi R. respicite, si sociis

127 fidelissimis prospicere non laboratis. Atque, ut intelligatis, ab isto, praeter lucro, praedaeque praesenti, nec vectigalium, nec posteritatis habitam esse rationem: cognoscite, quid ad extremum scribat Metellus. IN RELIQUVM TEMPVS VECTIGALIBVS PROSPEXI. In reliquum tempus ait se vectigalibus prospexisse, non scriberet, se vectigalibus prospexisse, nisi hoc vellet ostendere, te vectigalia perdidisse. Quid enim erat, quod vectigalibus prospiceret Metellus in decumis, & in tota re frumentaria, si iste non vectigalia Populi Roman. suo quaestu pervenisset? Atque ipse Metellus, qui vectigalibus prospicit, qui reliquos aratores colligit, quid assequitur, nisi hoc, ut arent, si quid possunt, quibus aratrum saltem aliquod fatelles istius Apronius reliquum fecit: qui tamen in agris spe, atque expectatione Metelli remanserunt? Quid ceteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris ejecti sunt, sed etiam ex civitatibus suis, ex provincia, denique bonis, fortunisque omnibus erepti, profugerunt? qua ratione ii revocabantur? quot pratorum innocentia sapientiaque opus est, ut illa aratorum multitudo aliquando in suis

128 agris, ac sedibus collocetur? Ac, ne miremini, tantam multitudinem profugisse, quantam ex litteris publicis, aratorumque professionibus cognovistis: scitote, tantam acerbiteriam istius, tantum scelus in aratores fuisse (incredibile dictu est, iudices: sed & factum, & tota Sicilia pervulgatum) ut homines, propter injurias, licentiamque decumanorum, mortem sua ipsi conservarint. Centuripinum Dioclem, hominem locupletem suspendisse se constat, quo die sit ei nuntiatum, Apronium decumas redemisse. Dyrrachinum, primum civitatis, eadem ratione mortem oppetisse dixit apud vos homo nobilissimus, Archonidas Elorinus, cum audisset tantum decumanum profectum esse ex edicto istius sibi deberi, quantum ille bonis suis omnibus efficere non posset. Hae tu, tamen omnium hominum dissolutissimus, crudelissimusque, semper fuisti, tamen nunquam perpetere, quod illi gemitus, luctusque provincia

ad tui capitis periculum pertinebant: non, inquam, perpetere, ut homines injuriae tuae remedium morte, ac suspendio quarerent, nisi ea res ad quastum, & ad praedam tuam pertineret. Quid? illud perpetere? attendite iudices, omnibus enim nervis mihi connitendum est, atque in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quam improbam, quam manifestam, quam confessam rem pecunia redimere contentur. Grave crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, iudiciaque de pecuniis repetundis constituta, gravissimum, praeiorem populi Roman. fecisse decumanos. Non hoc nunc primum audit privatus de inimico, reus ab accusatore, jam antea in sella sedens prator, cum provinciam Siciliae obtineret, cum ab omnibus non solum, id quod commune est propter imperium, sed etiam, (id quod istius praecipuum est,) propter crudelitatem metueretur, milites audivit, cum ejus animum ad persequendum non negligentia tardaret, sed conscientia sceleris, avaritiaeque suae refrenaret. Loquebantur enim decumani palam, & praeter ceteros is, qui apud istum plurimum poterat, maximosque agros populabatur, Apronius: PERPARVUM ex illis magnis lucris ad sese pervenire: praeiorem esse socium. Hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur, tuumque nomen in te tam turpi, nefariaque interponerent: nihil ne tibi venit in mentem existimationi tuae consulere? nihil denique capiti, ac fortunae tuae providere? cum tui nominis terror in auribus, animisque aratorum versaretur: cum decumani aratoribus ad pacationes faciendas, non tuam vim, sed tuum scelus, ac nomen opponerent: ecquod iudicium Romae tam dissolutum, tam perditum, tam nummarium fore putasti, quo ex iudicio te ulla salus servare posset? cum planum fieret, decumis contra instituta, leges, consuetudinemque omnium venditis, in aratorum bonis, fortunisque diripiendis decumanos distasse tuas esse partes tuam rem, tuam praedam: idque te tacuisse, & cum dissimulare non posses, potuisses tamen perpeti, & perferre, quod magnitudo lucri obscuraret periculi magnitudinem, plusque aliquanto apud te pecunia cupiditas, quam iudicii metus posset? Esto, cetera negare non potes. ne illud quidem tibi reliquum fecisti, ut hoc posses dicere, nihil eorum te audisse, nihil ad tuas aureas de infamia tua pervenisse. Querebantur cum luctu, & gemitu aratores. Tu id nesciebas? Fremebat tota provincia, nemo id tibi renuntiabat? Romae querimonia de tuis injuriis, conventusque habebantur, ignorabas haec? ignorabas haec omnia? quid? cum palam Syracusis, te audiente, maximo conventu P. Rubrius Q. Apronium sponcione lacessisset, NI APRONIVS DICITARET, TE SIBI IN DECVMIS ESSE SOCIVM: hac te vox non percudit? non perturbavit? non, ut capiti, & fortunae tuae prospiceret, excitavit? Tacuisti: sed asti etiam liteis illorum: & sponcio illa ne fieret, laborasti. Pro dii immortales! hoc aut innocens homo perpeti potuisset, aut quamvis nocens, qui modo iudicia Romae fore putaret, 2 non aliqua simulatione existimationi se hominum vendidisset? Quid est hoc? sponcio fit de capite, ac fortunae tuis, tu sedes, & quiescis? non persequeris? non perseveras? non perquisis, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natum, quemadmodum prolatum sit? Si quis tibi ad aurem accessisset, & dixisset, Apronium dicitare, te sibi esse socium: commoveri te oportuit, vocare Apronium, nec illum ante tibi satisfacere, quam tu omnium existimationi satisfecisses. cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia, hoc, verbo & simulatione, Apronio; re vera, tibi obiectum esset: tu umquam tantam plagam tacitus accipere potuisses, nisi hoc ita statuisses, in te tam manifesta quidquid

1. Omnibus enim nervis mihi connitendum.] Melius ita liber Nannii, quam haecenus vulgati, contemendum.

2. Non aliqua se simulatione existimationi hominum vendidisset.] Haud

aliter editio Victorii, nisi quod ultimo verbo sinxerit, vindicasset, contra Pall. & Nann.

134 quidquid dixisses, te deterius esse facturum? Quæstiones, legatos, præfectos suos, tribunos, multi missos fecerunt, & de provincia decedere iussurunt, quod eorum culpa se minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare illos aliqua in re iudicaret. Tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, perditum, flagitiosum: qui non modo animum integrum, sed ne animam quidem potam conferre potuisset, & eum in tanto tuo dedecore profectio, ne verbo quidem graviore appellasset: neq; apud te tam sancta religio societatis fuisset, ut tui captivi periculum negligeres, nisi rem tam notam esse omnibus, & tam manifestam videres. Cum eodem Apronio postea P. Scandilius, eques Roman. quem vos omnes nostis, eandem sponsonem de societate fecit, quam Rubrius facere voluerat. Institit, oppressit, non remisit: & facta est sponsio n. s. v. mil. cepit Scandilius recuperatores, aut iudicem postulare. Satisne vobis prætori improbo circumdati cancelli videntur in sua provincia; immo verò in sella ac tribunali: ut aut de suo capite iudicium fieri patiatur præfens, ac sedens; aut confiteatur, se omnibus iudiciis convinei necesse esse? Sponsio est, NITE APRONIUS IN DECUMIS SOCIUM ESSE DICAT: provincia tua est; ades tibi te iudicium postulat. Quid facis? quid decernis? Recuperatores dicis te datum. bene agis, tamen qui erunt tantis cervicibus recuperatores, qui audeant in provincia, cum prætor adsit, non solum contra voluntatem ejus, sed etiam contra fortunas iudicare? Verum esto, manifesta res est. cum nemo esset, quin hoc se audisse liquido diceret, locupletissimus quisque, certissimus testis esset: nemo erat Sicilia tota, qui nesciret decumas esse prætoris; nemo, qui non audisset ita Apronium dictitasse: præterea conventus honestus Syraculis, multi equites Romani, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oporteret, qui aliter iudicare nullo modo possent. Instat Scandilius poscere recuperatores. tum iste homo, innocens, qui illam suspicionem levare, atque ab se, remove cuperet, recuperatores dicit se de cohorte sua 137 daturum. Pro deum, hominumque fidem! quem ego accuso? in quo meam industriam, ac diligentiam spectari volo? quid est quod ego dicendo, aut cogitando efficere, aut assequi debeam? teneo, teneo, inquam, in mediis vestigalibus populi R. in ipsis fructibus provincie Sicilie fidem & manifestò avertentem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam; teneo, inquam, ita, ut negare non possit. nam quid hic dicit? Sponsio facta est cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, & NITE SOCIUM te tibi in decumis esse dictitaret. expectant omnes, quantæ tibi ea res curæ sit, quemadmodum hominum existimationi te atque innocentiam tuam probari velis. Hic tu medicum, & harspicem, & præconem tuum, recuperatores dabis, aut etiam illum ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianum iudicem habebas si qua res major esset, Papirium Potamonem, hominem severum, ex veteri illa equestri disciplina? Scandilius postulare de conventu recuperatores. Tum iste negat se de existimatione sua cuiquam, nisi suis, commissurum. NEGOTIATORES putant esse turpe, id forum sibi iniquum ejurare, ubi negotientur. Prætor provinciam 138 suam totam sibi iniquam ejurat. O impudentiam singu-

rem? Hic postulat se Romæ absolvi, qui in sua provincia iudicavit, se absolvi nullo modo posse? qui plus existimet apud lædissimos lenatores pecuniarum, quam apud tres negotiatores metum valere? Scandilius verò negat se apud Aremidorum recuperatorem verbum esse facturum: & tamen auget, atque onerat te bonis conditionibus, si tu uti velis. Si EX PROVINCIA Sicilia tota status idoneum iudicem, aut recuperatorem nullum posse reperiri, postulat à te, ut Romam rejicias. Hic enim vero tu exclamas, hominem improbum, qui postulet ibi de tua existimatione iudicium fieri, ubi te invidiosum esse intelligebat. negas te Romam reijcturum: negas de conventu recuperatores daturum; cohortem tuam proponis. Scandilius rem te totam relicturum dicit, & suo tempore esse rediturum. Qui tu ibi tum? quid facis? Scandilium cogis, quid? sponsonem acceptam facere? Impudenter tollis expectatum existimationis tue iudicium non facis. Quid ergo? Apronio permissis, ut, quos velis, de cohorte sumat recuperatores? Indignum, uni potius ex iniquis sumendi, quam utrique ex æquis rejiciendi fieri postulat. Neutrum facis eorum. Quid ergo? ut aliquid, quod improbus fieri potest cogit enim Scandilius quinque illa millia nummum dare, atque adnumerare Apronio. Quid potuit elegantius facere prætor cupidus existimationis bonæ: qui ab se omnem suspicionem propullaret? qui te eripere ex infamia cuperet? Adductus erat in sermonem, invidiam, vituperationem, dictitabat homo improbus, atque impurus, Apronius, socium esse prætorum: venerat res in iudicium, atque discrimen: potestas erat isti, homini integro, atque innocenti data, ut, in Apronium cum animadvertisset, sese gravissima levaret infamia. Quid excogitat pœnæ? quid animadversionis in Apronium? cogit Scandilium Apronio ob singularem improbitatem, atque audaciam, prædicationemque nefarie societatis, s. n. s. v. millia & mercedis ac præmii dare. Quid interfit, homo audacissime, utrum hoc decerneres: an id, quod Apronius dictitabat, tute de te profiterere ac dictitarere? quem hominem, si quis pudor in te, atque adeò si quis metus iudicium, sine supplicio dimittere non debuit. hunc abs te sine præmio discedere noluisse. Omnia simul intelligere potuisses, iudices, ex uno crimine Scandiliano: primum, hoc non esse Romæ narum de societate decumarum, non ab accusatore fictum: non (ut solemus interdum in defensionibus dicere) crimen domesticum, ac venaculum, non ex tempore periculi tui constitutum: 10 sed vetus, excogitatum iam, & te prætorè iactatum, & non ab inimicis Romæ compositum, sed Romam de provincia exportatum. Simul intelligi potest illud istius in Apronium studium, Apronii de isto non modo confessio, verum etiam commemoratio. eodem accedit, quòd hoc quoque intelligere potestis, istum istuisse, in provincia sua, existimationis sue iudicium extra cohortem suam committendum fuisse nemini. Ecquis est iudex, cui non ab initio decumani criminis persuasum sit, istum in aratorum bona, fortunaque impetum fecisse? quis hoc non ex eo statim iudicavit, quòd ostendi, istum decumas nova lege, atque adeò nulla lege, contra omnium consuetudinem, atque instituta vendidisse? Verum, ut istos ego iudices tam severos, tam 142 diligem-

1. Qui non modo animum integrum, &c.] Per totam hanc impura, nihil saltem eluuntur, nostri aut ead. vett.
2. Eum in tanto tuo dedecore profectio, ut verbo quidem graviore appellasset.] Variè vexatus hic locus. mihi iussit, indicare, nihil mutare editiones præfens, aut Pall. nisi quod primus, præfens, profectio ne verbo quidem verbo quidem præfens appellasset. idem mox servavit illud neque, quod Hotomanus mutatum cupiebat in atque.
3. Facta est Sponsio H. S. v. mil.] Pall. uterque rejicit illud mil. secundus vero virgulum habet supra v. ead. primæ etiam non agnoscunt illud mil.
4. Manifeste avertentem.] Nannii codex, avertentem.
5. In forum se iuri.] Ita liber Nannii, alii in se forum sibi, aut, ni se-

rium se sibi, minus apposte.
6. Et tamen augere atque onerare, &c.] Lambinianæ, augere atque. interrim hæc locum habere possit, vna.
7. Est aliquid quod improbus fieri potest.] Eleganter: tanquam si ne illo quidem uturus fuisset, si reperire potuisset quodiam impudentem.
8. H. S. v. millia.] Nannii liber, H. S. quingenta millia, cui refragatur quæ proximè præcessere.
9. Mercedis ac præmii dare.] Nannii idem exemplar istud habet vulgabat: antea amplius, mercedis unius ac præmii.
10. Sed vetus, excogitatum iam.] Corrigit Gualtherus, excogitatum à Rubrio, scilicet & Scandilio.
1. Infamia

diligentis, tam religiosos non haberem, ecquis est, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, judiciorum iniquitate, qui hoc non jamdudum statuerit, & judicari? Etiam sane sit aliquis *dissolutus in judicando*: legum, officii, reip. sociorum, atque amicorum negligentior: quid? is possitne de istius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas pactiones, vi & metu expressas cognoverit? cum tanta pramia civitates, vi, atque imperio, virgarum, ac mortis metu, non modo Apronio, atque ejus similibus, verum etiam Veneris servis dare coactas. Quod si quis sociorum incommodis minus movetur: si quem aratorum fuga, calamitates, exsilia, suspendia denique non permovet: non possum dubitare, quin is tamen, cum vastatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum litteris, & epistola L. Metelli cognoverit: statuat, fieri non posse, ut de isto non *se verissime judicetur*. Erit etiam aliquis, qui hac omnia dissimulare, ac negligere possit. Attuli sponsones ipso distinate factas de decumarum societate, ab ipso prohibitas judicari. quid est, quod posset quisquam manifestus hoc desiderare? Non dubito, quin vobis satis fecerim, iudices, verum tamen progrediar longius: non mehercule quo magis hoc vobis persuadeatur, quam jam persuasum esse confido: sed ut ille aliquando impudentiæ suæ finem faciat: aliquando veniat, ea se putare posse emere, quæ ipse semper habuit venalia, fidem, jusjurandum, veritatem, officium, religionem: desinant amici ejus ea dictare, quæ detrimento, macula, invidia, et infamia nobis omnibus esse possint. At qui amici? Omiserunt, atque invidiosum, offensumque paucorum culpa, atque indignitate ordinem senatorium? Albam & milium sedentem in faucibus macelli loqui palam, vicissim Verrem, emptos habere iudices, alium h. s. ccc millibus, alium h. s. 10, quem minimo, ccc. Atque ei cum responsum esset, fieri non posse: multos testis esse dicturos, me præterea causam non desaturum: *L. C. ET H. C. ULES*, inquit 2 omnes omnia dicant in illum: nisi ita res manifesta erit allata, ut respon-
 146. deri nihil possit, vicinus. Bene agis Alba: ad tuam veniam conditionem. nihil putas *valere in judicio* coniecturam, nihil suspicionem: nihil antea factam existimationem, nihil honorum virorum testimonia, nihil civitatum auctoritates, ac testimonia: 3 litteras manifestas quaris. Non quæro iudices *Cassianos*: veterem judiciorum severitatem non requiro: vestram in hoc fidem, dignitatem, religionem in judicando non implo-ro: Albam habeo iudicem, eum hominem, qui se ipse scurram improbissimum existimari vult: qui a scutris potius semper gladiator, quam scurra appellatus sit. afferam rem ejusmodi in decumis, ut Alba fateatur, istum in re frumentaria, & in bonis aratorum a-
 147. pertè, *palamque esse prædatum*. Decumas agri Leontini magno dicit se vendidisse. Ostendi jam illud invidio, non existimandum magno vendidisse eum, qui verbo decumas vendiderit: re, & conditione, & lege, & edicto, & licentia decumanorum decumas aratoribus nullas reliquas fecerit, etiam illud ostendi, vendidisse alios magno decumas agri Leontini, ceterorumque agrorum, & lege Hieronica vendidisse: ne pluris etiam, quam te vendidisse: nec aratorem quemquam esse questum. nec enim fuit quod quisquam queri posset. cum lege æquissimè scripta venirent: neque illud umquam aratorum *invenit*, quanti decumæ venirent, non enim ita est, ut si magno venerint, plus arator debeat:

si parvo, minus. Ut frumenta nata sunt, ita decumæ veniunt: aratoris autem interest, ita se frumenta habere, ut decumæ quam plurimo venire possint. dum arator ne plus decumæ det, expedit ei 4 decumam esse quam maximi. Verum hoc, ut opinor, esse vis caput defensionis tuæ, magno te decumas vendidisse 5 [atque aliorum quidem agrorum proportionem magno decumas vendidisse] agri verò Leontini, qui plurimum efficit, tritici mod. cccxvi millibus. Si doceo, pluris aliquanto potuisse te vendere, neque his voluisse addicere, qui contra Apronium licentur: & Apronio multo minoris, quam aliis potueris, tradidisse: si hoc doceo; poteritne te Alba, tuus antiquissimus non solum amicus, verum etiam amator, absolvere? Dico equitem Rom. hominem in primis honestum, Q. Minucium, cum sui similibus, ad decumas agri Leontini tritici mod. non c10, non c10 c10, non c10 c10 c10, sed ad unam unius agri decumam, tritici mod. xxx millia voluisse addere, & ei potestatem emendi non esse factam, ne res abiret ab Apronio, negare hoc, nisi forte negare omnia constituisi, nullo modo potes. *palam res gesta est*, maximo conventu, Syracusis: testis est tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas solent eò convenire. quod si fatearis, sive convinceris; quot, & quam 6 manifestis in rebus tenere, non vides? primum tuam rem illam, & prædam fuisse, nam, nisi ita esset, cur tu Apronium malebas, (quem omnes tuum procurare in decumis negotium loquebantur) quam Minucium, decumas agri Leontini sumere: deinde immensum, atque infinitum lucrum esse factum, nam si xxx millibus mod. tritici tu commotus non esses: certe hoc idem luci Minucius Apronio libenter dedisset, si ille accipere voluisset. Quantam igitur illi spem prædæ propositam arbitratur fuisse, qui tantum præsens lucrum, nulla opera insuavis, contempsit, atque despexit? deinde ipse Minucius numquam tanti habere voluisset, si decumas tu lege Hieronica venderes: sed quod tuis novis edictis, & iniquissimis institutis plus aliquanto se, quam decumas, ablatum videbat, idcirco longius progressus est. At Apronio semper plus etiam multo abs te permissum esse, quam quod ediveras. Quantum igitur questum putamus factum esse per eum, cui *quodvis licitum sit*: cum tantum lucri voluerit addere is, cui, si decumas emisset, idem non liceret? *Postremo illa quidem certe tibi præcisâ defensio est*, in qua tu semper omnia tua facta, atque flagitia latere posse arbitratus es: magno te decumas vendidisse: *plebi Romanae consulis*: annonam prospexisse. Non potest hoc dicere is, qui negare non potest, se unius agri decumas xxx millibus mod. minoris, quam potuerit, vendidisse: ut etiam, si tibi hoc concedam, Minucio ideo te non tradidisse, quod jam addixisses Apronio: ajunt enim te ita dictitare; quod ego expecto, cupioque te ita illud defendere: verum ut ita sit, tamen non potes hoc, quasi præclarum aliquid, prædicare, magno te decumas vendidisse, cum fuisse fateare, qui multo pluris voluerint emere. Tenetur igitur jam, iudices, & 152. manifestò tenetur avaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia, Quid si hæc, quæ dico, ipsius amici, defensoresque judicaverint? quid vultis amplius? A dventu L. Metelli, prætoris, cum omnes ejus comites iste sibi suo illo *panoxylo medicamento* amicos reddidisset; aditum est ad Metellum: eductus est Apronius: eduxit vir primarius C. Gallius, senator: postulavit a L. Metello, ut ex edicto suo

1. Infamia nobis omnibus esse possit.] Conject. Golelium, bonie omittit.
 2. Omnes omnia dicant in illum: nisi etc.] Interpunctio à me est, lectio à veteri libro Hotomanni: prius edidit, dicant: in illis n. s. P. Manutius omisit in illis, hanc potestatem se expedit facilius.
 3. Litteras manifestas quaris.] Hæc est omnium edd. & Pall. lectio. Hotomanus rescribit, auctoritates testimonia, litteras, sed non manifestas quaris.
 4. Decumam esse quam maximi.] Est à cod. scripto Hotomanni & Lambini, vulgo maximam.
 5. Alique aliorum.] Vincis inclusa sunt à mf. Lambini, quem non describit nolui auctoritatem ejus contemnere, sed dignum non doxi, cui plenaria adhiberetur fides. itaque locum feci notabilem, neque enim horum licita ulla in Pall. aut edd. videntur.
 6. Manifestus in rebus tentare.] Vulgata, manifestis, sed aliorum erit e suo. Manutius.

suo iudicium daret in Apronium, QUOD PER VIM, AVT METVM ABSTVLISSET: quam formulam Octavianam, & Romæ Metellus habuerat, & habebat in provincia. non impetrat: cum hoc diceret Metellus, *præiudicium* à se de capite C. Verri per hoc iudicium nolle fieri. Tota Metelli cohors, hominum non ingratorum, aderat Apronio. C. Gallius, homo nostri ordinis, à suo familiarissimo L. Metello iudicium ex edicto non potest impetrare. Non reprehendo Metellum. *pepererat homini amico*, & quemadmodum ipsum dicere audivi, necessario, non reprehendo, inquam, Metellum: sed hoc miror, quomodo, de quo homine præiudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipso non modò præiudicari, verum gravissimè, ac vehementissimè iudicari. Piimum enim, si Apronium absolutum ita putaret: nihil erat, quòd ullum præiudicium vereretur. deinde, si, condemnato Apronio, conjunctam eam eo Verri causam omnes erant existimaturi: Metellus quidem certè jam hoc iudicabat, eorum rem, causamque esse conjunctam: qui statuerit, Apronio condemnato, de isto præiudicium futurum. & simul una res utrique rei est argumento: & aratores *vi & metu crastis* Apronio multo plus, quam debuerint, dedisse: & Apronium istius rem suo nomine egisse, cum L. Metellus statuerit non posse Apronium condemnari quin simul de istius scelere, atque improbitate iudicaretur. Venio nunc ad Epistolam Timarchidis, liberti istius, & accensu: de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum perorabo. Hæc epistola est, iudices, quam nos Syracusis in ædibus Apronii, cum litteras conquereremus, invenimus. missa est, ut ipsa significat, ex itinere, cum Verres jam de provincia decessisset, Timarchidis manu scripta. Recita 2 epistolam Timarchidis: TIMARCHIDES VERRIS ACCENSUS APRONIO SALVEM DICIT. Jam hoc quidem non reprehendo, quòd adscripsit, *Accensus*, cur enim sibi hoc scriba soli sumant? L. PAPIRIUS SCRIBA volo ego hoc esse commune accensorum, lictorum, viatorum. FAC DILIGENTIAM ADHIBEAS, QUOD AD EXISTIMATIONEM PRÆTORIS ATTINET, commendat Apronio Verrem, & hortatur, ut inimicis ejus resistat. Bono præsidio munitur existimatio tua: si quidè in Apronii constituitur diligentia, atque auctoritate. HABES VIRTUTEM ATQUE ELOQUENTIAM QUAM COPIOSE laudatur Apronius à Timarchide! quam magnificè! cui ego non putem illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus sit! HABES SYMPTVM VNDE FACIAS. Necessè est, quòd redundat de vestro frumentario quæstu, ad illum potissimum, per quem agebatis, defluxisse. SCRIBAS APPARITORES RECENTEIS ARRIPE. CVM È VULTEIO, QUI BLVRIMVM POTEST, CAEDE, CONCIDE. Videte quàm valde 3 malitia suæ confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. Jam hoc, CAEDE, CONCIDE, nonne, verba domo patroni depromere videtur, ad omne genus nequitie accommodata? VOLO 4 MIFRATER FRATERCULO TUO CREDDAS. Consorti quidem in lucris, atque furtis, gemino & simillimo nequitia, improbitate, audacia. 5 IN COHORTE CARUS HABEBERE. Quid est hoc, IN COHORTE? quòd pertinet? Apronium doces? quid? in vestram cohortem, te monitore, an sua sponte pervenerat? QUOD CUI QVE OPUS SIT, OPPONE. Qua impudentia putatis cum

in dominatione fuisse, qui in fuga tam improbus sit? aut omnia pecunia effici posse: 6 da. profunde, oppone, si velis vincere. Non hoc mihi tam molestum est, Apronio suadere Timarchidè, quàm quòd hoc idem patrono suo precipit. TE POSTULANTE OMNES VINCERE SOLENT. Verre quidem prætor, non Sacerdote, non Præduco, non hoc ipso Metello. SCIS METELLUM SAPIENTEM ESSE. 7 Hoc verò ferri jam non potest, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingentium, & contemni, ac despici à fugitivo Timarchide. SI VULTEJUM HABEBIS, OMNIA È LUDIBUNDUS CONFELICES. Hic vehementer errat Timarchides, qui aut Vulteium pecunia corruptum putet posse, aut Metellum unius arbitrari gerere prætorum. sed erravit conjectura domestica: quia multos per se, & per alios multa ludibundos libidinose apud Verrem effecisse vidit: ad omnes, eosdem patere aditus arbitratur. facilius vos efficiebatis ludibundi, quæ volebatis à Verre, quòd multa ejus ludorum generata. INCLUCATUM EST METELLO, ET VULTEIO, TE ARATORES EVERTISSE. Quis istuc Apronio attribuebat, cum amatorem aliquem everterat? aut Timarchidi, cum ob iudicandum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio lictori, cum aliquem innocentem securi percussisset? nemo. omnes ei Verri tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt. OBTUDE. 12. RUNT EJUS AUREIS, TE SOCIUM PRÆTORIS FUISSE. Videtne, hoc quàm clarum sit, ac fuerit? cum etiam Timarchides hoc metuat: concedes non hoc crimen non in te confingere, sed jam pridem ad erimen aliquam defensionem libertum quærere. libertus, & accensus tuus, & tibi ac liberis tuis, omnibus in rebus, conjunctus ac proximus, ad Apronium scribit vulgò esse ab omnibus ita demonstratum Metello, tibi Apronium in decumis locum fuisse. FAC SCIAT IMPROBITATEM ARATORUM. IPSI SUDABUNT, SI DII VOLUNT. Quod istuc, per deos immortalis, aut qua de causa excitatum esse dicamus in aratores tam infestum odium, atque tantum? quantam injuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus & accensus ejus tam irato animo, his litteris insequatur? Neque ego hujus fugitivi, iudices, epistolam vobis recitasse, nisi ut ex ea totius familiaritatis præcepta, & instituta, & disciplinam cognosceretis. Videtis, ut moneat Apronium? quibus rebus, ac muneribus se insinuat in familiaritatem Metelli? Vulteium corrumperat? scribas, accensumque pretio delinuat? ea præcipit, quæ vidit: ea monet alienum hominem, quæ domi didicit ipse. verum in hoc errat uno, quòd eisdem existimat vias ad omnium familiaritates esse munitas. Quamquam meritò sum iratus Metello: tamen hæc, quæ vera sunt, dicam. Apronius ipsum Metellum non pressio, ut Verrem, non convulso, non multere, 9 non sermone inauso, atque improbo possit corrumperere: quibus rebus non sensim, atque moderate ad istius amicitiam adreperat, sed brevi tempore totum hominem, totamque ejus præturam possederat. Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quòd corrumperet, ex qua recuperatores nulli dabantur? Nam quòd scribit, 10 Metelli filium puerum esse, vehementer errat. non enim ad omnes prætorum filios iidem aditus sunt. O Timarchide

1. Totum crimen perorabo.] Nannianum exemplar, perorare.
2. Epistolam Timarchidis.] Lambinus heic, & infra aliquoties reponit, Timarchidis.
3. Malitia sua confidat.] Lambini editiones malitia, sed contra alias edd. & Pall. vide Lipsium libro v. Epistolar. quæstionum Epistola 14.
4. Mi frater fratruulo.] Ita Lambinus ex Nannii codice. nam antea editi, mihi fratruulo.
5. In cohorte carus habere.] Hæc à miss. melius quam vulgaram, habere.

6. Da, profunde, oppone, si velis etc.] Sicut à conjectura, an libro Horomani, nescio. editi & scripti nostri, dicit & profunderet, opponere, si velis.
7. Hoc verò ferri jam non potest.] Pal. pr. fieri utique jam etc. sec. spectari jam etc. illud utique non dupliciter.
8. Ludibundus conficit.] Haud aliter Nannii exemplar. publicati antea perferret.
9. Non in sermone inauso & improbo.] Sic vet. & sic Pall. nostri, sic Victorius, sic Horomanus. Lambinus, impure, quod & in inf. Nannii. fuit cum divinarem inauso.
I. Martini

de, Metelli est filius in provincia, non puer, sed adolefcens bonus ac pudens, dignus illo loco ac nomine: vester ille puer præteratus, in provincia quemadmodum fuisset, non dicerem, si pueri esse illum culpam, ac non patris existimarem. Tunc, cum te, ac tuam vitam nosset, in Siciliam tecum grandem præteratum filium ducebas? ut, etiam si natura puerum à paternis vitis, atque à generis similitudine abduceret, confuetudo tamen eum, & disciplina degenerare non 160
 160 lineret? Facenim fuisse in isto C. Lælii, M. Catois 2 materiem, atque indolem: QUID EX EO boni sperari, atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut nullum unquam pudicum, neque sobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta ætate, per triennium inter impudicas mulieres, & intemperantis viros versatus sit? nihil unquam à patre audierit, quo pudentior, aut melior esset? nihil unquam patrem agere viderit, quod cum imitatus 2 esset, non, id quod turpissimum est, patri similis 160
 160 putaretur? Quibus in rebus non solum filio, verum etiam reip. fecisti injuriam. Superperas enim liberos non solum tibi, sed etiam patri: qui non modo tibi voluisti pati, sed etiam qui aliquando usui reip. esse possent. Eos in statuere, atque erudire ad majorem instituta, atque civitatis disciplinam, non 3 ad tua flagitia, neque ad tuas turpitudines debuisti. Esset ex iuerti, atque impuro, & improbo parente navus, & pudens, & probus filius. haberet aliquid abs te resp. muneris, nunc pro te Verrem substituiti alterum civitati nisi hoc fonte deterior est, si fieri potest, quod tu ejusmodi evasisti, non in hominis luxuriosi, sed tantum in furs, ac di- 160
 160 vitis disciplina educatus. Quid isto festivus fore arbitramur, qui est tuus natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis? Quem ego, judices, quamvis bonum, fortetius; facile paterer evadere, non enim me inimicitig commovent, si quæ mihi cum isto futurae sint. nam si in omnibus rebus innocens fuero, meique similis: quid mihi istius inimicitia nocebunt? sin aliqua in re Verri similis fuero, non magis mihi deerit inimicus, quam Verri defuit. Et enim, judices, ejusmodi resp. debet esse, & erit, severitate judiciorum constituta. Ut INIMICIS neque deesse nocenti possit, neque obesse innocenti. Quapropter nulla res est, quam obrem ego istum nolim ex paternis probris, ac vitis emergere. id quod tamen isti difficile est, tamè haud scio an fieri possit: præsertim si (ut nunc fit) custodes amicorum eum sectabuntur: quoniam pater tam negligens, ac 160
 160 dissolutus est. Verum hac longius, quam voluntas fuit, ab epistola Timarchidis degressa est oratio mea, qua recitata, conclusurum me esse crimen decumarum dixeram: ex quo intellexistis, innumerabilem frumenti numerum per triennium aversum à repub. esse ereptumque aratoribus. Sequitur, ut de frumento emto vos, judices, doceam, maximo atque impudentissimo furo: de quo dum certa, & pauca, & magna dicam, breviter attendite. Frumentum emere in Sicilia debuit Verres ex senatusconsulto, & ex lege Terentia, & Cassia, frumentaria. Emundi duo genera fuerunt: 4 unum ceterarum decumarum: alterum, quod præterea civitatib. æqualiter esset distributum. Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset: 5 hujus imperatitici mod. 100000 millia: pretium autem constitutum decumano in mod. singulos 8-5 terni: imperato 8-5 IIII. Ita in frumentum imperatum 6-8-5 bis & tricies in annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solveret: in alteras decumas ferme ad nonagies, sic per triennium ad hanc frumenti emtionem Siciliensem propè centies & tri-

cies erogatum est. Hanc pecuniam tantam, datam tibi ex arario inopi, atque exhausto: datam ad frumentum, hoc est, ad necessitatem salutis & vitæ: datam, ut Siculis aratoribus, quibus tanta onera resp. imponeret, solveretur: abs te sic laceratam esse dico, ut possim illud probare, si velim, omnem te hanc pecuniam dominum tuum avasisse, et enim sic hanc rem totam administrasti, ut hoc, quod dico, probari æquissimo judici possit. Sed ego habebō rationem auctoritatis mex: meminero, quo animo, quo consilio ad causam publicam accesserim: non agam tecum accusatorie: nihil fingam: nihil cuiquam probari velim me dicente, quod non ante mihimetipsi probatum. In hac pecunia publica judices, hæc sunt tria genera furtorum. Primum cum posita esset pecunia apud eos societates, unde erat attributa, binis centesimis fœneratus est. Deinde permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino: postremo, si cui civitati solvit: tantum detraxit, quantum commodium fuit: nulli, quod debitum est, reddidit. Ac primum hoc ex te quæro: tu, cui publicani ex Carpinati litteris gratias egerunt, pecunia publica ex arario erogata, ex vestigialibus populi Rom. ad emendum frumentum attributa, fueritne tibi quaestui: pensataritne tibi binas centesimas. Credo te negaturum, turpis enim est, & periculosa confessio. Mihi autem hoc perarduum est demonstrare, quibus enim testibus? publicanis? tractati honorifice iuratacebunt, litteræ eorum? decreto decumanorum remota sunt. Quomodo igitur verum? rem tam improbam, crimen tantæ audacia, tantæque impudentiæ, propter inopiam testium, ac litterarum prætermittam? non faciam, judices, utar teste, quo? P. Vettio Chilone, homine equestris ordinis honestissimo, atque ornatissimo: qui isti ita amicus, & necessarius sit, ut, etiam si vir bonus non esset, tamen, quod contra istum diceret, grave videretur: ita vir bonus est, ut, etiam si inimicissimus isti esset, tamen ejus testimonio credi oporteret. Admiratur & expectat, quidnam Vettius dicturus sit, nihil dicit ex tempore: nihil ex sua voluntate: nihil, ut ei utrumvis licuisse videatur. Misit in Siciliam litteras ad Carpinatium, cum esset magister scripturæ, 7 & eius societatis publicanorum: quas ego Syraculis, apud Carpinatium in litterarum allatarum libris: Romæ, in litterarum missarum apud magistrum Tullium, familiarem tuum in oeni: quibus ex litteris impudentiam fœnerationis, quas, cognoscite. LITTERÆ MISSÆ L. VETTII, L. SERVILII, C. ANTISTII, MAGISTRORUM. Præsto se tibi ait futurum Vettius, & observarum, quemadmodum rationes ad ararium referas: ut, si hanc ex scenore populo pecuniam non retuleris, reddas fœnerati. Possumus hoc teste, possumus 160
 160 P. Servilii, & C. Antistii, magistrorum, litteris, primorum hominum, atque honestissimorum, possimus auctoritate societatis, cujus litteris utimur, quod dicimus, obtinere? an aliqua firmiora, aut graviora quaerenda sunt? Vettius, tuus familiarissimus: Vettius, tuus affinis, cujus sororem habes in matrimonio, tuæ frater uxoris Vettius, frater tuæ quaestoris, testatur impudentissimum tuum furtum, certissimumque peculatum, nam quo alio nomine pecuniarum publicæ fœneratio est appellanda? * RÆCITA. RELIQUA. Scribam tuum dicit, Verres, hujus per seip. prorem fœnerationis fuisse, ei quoque magistri manentur in litteris: etenim cata scribae tum duo magistri fuerunt cum Vettio. Binas centesimas ab te ablatas ferendum non putant: & rectè non putant. Quis enim hoc fecit unquam? quis denique conatus est facere, aut posse fieri cogitavit

1. Materiem atque indolem.] Lambinus, naturam, cur oblecto?
 2. Esset, non id quod etc.] Nann. conjiciebat, non homi fieri, sed quid imp.
 3. [Ad tua flagitia, neque.] Circumsepit hæc unciis, quod in nullo invenimus Pall. aut veteri editione.
 4. [Quos ceterarum decumarum.] Alii publicorum ceterarum. Nann. libet, nam decumarum, a Horom. verus; nann. alterarum decum.

5. Hujus imperati tricies mod. 100000.] Sic hodie fere legitur ex libro Nenni, quippe Pall. fuisse tritici mod. 100000.
 6. H-S. Bis & tricies.] Et hæc lectio à conjectura Horomani, elicit enim scripturæ H-S. Auctoritatis.
 7. Et qui fœneratus publicorum.] Est à libro Horomani, nam Pall. scripsit, publicorum, editi omnino, & sta. publicorum.

1. ut, cum senatus publicanos usura saepe iuvisset, magistratus à publicanis pecuniam pro usuris auferret auferre? Certe huic homini spes nulla salutis esset, si publicani, hoc
 169. est, si equites Romani iudicarent. 2. minor esse nunc, iudices, vobis disceptantibus debet: & tanto minor, quanto est honestius alienis injuriis, quam se sua commoveri. Quid ad hæc respondere cogitas? Utrum factum negabis? an tibi hoc licitum esse defendes? negare qui potes? an ut tanta auctoritate litterarum, tot testibus publicanis convincere? licuisse veid qui? si mehercule te pecuniam tuam, non populi R. in provincia foeneratum docerem, tamen effugere non posses. * sed publicam, sed ob frumentum decretam, sed à publicanis foenore accepto: hoc licuisse cuiquam probabis? quo non modo ceteri, sed tu ipse nihil audacius, improbiusque fecisti. Non mehercule hoc, quod omnibus singulari videtur, de quo mihi deinceps dicendum est, possum, iudices, dicere audacius esse, aut impudentius, quod permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino. major hæc præda fortasse est: sed illa impudentia certe non minor. Et, quoniam de illa foeneratioe satis dictum est, nunc de hac tota pecunia averfa, quaeso, cognoscite. Siciliæ civitates multæ sunt, iudices, ornate, atque honestæ: ex quibus in primis numeranda est civitas Halesina, nullam enim reperietis aut officii fidelioem, aut copiis locupletioem, aut auctoritate gravioem. Huic iste in annos singulos, cum sexaginta tritici millia modium imperavisset, pro tritico nummos abstulit, quanti erat in Sicilia triticum: quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. 3. Obstupu iudices, cum hoc mihi primum Halesia demonstravit in senatu Halesinorum homo summo ingenio, summa prudentia, summa auctoritate præditus, Halesinus Aeneas: cui senatus dederat publicè causam, ut mihi, fratrique meo gratias ageret: & simul, qui nos ea, quæ ad iudicium pertinerent, doceret. Demonstrat, hanc istius consuetudinem ac rationem fuisse: cum omnis frumentum copia decumarum nomine penes istum esset redacta, solitum esse istum pecuniam cogere à civitatibus, frumentum improbare: quantum frumenti Romam esset mittendum, tantum de suo quaestu, ac de sua copia frumenti mittere. Posco rationes: inspicio litteras: video frumenti granum Halesinos, 4 quibus LX. millia modium imperata erant, nullum dedisse: pecuniam Volcatio, Timarchidi, scribæ dedisse. reperio genus huiusmodi, iudices, prædæ, ut prætor, qui frumentum emere debebat, non emat, sed vendat: pecunias quas civitatibus distribuere debebat, eas omnes avertat, atque auferat. Non mihi jam furtum, sed monstrum, ac prodigium videbatur: civitatum frumentum improbare, suum probare: cum suum probasset, pretium ei frumento constituere: quod constituisse, id civitatibus auferre:
 170. quod à populo Romano accepisset, tenere. Quot vultis esse in uno furto peccatorum gradus? ut si singulis insisterem velim, progredi iste non possit. Improbas frumentum Siculum. Quid? ipse quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam, quæ tibi ex alio genere frumentum suppeditare possit? Cum senatus decernit, ut ematur in Sicilia frumentum, aut cum populus jubet: hoc, ut opinor, intelligit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere. Tu, cum civitatum Siciliæ vulgò omne frumentum improbas, num ex Aegypto, aut ex Syria frumentum Romam mittis? Improbas Halesinum, Cephaleditanum, Thœmitanum, Ame-

stratinum, Tyndaritanum, Herbitense, multarum præterea civitatum. Quid accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum ejusmodi, te prætor, ferrent, quod nunquam antea, ut neque mihi, neque tibi, neque populo Rom. posset probari, præsertim cum ex iidem agris, ejusdemque anni frumentum ex decumis Romam manicipes advexissent? quid acciderat, ut ex eodem horreo decumanam probaretur, emum non probaretur? Dibiumne est, quin ista omnis improbatio, cogendæ pecuniæ causa nata sit? Esto: im-
 171. probas Halesinum: habes ab alio populo quod probes. eme illud, quod placet: missos fac eos, quorum frumentum improbasti. Sed ab iis, quos repudias, exiges tantum pecuniæ, quantum ad eum numerum frumenti satis sit, quem civitati imperas. Dubium est quid egeris? In medima singula video ex litteris publicis tibi Halesinos n-5 quinos denos dedisse. Ostendam ex tabulis locupletissimorum aratorum, eodem tempore neminem in Sicilia plus frumentum vendidisse. Quæ est ergo ista ratio, aut quæ potius amentia, frumentum improbare id, quod ex loco sit, ex quo sepatus & populus Roman. emi voluerit: ex eo acervo, ex quo partem tu idem, decumarum nomine, probabis: deinde à civitatibus pecunias, ad emendum frumentum, cogere, cum ex ratio accepseris? Utrum te lex Terentia Siculorum pecunia frumentum emere à Siculis, ac populi Rom. pecunia frumentum ab Siculis emere iussit? Jam verò ab isto omnem illam ex ratio pecuniam, 172. quam his oportuit civitatibus pro frumento dari, iustificatam videtis, accipis enim n-5 xv, pro medimno, tanti enim est illo tempore medimnum. 5 retines n-5 xviii. tanti enim est frumentum Siciliense ex lege æstimatum. Quid interest, utrum hoc feceris, an frumentum nō improbas, sed frumento probato. & accepto, pecuniam publicam teneris omnem, neque quidquam ulli dissolveris civitati, cum æstimatio legis, ejusmodi sit, ut ceteris temporibus tolerabilis Siculis, te prætor etiam grata esse debebit? Est enim modius lege n-5 iii. æstimatus. fuit autem, te prætor, 6 ut tu in multum epistolis ad amicos tuos gloriaris, 10 s-11. Sed fuerit n-5 iii. quoniam tu tantum à civitatibus in modios singulos exegisti, cum, si solveres Siculis, tantum, quantum te populus Roman. iusserat, aratoribus fieri gratissimum posset: tu non modo eos accipere quod oportebat, noluisti: sed etiam dare, quod non debebant, cogisti. Atque hæc ita gesta esse, iudices, cognoscite & ex litteris publicis civitatum: & ex testimoniis publicis: in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum intelligetis. Omnia, quæ dicimus, rationibus populorum 7 non interpositis, neque perturbatis, neque repentinis, sed certis, insituitis, ordine relata, atque confecta sunt. Recita rationes Halesinorum. Cui pecuniam datam dicit? dic etiam clarius. VOLCATIO, TIMARCHIDI, MARVIO. Quid est, Verres? ne illam quidem tibi defensionem reliquam fecisti manicipes in istis rebus esse versatos? manicipes frumentum improbasse? manicipes pretio cum civitatibus decidisse, & eisdem abste illarum civitatum nomine pecunias abstulisse: deinde ipsos sibi frumentum eodem esse: nihil hæc ad te pertinere? Magna mehercule, ac misera defensio, prætozem hoc dicere. Ego frumentum neque attigi, neque adspexi: mancipibus potestatem probandi, improbandique permisit: manicipes à civitatibus pecunias extorserunt: ego autem, quam pecuniam populis

1. Ut cum senatus publicanos usura saepe iuvisset, &c.] Vbi cum nihili sit illud iurare usura, scribendum puto: usura saepe iuvisset. id est, mutuo & quidem gratuito, nam usura mutuum sive gratuitum, sive sinebre Græcè, de Sestertis pag. 614.
 2. Minor esse nunc, iudices] Ita Manut. & Lambinus: ut in aliarum ead. verbum præterea, minor esse cura nunc, &c. quod & in Pall.
 3. Obstupu iudices.] Nannii exemplar, & heic & alibi sæpius, Obsi-

pui, quod admittit Lambinus.

4. Quibus LX. millia modium.] Nannius, sexaginta millia. ex eodem codice, supra reflexi, AEnas in AEnas.

5. Retines n-5 xviii.] Est ab Hotomano, nam vulgo, XII. Nannii mss. xxi. non heic modo, sed iterum infra.

6. Ut tu in multum.] Lamb. ut tu in multum, &c. Al. ut ita in multum, &c.

7. Non interpositis.] Lamb. intrusivis in istis rebus suam interpositam.

176. are debui, mancipibus dedi. Mala est hæc quidem, ut dixi, defensio criminis: sed tamen hæc ipsa tibi, si uti cupias, non licet: vetat te Volcatius, tua tuorumque diligentia, mentionem mancipis facere. Timarchides autem columnæ familiæ vestrae, premit fauces defensionis tuæ: cui simul, & Volcatio pecunia à civitate numerata est. Jam vero scriba tuus annulo aureo tuo, quem ex his rebus invenit, ista te ratione uti non sinet. Quid igitur est reliquum, nisi uti fateare, te Romam frumentum emtum Siculorum pecunia misisse: publicam pecuniam domum tuam converterisse? O CONSERVATO PEC-
 177. candi, quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cum poena absit, & licentia consecrata est! Iste in hoc genere peculatus nō nunc primum invenitur, sed nunc demum tenetur. Vidimus huic ab arario pecuniam numerari quaestori ad sumtum exercitus consularis: vidimus paucis post mensibus & exercitum & consulem spoliatum. Illa omnis pecunia latuit in illa caligine ac tenebris, quæ totam remp. tum occupaverant. Iterum gessit hereditariam quaesturam cum Dolabella: magnam pecuniam avertit: sed ejus rationem cum damnatione Dolabella permissit. Commissa est pecunia tanta prætori, non reperietis hominem timidè, nec leviter hæc improbißima lucra ligurientem, devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit. Ita SEREPTI-
 178. LLEVD instituit in natura malum, consuetudine peccandi libera, finem ut audacitæ statuere ipse sibi non possit. Tenetur igitur aliquando, & in rebus tum maximis, tum manifestis tenetur. Atque in eam fraudem mihi videtur de viñtus incedisse, non solum ut eas poenas, quas proximè meruisset, solveret: sed ut illa etiam scelestæ ejus in Carbonem, & in Dolabellam vindicarentur. Etenim nova quoque alia res exstitit, iudices, in hoc crimine, quæ tollat omnem dubitationem superioris illius decumani criminis. Nam, ut illud missum faciam permultos aratores in alteras decumas, & in hæc 100000 millia modium, quod emtum populo Romano darent, non habuisse: sed à tuo procuratore, hoc est ab Apronio emisse: ex quo intelligi potest, nihil te aratoribus reliqui fecisse: ut hoc præteream, quod in multis est testimoniis exhibitum: potest illo quidquam esse certius, in tua potestate, atque in tuis horreis omne frumentum Siciliae, per triennium, atque omnes fructus agri decumani fuisse? Cum enim à civitatibus pro frumento pecuniam exigebas, unde erat frumentum, quod Romam mitteres, si tu id non eme clausum, & compressum possidebas? Itaque in eo frumento primus tibi ille qualitas fuit, ipsius frumenti, quod erat ereptum ab aratoribus: alter, quod id frumentum improbißimè per triennium parum, non semel, sed bis: neque uno, sed duobus pretiis, unum & idem frumentum vendidisti: semel civitatibus n-s xv, in medietatem: iterum populo Romano, à quo n-s xviii, in
 179. medietatem, pro eodem illo frumento abstulisti. At enim frumentum Centuripinorum, & Agrigentinarum, & nonnullorum fortasse præterea probasti, & his populis pecuniam dissolvisti. Sint aliquæ civitates in eo numero, quarum frumentum improbare noluisti, quid tandem? his civitatibus omnino pecunia, quæ pro frumento debita est, dissoluta est? Unum mihi reperi, non populum, sed aratorem: vide, quare, Circumpice: si quis forte est ex ea provincia, in qua tu triennium præfuisisti, qui te noluisse: unum, iquam, da mihi ex illis aratoribus, qui tibi vel ad statum pecuniam contulerunt, qui sibi dicat pro frumento omne esse, quod oportuerit, solum, confisimo, iudices,

neminem esse dicturum. Ex omni pecunia quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, & collybo: deinde pro nescio quo cerario. Hæc omnia, iudices, non rerum certarum, sed *furorum* improbißimorum sunt vocabula. nam collybus esse qui potest, cum utantur omnes uno genere nummorum? cerarium vero quid? quomodo hoc nomen ad rationes magistratus, quomodo ad pecuniam publicam allatum est? Nam illud genus tertium deductionis erat ejusmodi, quasi non modò liceret, sed etiam oporteret: nec solum oporteret, sed planè necesse esset. Scriba nomina de tota pecunia binæ quinquagesimæ detrahebantur. Quis tibi hoc concessit? quæ lex? quæ senatus auctoritas? quæ porro æquitas, ut tantam pecuniam 1 scriba tuus averteret, sive de aratorum bonis, sive de populi Rom. vestigalibus? Nam si potest ista pecunia sine aratorum injuria detrahi: populus Rom. habeat, præsertim in tantis ararii angustiis. sin autem & populus id voluit, & æquum ita est, solvi aratoribus: tuus apparitor parva mercede populi conductus, de aratorum bonis prædabitur? & in hac causâ scribarum ordinem in me concitabit Hortensius? & eorum commoda à me labefactari, 2 atque oppugnari injuria dicet? *quasi vero hoc scribitur illo exemplo sit, aut ullo jure concessum.* Quid ergo vetera repetam? aut quid eorum scribarum mentionem faciam, quos constat sanctissimos homines, atque innocentissimos fuisse? non me fugit, iudices, vetera exempla pro fictis fabulis jam audiri, atque haberi. in his temporibus versabor miseris, ac perditis. Nuper, Hortensii, quaestor fuisti, quid tui scribae fecerint, tu potes dicere: ego de meis hoc dico, cum in eadem ista Sicilia pro frumento civitatibus pecuniam solverem, & mecum duos frugalissimos homines scribas haberem, L. Mamilium, & L. Sergium: non modò istas duas quinquagesimas, sed omnino nummum nullum cuiquam esse deductum. Dicerem, hoc mihi totum esse attribuendum, iudices, si illi umquam à me hoc postulassent, si umquam omnino cogitassent. Quamobrem enim scriba deducat, ac non potius 3 multo, qui ad exivit? tabellarius, cujus adventu certiores facti periverunt? 4 præco, qui abire jussit? viator, ac Veherius, qui siccum sustulit? quæ pars operæ, aut opportunitatis in scriba est? cur ei non modò merces tanta detur, sed cur cum eo tanta pecunia partitio fiat? Ordo est honestus. Quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? est vero honestus, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, 5 periculaque magistratum committuntur. Itaque ex his scribis, qui digni sunt illo ordine, 6 patribus familias, viris bonisque atque honestis, percontantini quid sibi ista quinquagesimæ velint, jam omnes intelligitis. novam rem totam, atque indignam videri. Ad eos me scribas revoca, si placet: noli hos colligere, qui *nummuli interrogati* 7 de nepotum donis, ac de scenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine explosorum in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt. Eos scribas tecum disceptatores hujus criminis habeo, qui istos scribas esse molestè ferunt. Tamen si cum in eo ordine videamus esse multos non idoneos, qui ordo industriae propositus est, & dignitati: mirabimur, turpem aliquam ibi esse, quod curia licet pretio pervenire? Tu ex pecunia publica n-s tredecies scribam tuam permissu tuo cum abstulisse fateare, reliquam tibi ullam defensionem putas esse? hoc ferre quemquam posse? hoc quemquam denique nunc tuorum advocatorum animo æquo audire arbitrare?

X

1. Scriba tuus averteat.] A Nanniano est, vulgo auferret.
 2. Arque oppugnari sua dicit.] Hoc modo Nannianus, minus rectè publican. prout injuria.
 3. Mali qui ad exivit.] Sic Pall. neque aliter serè edd. vect. vulgarè, ad exivit.
 4. Præco qui abire jussit.] Sic Pall. aut edd. etiamque; nam neotrice receperunt Horomani ad ista, nolite scribare alludicem Nann.

in quo adire, quod malim.

5. Periculaque magistratum.] Vide Horomanum lib. III. Observation. cap. 20. & 29.

6. Patribus familias.] Priscianus citat Patrifamil. in libro vi.

7. De nepotum donis.] Manavit ab Horomani editione, aliter legeri quibus respondent Pall.

trare? qua in civitate C. Catoni, clarissimo viro, consulari homini, *h. s. xviii* millibus *lis* aestimata sit; in eadem civitate apparitori tuo esse concessam, ut *h. s.* uno nomine **185** tredecies auferret? *hinc ille est anulus aureus, quo tu istum in concione donasti, quae tua donatio singulari impudentia praedita, nova Siculis omnibus, mihi vero etiam incredibilis videbatur. Saep enim nostri imperatores, superatis hostibus, optimis rep. gesta, scribas suos annulis aureis in concione donarunt. Tu vero quibus rebus gestis, quo hoste superato, concionem, donandi causa, advocare ausus es? Neque enim solum scribam tuam anulo, sed etiam virum fortissimum, ac tui dissimilimum, Q. Rubrium, excellentem virtute, auctoritate, copiis, corona & phaleris, & torque donasti: M. Cossutium, sanctissimum virum, atque honestissimum: M. Castritium, summo splendore, ingenio, gratia praeditum. Quid haec sibi horum trium civium Romanorum dona voluerunt? Siculos praeterea, potentissimos, nobilissimosque donasti, qui non, quemadmodum sperasti, tardiores fuerunt: sed ornatiore tuo iudicio ad testimonia dicenda venerunt. Quibus ex hostium spoliis? de qua victoria? qua ex praeda, aut manibus, haec abs te donatio constituta est? an quod te praetore, paucorum adventu myoparonum, classis pulcherrima, Sicilia propugnaculum, praesidiumque provincia, piratarum manibus incensa est? an quod ager Syracusanus praedonum incendiis, te praetore, vastatus est? an quod forum Syracusanum navachorum sanguine redundavit? an quod in portu Syracusano piraticus myoparon navigavit? Nihil possum reperire, quamobrem te in istam amentiam incidisse arbitret: nisi forte id egisti, ut hominibus *ne oblivisci quis* **187** *dem rerum tuarum male gestarum liceret.* Anulo est aureo scriba donatus, & ad eam donationem concio est advocata. Quod erat ostium, cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iste anulus aureus donabatur, qui ipsi anulos aureos posuerant, liberisque detraherant, ut essent unde scriba tuus hoc tuum munus, ac beneficium tueretur? que porro praefatio tuae donationis fuit? Illa scilicet verus, atque imperatoria? **QUANDO TV QVIDEM IN PROELIO, IN BELLO, IN RE MILITARI:** cuius ne mentio quidem, te praetore, ulla facta est: an illa? **QUANDO QVIDEM TV NULLA VMQVAM MIHI IN CVPIDITATE, AC TVRPI TVDINE DEPVISTI: OMNIBVSQVE IN ISDEM FLAGITIS MECVM ET DN LEGATIONE, ET PRAEVTRA, ET HIC IN SICILIA VERSATVS ES:** ON HASCV RES, QVONIAM TE LOCVPLETAVE, HOC ANVLO AVTVO DONO. Vera haec fuisset oratio. non enim iste anulus aureus abs te datus, istum virum fortem, sed hominem locupletem esse declarat. Ita eundem anulum ab alio datum, testem virtutis ducemus: abs te donatum, comitem pecuniae iudicamus. **189** dictum de emto. extremum, & reliquum est, de aestimato. quod cum magnitudine pecuniae, tum injuria genere quemvis debet commovere: tum vero eo magis, quod ad hoc crimen non ingeniosa aliqua defensio, sed *improbissima confessio* comparatur. Nam cum ex S. C. & ex legibus frumentum ei in callam sumere liceret: idque frumentum senatus ita aestimasset, quaternis *h. s.* tritici modium; binis, hordei: iste, numero ad summam tritici adjecto, tritici modios singulos cum aratoribus denariis ternis aestimavit. Non est in hoc crimen, Hortensi: ne forte ad hoc *meditare* multos saepe viros bonos, & fortis, & innocentis cum aratoribus, & cum civitatibus frumentum, in callam quod sumi oporteret, aestimasse, & pecu-*

niam pro frumento abstulisse. Scio, quid soleat fieri: scio, quid liceat. nihil, quod antea fuerat in consuetudine bonorum, nunc in istius facti reprehenditur. hoc reprehendo, quod, cum in Sicilia *h. s. 11.* tritici mod. esset, ut istius epistola ad te missa declarat, summum *h. s.* ternis: id quod & testimoniis omnibus & tabulis aratorum planum factum antea est: tum iste pro tritici modis singulis ternos ab aratoribus denarios exegit. Hoc crimen est, ut intelligas, non ex aestimatione, neque ex ternis denariis pendere crimen, sed ex *coactione annonae*, atque aestimationis. Etenim haec aestimatio nata est, iudices, initio non ex pratorum, aut consulum, sed ex aratorum, atque civitatum commodo. Nemo enim fuit initio tam impudens, qui, cum frumentum deberet, pecuniam posceret. certe hoc ab aratore primum est profectum, aut ab ea civitate, cui imperabatur: cum aut frumentum vendidisset, aut servare vellet, aut in eum locum, quo imperabatur, portare nollet: petivit in beneficii loco, & gratia, ut sibi pro frumento, quanti frumentum esset, dare liceret. Ex huiusmodi principio, atque ex liberalitate, atque accommodatione magistratum, consuetudo aestimationis introducta est. Secuti sunt avariores magistratus: qui tamen in avaritia sua non solum viam quaesus invenerunt, verum etiam *evitum, ac rationem r. defensionem.* Instituerunt semper ad ultima, ac difficillima loca ad portandum frumentum imperato, ut vectura difficultate, ad quam vellet, aestimationem, perveniret. In hoc genere facilius est *existimato*, quam reprehensio: ideo quod eum, qui hoc facit, avarum possumus existimare: crimen in eo constituere non tam facile possumus: quod videtur concedendum magistratibus nostris esse, ut iis, quo loco velint, frumentum accipere liceat. Itaque hoc est, quod multi fortasse fecerunt: & ita multi, ut iis, quos innocentissimos meminimus, aut audivimus, non fecerint. Quare nunc a te, Hortensi, cum utris tandem istius factum collaturus es? cum iis, credo, qui benignitate adducti, per beneficium, & gratiam civitatibus concesserunt, ut nummos pro frumento darent. Ita credo, petisse ab isto aratores, ut, cum *h. s.* ternis tritici modium vendere non possent; pro singulis modis, ternos denarios dare liceret. An, quoniam hoc cum non audes dicere, illuc confugies, *vectura difficultate* adductos. ternos denarios dare maluisse? Cujus vecturae? quo ex loco, in quem locum ne portarent? Philomelione Ephesum? Video, quid inter annonam interesse soleat: video quot dierum via sit: video Philomelienibus expedire, quanti Ephesi sit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Ephesum portare, aut ad emendum frumentum Ephesum pecuniam, & legatos mittere: In Sicilia vero quid ejusmodi? Enna, mediterranea est maxime: eoge, ut ad aquam tibi, id quod summi juris est, frumentum Enneses metiantur: vel Pleuriam, vel Halesiam, vel Catinam, loca inter se maxime diversa, eodem die, quo iusseris, deportabunt. tamen ne vectura quidem opus est. Nam totus quaesus hic, iudices, aestimationis, ex annonae natus est varietate. hoc enim magistratus in provincia assequi potest, *ut ibi accipiat, ubi est carissimum.* ideo valet ista ratio aestimationis in Asia: valet in Hispania: valet in his provinciis, in quibus unum pretium frumento esse non solet. In Sicilia vero quid *ejusquam* intererat, quo loco daret? neque enim portandum erat: & quod quisque vehere iussus esset, ibi tantidem frumentum emeret, quanti domi vendidisset. Quamobrem si quid, Hortensi, docere vis, aliquid ab isto simile, in aestimatione, atque a ceteris esse factum: doceas

1. *Defractions. Insuperantur semper ego.* Retinet distinctionem Lambini, quamvis non improbem prius vulgatam, *defensionem instituerunt.* semper ego. eodem enim res redit.

2. *Et ita multi, ut si quos innocentissimos mem. aus audivimus.* Lambini multi. *et.*

binus ac fuisse in Fabr. & duabus aliis membranis, quae mem. xxi viderent, sine ullo innocentissimos non ausus sui sequi, contra notitiam Pall. omnemque editionem. haud refrager tamen admittit, sed ita

reas oportet, aliquo in loco Siciliae, pratore Verre, ternis denariis tritici modium fuisse. Vide, quam tibi deservissimam patefecerim; quam iniquam in socios, quam remotam ab utilitate reipub. quam seivntam a voluntate, atque sententia legis. Tu, cum tibi ego frumentum in meis agris, atque in mea civitate; denique cum in iis locis, in quibus es, verfaris, rem geris, provinciam administras, paratus sis dare, *angulum mihi* aliquem eligas provinciam, reconditum, ac derelictum? jubeas tibi me mitri, quod portare non expediat? ubi emere non possum? Improbum facinus, judices: non ferendum, nemini lege concessum, sed fortasse adhuc in nullo etiam *viduacatum*, tanquam ego hoc, quod ferri nego posse, Verri, judices, concedo, & largior. Si ullo in loco ejus provinciam frumentum tanti fuit, quanti iste aestimavit; hoc crimen in istum reum valere oportere non arbitror. Verum enim vero cum esset *n-s* binis, aut etiam ternis, quibusvis in locis provinciam, duodecos testertios exegisti. Si mihi tecum neque de annonam, neque de aestimatione tua potest esse controversia, quid fedes? quid expetas? quid defendes? Utrum tibi pecuniam conciliata videntur adversum leges, adversum rempubl. *cum maxima sociorum injuria*: an vero id recte, ordine, est rep. sine cujusquam injuria factum esse defendes? cum tibi senatus ex arario pecuniam promississet, & singulos tibi denarios adnumerasset, quos tu pro singulis modis aratoribus solveres: quid facere debuisti? Si, quod L. Piso ille Frugi qui legem de pecuniis repetundis primus tulit: cum emisisset, quanti esset: quod *superaret pecunia, remississet*. si, ut ambitiosi homines, aut benigni: cum pluris senatus aestimasset, quam quanti esset annonam; ex senatus aestimatione, non ex annuari ratione, solvisses, sin, ut plerique faciunt, in quo etiam erat aliquis *quæstus*, sed is honestus, atque concessus: frumentum, quoniam vilius erat, ne emisisset. *Quis illis id nummorum, quod tibi senatus, callæ nomine, concesserat.* Hoc vero quid est? quam habet rationem, non quæto *æquitatis*, sed ipsius improbitatis, atque impudentiam? *NEQUE ENIM EST FERÈ* quidquam, quod homines palam facere audeant in magistratum, quamvis improbi, quin ejus facti, si non bonam, araliquam rationem afferre tolerant, hoc quid est? Venit prætor: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. Optime. Modium denario. Benigne, ac liberaliter. nam ego tribus *n-s* non possum vendere. Mihi frumento non opus est: nummos volo. Nam speraveram, inquit arator, me ad denarios perventurum: sed, si ita necesse est, quanti frumentum sit, considera. Video esse binis *n-s*. Quid ergo? *à me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi 2 quaternos n-s dederit?* Quid poscat, attendite. & vos, quæso, simul, judices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos *n-s*, quos mihi senatus decrevit, & ex arario dedit, ego habebō, & *in istam transferam ex fisco*. Quid postea? quid? pro singulis modis, quos tibi impero, tu mihi octonos *n-s* dato. Qua ratione? Quid quæris rationem? non tantam rationem res habet, quantum *utilitatem*, atque prædam. Dic, dic, inquit ille, planius. Senatus te voluit mihi nummos dare: me tibi frumentum metiri. tu eos nummos, quos mihi senatus dari voluit, ipse habebis; à me, cui singulos denarios dari oportuit, binos auferis? & huic prædam ac direptioni, *callæ nomen* imponis? Hæc decet injuria, & hac calamitas aratoribus, te prætor, qua reliquis fortunis omnibus everterentur. nam quid esse reliqui poterat ei, qui per hanc injuriam non modò frumentum

omne amittere, sed etiam omne *instrumentum* vendere cogetur? Quò enim se venteret, non habebat. ex quo fructu nummos, quos tibi daret, inveniret? Decumarum nomine tantum erat ablatum, quantum voluntas tulerat Apronii: pro alteris decumis, emtoque frumento, aut nihil datum, aut tantum datum, quantum reliqui scriba fecerat, aut ultrò etiam (id quod didicistis) ablatum. Cogantur etiam nummi ab aratore? quomodo? quo jure? quo exemplo? Nam, cum fructus diripiebantur aratorum, atque omni lacerabantur injuria: videbatur id perdere arator, quod arator ipse quæsisset, in quo elaborasset, quod agri legetesque extulissent. Quibus injuriis gravissimis tamen illud erat miserum solatium, quò id perdere videbatur, quòd alio prætor, eodem ex agro reparare posset. Nummos verò, ut daret arator, 3 quos non aratro, ac manu quærit, boves, & aratrum ipsum, & omne instrumentum vendat, necesse est. Non enim debetis hoc cogitare: habet idem in nummis; habet idem in urbanis prædiis, nam cum aratori onus aliquod imponitur, *NON OMNES*, si quæ sunt præterea facultates, sed arationis ipsius vis, ac ratio consideranda est; quid ea sustinere, quid pati, quid efficere possit, ac debeat. Quamquam illi quoque sunt homines ab isto omni ratione exinaniti, ac perdit: tamen hoc vobis est statuendum, quid aratorem ipsum arationis nomine muneris in rep. fungi, ac sustinere velitis. Imponitis decumas: patiuntur, alteras: *temporibus vestris servientum* putant, dent emtum præterea, dabunt, si voletis. Hæc quam sint gravis, & quid, his rebus detractis, possit ad dominos puri, ac reliqui pervenire, credo vos ex vestris rebus rusticis conjectura allequi posse. Adde nunc eodem istius edicta, instituta, injurias: adde Apronii, Veneriorumque servorum, in agro decumano regna, ac rapinas. Quamquam hæc omitto: de calla loquor. Placete vobis, in callam magistratibus nostris frumentum Sculos gratis dare? quid hoc indignius? quid iniquius? atqui hoc scitote, aratoribus, hoc prætor, optandum, ac petendum fuisse. Sostenus est Entellinus, homo cum primis prudens, & domi nobilis: ejus verba audistis: qui ad hoc judicium legatus publicè cum Arthemone, & Menisco, primariis viris, missus est. Is cum in senatu Entellino multa mecum de istius injuriis ageret, hoc dixit: si hoc de calla, atque hac aestimatione concederetur, vellet Sculos senatui polliceri frumentum in callam gratis, ne possit tantas pecunias magistratibus nostris decerneremus. *Respiciete vos certò scio, Sculis quantopere hoc expediat, non ad æquitatem conditionis, sed ad minima malorum eligenda.* nam, qui mille modium Verri suæ partis in callam gratis dedisset, duo millia nummum, aut summum tria dedisset: idem nunc pro eodem numero frumenti *n-s* VIII. millia dare coactus est. hoc arator allequi per triennium, & certe fructu suo, non potuit: vendiderit instrumentum, necesse est, quòd si hoc munus, & hoc vectigal aratio tolerare, hoc est, Sicilia ferre, ac pati potest: populo Romano ferat potius, quam nostris magistratibus. Magna est pecunia: magnum præclarumque vectigal. si modò id salva provincia, si sine injuria sociorum percipere possitis: nihil detraho. Magistratibus tantundem detur in callam, quantum semper datum est, quod præterea Verres imperat, id, si facere non possunt, recusent. si possunt, populi Rom. potius hoc sit vectigal, quam *præda prætoris*. Deinde cur in uno genere solo frumenti ista aestimatio constituitur? Si est æqua & ferenda: debet populo Romano Sicilia decumas det.

X 2

1. *Non speraveram, inquit arator.*] Ita Manutiani omnes, firmatque exemplis Horomanus, non notare argui.
2. *Quaternos n-s dederit.*] Vulg. omnino: sed alterum est in cod. Nannii, ejusdem auctoritate statim duplicavi, Die, die.
3. *Quis non aratro, manu quærit.*] Nannianus, qui non aratro præterea: id id recipimus delenda subsequente.

4. *Homo cum primis prudens.*] Sic Fabricianus, aliæ editiones interfeuerant, *eruditus*, ejusdem libri siue mox finis, ad æquitatem conditionum, pro vulgato, *æquitatis conditionum*.
5. *Certe scitote.*] Haud aliter Pall. & Fabr. aliàs cusi, *certe scitote* sua.
6. *Dedit populo Rom.*] Illud dicit additum ex Fabriciano, ceteri non habent.

det. pro singulis tritici modis ternos denarios: sibi habeat frumentum. Data tibi pecunia est, Verres: una, qua frumentum tibi emeret in cellam: alia, qua frumentum emeret à civitatibus, quod Romam mitteres. Tibi datam pecuniam domi retines: & præterea pecuniam permagnam tuo nomine auferis. fac idem in eo frumento, quod ad populum Romanum pertinet. exige eadem æstimatione pecuniam à civitatibus, & refer, quam accepisti. tum referentius erit ærarium populi Romani quam unquam fuit. At enim istam rem in publico frumento Sicilia non ferret: hanc rem in meo frumento tulit. Proinde quasi aut æquior sit ista æstimatio in tuo, quam in populi Rom. commodo: aut ea res, quam ego dico, & ea, quam tu fecisti, inter se genere injuriæ, non magnitudinis pecuniæ differat. Verum istam ipsam cellam ferre nullo modo possunt ut omnia remittantur, ut omnibus injuriis, & calamitatibus, quas te prætor tulerunt, in posterum liberentur; istam se cellam, atque istam æstimationem negant se ullo modo ferre posse.

204 Multa Sophocles Agrigentinus apud Cn. Pompejum Cos. nuper, homo disertissimus, & omni doctrina, & virtute ornatissimus, pro tota Sicilia de aratorum miseriis graviter, ac copiose dixisse, ac deplorasse dicitur. ex quibus hoc iis, qui aderant, (nam magno conventu acta res est) indignissimi num videbatur: quæ in te senatus optimè, ac benignissime cum aratoribus egisset, largè, liberaliterque æstimasset, in ea re prædarii prætorum bonis eventus aratores: & id non modò fieri, sed ita fieri, quasi liceat, concessumque sit. Quid ad hæc Hottenus? salsum esse crimen? Hoc numquam dicit. Non magnam hæc ratione pecuniam captam? Ne id quidem dicit. Non injuriam factam Stulis, atque aratoribus? Qui poterit dicere? Quid igitur dicit? Fecisse alios. quid est hoc? Utrum crimini defensio, non comitatus exilio queritur? Tu in hac repub. in hac hominum libidine, & (ut adhuc habuit se status judiciorum) eriam licentia, non ex jure, non ex æquitate, non ex lege, non ex eo, quod oportuerit, non ex eo, quod licuerit; sed ex eo, quod aliquis fecerit, id, quod reprehenditur, rectè factum esse defendes? Fecerunt alii alia quam multa: cur in hoc uno crimine isto genere defensionis uteris? Sunt quædam omnino in te singularia, quæ in nullum alium hominem dici, neque convenire possunt: quædam tibi cum multis communia. Ergo. omitam tuos peculatus, ut ob jus dicendum pecunias acceptas, ut ejusmodi cetera, quæ forsitan alii quoque etiam fecerint: illud, in quo te gravissimè accusavi, quod ob judicandam rem pecuniam accepisses, eadem ista ratione defendes, fecisse alios? Ut ego assentiar orationi, defensionem tamen non probabo. Potius enim, te damnato, ceteris angustior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quam, te absoluto, alii, quod audacissime fecerunt, rectè fecisse existimentur. Lugent omnes provincie: queruntur omnes liberi populi: regna denique jam omnia de nostris cupiditate tibus, & injuriis expostulant: locus intra Oceanum jam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quò non, per hæc tempora, nostro hominum, libido, iniquitasque pervaserit. sustinere jam populus Romanus omnium nationum non vim, non arma, non bellum, sed lætum, lacrymas, querimonias non potest. In ejusmodi re, ac moribus, si is, qui erit ad ductus in judicium, cum manifestis in flagitiis tenebitur, alios eadem fecisse dicit: illi exempla non deerunt: reipub. salus deerit, si improborum exemplis improbi judicio ac periculo liberabuntur. Placent vobis hominum mores? placet ita geri magistratus, ut geruntur? placet socios sic

tractari, quod restat, ut per hæc tempora tractatos videtis? Cur hæc à me opera, consuntur? quid sedetis? cur non in media oratione mea consurgitis, atque disceditis? Vultis autem istorum audacias, ac libidines aliqua ex parte refecare? Desinite dubitare, utrum sit VERREVS, propter multos improbos uni prætere, an unius improbi supplicio multorum improbitatem coercere. Tamen quæ ista sunt exempla multorum? nam cum in causa tanta cum in ærimine maximo dici à defensore ceptum est, factitatum esse aliquid: expectant ii, qui audiunt, exempla ex veteri memoria. & monumentis, ac litteris, plena dignitatis, plena antiquitatis. Hæc plurimum solent & auctoritatis habere ad probandum, & iudicandis ad audiendum. Africanus mihi, & Catones, & Lælius commemorabis? & eos fecisse idem dices? quamvis res mihi non placeat: tamen contra hominum auctoritatem pugnare non poterò. An, cum eos non poteris; proferes hos recentis, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scævolum, M. Scævrum, Q. Metellum? qui omnes provincias habuerunt. & frumentum cellæ nomine imperaverunt. magna est hominum auctoritas, & tanta, ut etiam delicti suspitionem tegere possit. Non habesne ex his quidem hominibus, qui nuper fuerunt, ullum auctorem istius æstimationis. Quò me igitur, aut ad quæ exempla revocas? Ab illis hominibus, qui tum versati sunt in repub. cum & optimi mores erant, & hominum existimatio gravis habebatur, & judicia severa fiebant, ad hanc hominum licentiam, & libidinem me abducis? & in quos aliquid exempli populi Romani statui putas oportere, ab iis tu defensionis exempla quaeris? Non fugio ne hos quidem mores, dummodo ex his ea, quæ probas populus Romanus exempla, non ea, quæ condemnat, sequamur. Non circumspiciam, 2 non quæram foris, cum habeas iudices, principes civitatis, P. Servilium, Q. Catulum, qui tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, ut in illo antiquorum, & clarissimorum hominum, de quibus antea dixi, numero reponantur. Exempla quaerimus, & ea non antiqua modo utique horum, exercitum habuit. Quare, Hottenus, quoniam te recentia exempla delectant, quid fecerint. Itane verò? Q. Catulus frumento est usus, pecuniam non coegit. P. Servilius quinquennium exercitum cum præfret, & ista ratione innumerablem pecuniam facere posset, non statuit sibi quidquam licere, quod non patrem suum, non avum Q. Metellum facere vidisset. C. Verres reperitur, qui, quod expedit, id licere dicit? quod nemo, nisi improbus, fecerit, id aliorum exemplo se fecisse defendat? At in Sicilia factitatum est. Quæ est ista conditio Sicilia? cur quæ optimo jure, propter vetustatem, fidelitatem, propinquitatem esse debet, huic præcipua lex injuriæ definitur? Sed in ista ipsa Sicilia non quaeram exemplum foris: hoc ipso ex consilio utar exemplis. C. Marcelle te appello. Sicilia provincie, cum esses pro consule, præfuit: num quæ in tuo imperio pecuniæ, cellæ nomine, exactæ sunt? neque ego hoc in tua laude pono, alia sunt tua facta, atque consilia, summa laude digna: quibus illam tu provinciam afflictam & perditam exexisti, atque recreasti: nam hoc de cella, ne Lepidus quidem fecerat, cui tu succcessisti. Quæ sunt tibi igitur exempla in Sicilia cellæ si hoc crimen non modo Marcelli facti, sed ne Lepidi quidem potes defendere? An me ad M. Antonii æstimationem frumenti, exactiorem, quæ pecuniæ revocatus es? Ita, inquit, ad M. Antonii, hoc enim mihi significasse, & annuisse visus est. Ex omnibus igitur populi Romani prætoribus, proconsulibus, imperatoribus, M. Antonium delegisti, & ejus unum impro-

1. Manifestis in flagitiis tenebitur. Guilielmus accedit eis qui abijciunt præpositionem in, rectè, sed tamen nihil verat eam retineri.
2. Non quaeram foris, cum habeas iudices principes, &c.] Lumbin. foris.

habet iudices, nascio an è scripto: interim reperio in Pul. sec. & vet. ed. non quaeram foris, habes iudices totum principes; nam prim. habebat.
3. Prætoribus, pro consulis. &c.] Est à Nanniano ceteri consulis.

improbissimum factum, quod imitare? Et hic utrum mihi difficile est dicere, an his existimare, ita se in illo *insinuo imperio* M. Antonium gessisse, ut multo istius perniciosius sit dicere, se in re improbissima voluisse Antonium imitari, quam si defendere possit, nihil in vita se M. Antonii simile fecisse. Homines in iudiciis ad crimen defendendum, non, quid fecerit quisquam, proferre solent, sed quod probaverit, Antonium, cum multa contra sociorum salutem, & multa contra utilitatem provinciarum & faceret, & cogitaret, in mediis ejus injuriis & cupiditatibus mors oppressit. Tu mihi, quasi ejus omnia facta, atque consilia S. P. Q. R. iudices comprobaverint, ita M. Antonii exemplo istius audaciam defendis. At idem fecit Sacerdos. Hominem innocentem, & summa prudentia praxiditum nominas: sed tum idem fecisse erit existimandus, si eodem consilio fecerit. Nam genus astimationis ipsum, à me nunquam est reprehensum: sed ejus æquitas, aratorum commodo, & voluntate perpenditur. Non potest reprehendi ulla astimatio, quæ aratori non modò incommoda non est, sed etiam grata est. Sacerdos, ut in provinciam venit, frumentum in eam iam imperavit. Cum esset, ante novum, vitici modus denariis quinque; petiverunt ab eo civitates, ut astimaret. remissi, or aliquanto ejus fuit astimatio, quam annonæ, nam astimavit denariis III. Vides, eandem astimationem, propter temporis dissimilitudinem, in illo *laudis causam* habere: in te, *crimini*? in illo, beneficii: in te, injuriæ? Eodem tempore Antonius III. denariis astimavit. post messem, summa in vilitate, cum aratores frumentum dare gratis malebant, & aiebat, se tantidem astimasse, quanti Sacerdotem: neque mentiebatur: sed eadem ista astimatione, alter sublevarat aratores, alter everterat. Quod nisi *omnis frumenti ratio ex temporibus* esset, & annonæ, non ex numero, neque ex summa, consideranda: nunquam tam grati hi sesquimodii. Q. Hortensii, fuissent: quos tu cum ad mensuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. caritas enim annonæ faciebat, ut istud, quod re parvum videbatur, tempore magnum videretur. Idem istud si in vilitate populo Rom. largiri voluisses: derisum tuum beneficium esset, atque contumtum. Noli igitur dicere, istum idem fecisse, quod Sacerdotem: quoniam non eo tempore, neque 4 simili fecit annonæ. dicitur potius, quoniam habes auctorem idoneum, quod Antonius uno adventu, & vix mensuris cibariis fecerit, id istum per triennium fecisse: & istius innocentiam M. Antonii facta, atque auctoritate defendito. Nam de Sex. quidem præduco, fortissimo, atque innocentissimo viro, quid dicetis? de quo quis unquam arator questus est? aut quis non ad hoc tempus innocentissimam omnium, diligentissimamque præturam illius hominis existimavit? Bicennium provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in summa caritate fuerit. num aut in vilitate numerum arator quisquam dedit: aut in caritate de astimatione frumenti questus est? At *iberiora cibaria* facta sunt caritate. Credo: neque id est novum, neque reprehendendum.

17. modo C. Sentium vidimus, hominem veterem illa, ac singulari innocentia præditum, propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, per magnam ex cibariis pecuniam deportare. Quamobrem non ego in video tuis commodis, si qua ad te lege venerunt: injuriam queror, improbitatem coarguo: avaritiam in crimen, & in iudicium voco. Quod si suspiciones injicere voletis, ad plures homines, & ad plures provincias crimen hoc pertinere: non ego istam defensionem vestram petimebam, sed me omnium provin-

ciarum defensorem esse profitebor. Etenim hoc dico, & magna voce dico: UBI CUMQUE HOC FACTUM EST, IMPROBE FACTUM EST. QUICUMQUE HOC FECIT, SUPPLICIO DIGNUS EST. Nam per deos immortalis videte, iudices: & prospicite animis, quid futurum sit, multi magnas pecunias ab invidis civitatibus, atque ab invidis aratoribus ista ratione, callæ nomine, coegerunt: (omnino ego neminem video, præter istum: sed do hoc vobis, & concedo, esse multos;) in hoc homine rem adductam in iudicium videtis quid facere potestis? Utrum, cum iudices ius de pecunia capta, conciliata, tantam pecuniam captam negligere: an, cum *lex sociorum causa rogata sit*, sociorum querimonias non audire? Verum hoc quoque vobis remitto, negligite præterita, si vultis: sed ne reliquas spes tibi betis, atque omnes neis provincias evertatis, id providete, ne avaritia, quæ antehac occultis itineribus atque angustis uti solebat, auctoritate vestra viam patefaciat illustrem, atque latam. Nam si hoc probatis & si hoc licere, pecunias isto nomine capi, iudicatis: certè hoc, quod adhuc nemo, nisi improbissimus, fecit, posthac nemo, nisi stultissimus, non faciet. Improbi sunt, qui pecunias contra leges cogunt: *Subiti*, qui, quod licere iudicatum est, præternitunt. Deinde, iudices, videte, quàm insipientiam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si ternos denarios qui coegit, erit absolutus: quateruos, quinos, denos denique, aut vicenos coget alius quæ erit reprehensio? in quo primum *injuriam* gradu resistere incipiet severitas iudicis? quotus erit iste denarius, qui non sit ferendus, & in quo primum astimationis iniquitas, atque improbitas reprehendatur? non enim à vobis summa, sed genus astimationis erit comprobatum. neque hoc potestis iudicare, ternis denariis astimare licere; denis non licere: ubi enim semel ab annonæ ratione, & ab aratorum voluntate res ad prætoris libidinem translata est, non est jam in lege, atque in officio, sed in voluntate hominum, atque avaritia positus modus astimandi. Quapropter si vos SEMEL in iudicando finem æquitatis, & legis transieritis: scitote, vos nullum ceteris in astimando finem improbitatis & avaritiae reliquisse. Vide, te igitur, quàm multa simul à vobis postulentur. Absolvite eum, qui se fateatur maximas pecunias cum summa sociorum injuria cepisse. non est satis. Sunt alii quoque plures, qui idem fecerint. absolvite etiam illos, si qui sunt: ut uno iudicio quàm plurimos improbos liberetis. Ne id quidem satis est: facite, ut ceteris posthac *idem liceat*: licebit. 5 At hoc parum est. Permittite, ut liceat, quanti quisque velit, tanti astimare astimabit. Videtis jam profecto, iudices, hac astimatione à vobis comprobata, neque modum posthac avaritiae cuiusquam, neque poenam improbitatis futuram, Quas ob res quid agis Hortensii? consul es designatus: provinciam fortitus es: de astimatione cum dices frumenti, sic te audiemus, quasi id, quod ab isto *rectè* factum esse defendes, te facturum profiteri, & quasi, quod isti licitum esse dices, vehementer cupias tibi licere. Atqui si id licebit, nihil est, quod puteris quemquam posthac commissurum, ut de pecuniis repetundis condemnari possit. Quantam enim quisque concupierit pecuniam, tantam licebit per callæ nomen astimationis magnitudine consequatur. At enim est quiddam, quod, etiam si palam in defendendo non dicit Hortensius, tamen ita dicit, ut vos id suspicari, & cogitare possitis: pertinere hoc ad commodum senatorium: pertinere ad utilitatem eorum, qui iudicent, qui in provinciis cum potestate, aut cum legatione se futuros aliquando arbitrentur. 6 Præclaros vero existimas iudices nos

X 3

habere

1. sed quid probaverit. Ita Lambinus, non improbane Motomano. vulgata, probaverit; cui & suus sane sensus, sua vis.

2. Multa contra milita em. ER à Nann. item Pall. nisi quod ii, voluntatem, quod & in retro casus, sed de his roboratur voce multa.

3. Cum esse ante novum, vitici modus denariis quinque. Ita ferè Fabricianus, nam alia ead. ob notas valde intricatæ.

4. Simili fieri annonæ. Vulgata, anno. sed alterum est à Nanniano conieceratque antea Motomano.

5. At hoc parum est. Pal. sec. Ad hæc nimirum sententia requiritur. Ad hoc parum est. itaque nihil est, cur non deinde ita excudatur.

6. Præclaros vero existimas. Ita liber vetus Lambino laudatæ.

habere, quos alienis pecuniis concessurus putes, quo facilius ipsos peccare liceat. Ergo id volumus populum Romano. id provincias, id socios, nationesque exteras exstimare, si senatores judicent, hoc certe unum genus infinitæ pecuniæ, per summam injuriam cogendæ, nullo modo posse reprehendi? Quod si ita est, quid possumus contra illum prætorem dicere, qui quotidie templum tenet, qui rempublicam subsistere negat posse, ni ad equestrum ordinem judicia referantur? Quod si ille hoc unum agitare cœperit, esse aliud quod genus cogendæ pecuniæ, senatorum commune, & jam præpè concessum ordini, quo genere ab fociis maxima pecunia per summam injuriam averratur: neq; ullo modo senatoriis judiciis reprehendi posse, idq; dum equester ordo judicaret, numquam esse commissum: quis obset? qui erit tam cupidus vestrum, tam fautor ordinis, qui de transferendis judiciis possit reculare? Atque utinam posset aliqua ratione hoc crimen, quamvis falsa, modò humana, atq; usitata defendere. minore periculo vestro, minore periculo provinciarum omnium, judicaretis. Negaret hic æstimatione se usum? vos id credidisse homini, non factum comprobasse videremini. nullo modo negare potest: arguetur à tota Sicilia: nemo est ex tanto numero aratorum, quo pecunia callæ nomine non sit exacta. Vellem etiam hoc posset dicere, nihil ad se istam rationem pertinere. per quætores rem frumentariam esse administratam: ne id quidem ei licet dicere: propterea quod ipsius litteræ recitantur, ad civitates de ternis denariis missæ. Quæ est igitur defensio? Pect quod arguis: cœgi pecunias maximas callæ nomine: sed hoc mihi licuit: vobis, si prospicitur, licebit. PERICULO SVM provinciis genus injuriæ confirmari iudicio: perniciosum nostro ordini, populum Rom exstimare, non posse eos homines, qui ipsi legibus teneantur, leges in judicando religiose defendere. Atque isto prætore, iudices, non solum æstimandi frumenti modus non fuit, sed ne imperandi quidem, neque enim id, quod debebatur, sed quantum commodum fuit, imperavit. Summam faciam vobis ex publicis litteris, & testimoniis civitatum, frumenti in callam imperati reperietis quinquies tanto, iudices, ampliùs istum, quàm quantum ei in callam sumere licitum sit, civitatibus imperasse. Quid ad hanc impudentiam addi potest, si & æstimavit tanti, ut homines ferre non possent, & tanto plus, quàm erat ei concessum legibus, imperavit? Quapropter, cognita tota re frumenta-

ria, iudices, jam faciliù perspicere potestis, amissam esse populo Romano Siciliam, fructuosissimam, atque opportunitissimam provinciam, nisi eam vos istius damnatione recuperatis. Quid est enim Sicilia, si ei agri cultionem sustuleris, & si aratorum numerum, ac nomen extinxeris? quid enim potest esse in calamitate residui, quod non ad miseros aratores, isto prætore, per summam injuriam, ignominiamque pervenerit? quibus, cum decumæ dare deberent, vix ipsis decumæ relictae sunt: cum pecunia deberetur, soluta non est: cum optima æstimatione senatus frumentum eos in callam dare voluisset, etiam instrumenta agrorum vendere coacti sunt. Dixi jam antea, iudices, ut has omnes injurias tollatis, tamen ipsam rationem arandi spero magis, & juvenitate quadam, quàm fructu, atque emolumento teneri. etenim ad incertum casum, & eventum, certus quotannis labor, & certus sumus impenditur. annona porro, pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet. si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendis: ut aut male vendendum intelligas, si processit: aut male perceptos fructus, si resicere licet vendere. Totæ autem RES RVSTICAE ejusmodi sunt, ut eas non ratio, neq; labor, sed res incertissimæ, venti, tempestatesque moderentur. Hinc cum unæ decumæ 3 lege, & consuetudine trahantur: alteræ novis iniutis propter annonæ rationem imperentur: ematur præterea frumentum quotannis publice: postremo etiam in callam magistratibus & legatis imperetur: quid, aut quantum præterea est, quod aut liberum possit habere ille arator, ac dominus in potestate, suorum fructuum, aut in ipsis fructibus solutum? Quod si hæc ferantur omnia: si vobis potius, ac populo Rom quàm sibi, & suis commodis, opera, sumtu, labore deferviant: etiamne hæc nova debent edicta, & imperia prætorum, & Aponii dominationem, & Veteriorum servorum furta, rapinasq; perferre? etiamne frumentum pro emto gratis dare? etiamne in callam cum cupiant gratis dare ultro, pecuniam grandè dare: etiamne hæc tota detrimenta, atq; damna cum maximis injuriis, contumeliisq; perferre? itaque, hæc iudices, quæ pati nullo modo poterunt, non pertulerunt. Actiones tota Sicilia defertas, atque à dominis relictas esse cognoscitis: neque quidquam aliud agitur hoc iudicio, nisi ut antiquissimi fortii, fidelissimiq; Siculi, coloni Populi Rom, atque aratores, vestra severitate, & diligentia, me duce, atque av...

ACCV.

1. Per summam injuriam averratur. Sic Nannii membranz. vulgata auferatur. malim averratur, si prima non perplacet.

2. Negaret hac æstimatione se usum? Prius editi sic: Lambinus, si

negaret hac æstimatione &c.

3. Legi & consuetudine trahantur. Vulgata, & conditione. alterum existat in Nannianis.

ACCUSATIONIS
IN
C. VERREM,
LIBER QVARTUS,
DE
SIGNIS
ORATIO NONA.

SYNOPSIS.

De Laetriniis Verrii, & qua abstulerit. 1. C. Hei Mamerino. 2. Philarcho Centuripino. 3. Pamphilo Lilybatano (Dionysio Meliteni: Diodoro: Cn. Calpurnio: L. Papyro) 4. Eschilo Tyndaritano: & alii Tyndaritano. 5. Eupolemo Calactino: 6. Catinensibus. 7. Agrinensibus. 8. Haluntinis. 9. L. Tizio. 10. Antiocho regi Syria. 11. Sagestani. 12. Tyndaritanis. 13. Agrigentinis. 14. Assinisi. 15. Enguinis. 16. Catinensibus. 17. Melitenensibus. 18. Ennensibus.

ENIO nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium: ut amici ejus, moribus, & insaniam: ut Siculi, latrocinium, ego, quo nomine appellem, nescio. rem vobis proponam. 1 vos eam suo, non nominis pondere penditote. genus ipsum prius cognoscite, iudices: deinde fortasse non magnopere quaeritis, quo nomine appellandum putetis. Nego in Sicilia tota, tam locupletis, tam vetere provincia, tot oppidis, tot familiaribus, tam copiosis, ullum argenteum vas, ullum Corinthium, aut Deliacum fuisse, 2 ullam gemmam, aut margaritam; quidquam ex auro, aut ebore factum; signum ullum æneum, marmoreum, eburneum; nego ullam picturam 3 neque in tabula, neque textili fuisse, quin conquisierit, impexerit: quod placitum sit, abstulerit. Magnum videor dicere. attendite etiam, quemadmodum dicam. non enim verbi, neque criminis augendi causa complector omnia. cum dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota provincia reliquisse, Latine me scitote, non accusatorie loqui: etiam planius: nihil in ædibus cujusquam, ne in oppidis quidem: nihil in locis communibus, ne in fanis quidem; nihil apud Siculum, nihil apud civem Romanum, denique nihil istum, 4 quod ad oculos, animumque acciderit, neque privati, neque publici, neque profani, neque sacri, tota in Sicilia reliquisse. Unde igitur potius incipiam, quam ab ea civitate, quæ tibi una in amore, atque in deliciis fuit? aut ex quo potius numero, quam ipsi laudatoribus tuis? facilius enim perspicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accusant, qui persequuntur: cum apud tuos Mamertinos invenire improbissima ratione esse prædatus. C. Hejus

est Mamertinus (omnes hoc mihi facile concedent, qui Messanam acceperunt) omnibus rebus in illa civitate ornatisissimus. hujus domus est vel optima Messana, notissima quidem certe & nostris hominibus apertissima, maximeque hospitalis. ea domus ante adventum istius sic ornata fuit, ut ubi quocumque esset ornamento. nam ipsa Messana, quæ sita, moribus, potuque ornata sit, ab his rebus, quibus iste delectatur, sanè vacua, atque nuda est. Erat apud Hejum sacrarium magna cum dignitate in ædibus, à majoribus traditum, perantiquum: in quo signa pulcherrima quatuor, summo artificio, summa nobilitate: quæ non modò istum hominem, ingeniosum, atque intelligentem, verum etiam quemvis nostrum, quos iste idiotas appellat, delectare possent: unum 5 Cupidinis marmoreum, Praxitelis: (nimis didici etiam, dum in istum inquiri, artificum nomina) idem, opinor, artifex ejusdem modi Cupidinem fecit illum, qui est Thespiis, propter quem Thespiæ visuntur. nam alia visendi causa nulla est. Itaque ille L. Mummius, 6 cum Thespiis ea, quæ ad ædem Felicitatis sunt, ceteraque profana ex illo oppido signa tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat consecratum, non attigit. Verum ut ad illud sacrarium redeam, signum erat hoc, quod dico, Cupidinis è marmore: ex altera parte Hercules egregie factus est ex ære, is dicebatur esse Myronis, ut opinor; 7 & certe ante hosce deos erant arule, quæ cuius sacrarii religionem significare possent. erant ænea præterea duo signa, non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. 8 Canephora ipse vocabantur. sed earum

X 4

I artificum

1. *Vos tam sua, non nominis pondere.* Ita primus legendum censuit Turnebus lib. xxv. cap. 5. ex mss. vulgatum prius, *sua nominis pondere*, cui assentionem Pall. & Grueterianus.
2. *Ullam gemmam aut margaritam.* Sic iterum idem libri, nam prius *culi, nego ullam gem. aut marg. fuisse, aut.* à liberalitate scilicet scribarum.
3. *Neque in tabula, neque textili fuisse.* Et hoc est ab istis, quibus suffragatur & Turnebianus. Vulgata, *tabulae, neque textiliem.*
4. *Quod ad oculos animumque acciderit.* Haud aliter præter Lambinianus, H. & C. quippe retro *culi, quæ oculos animumque acciderint*, quod & in mss. nostris.

5. *Cupidinis marmoreum Praxitelis.* Cujacii liber. *Praxitela*, unde fingebat Gualtelmius, *Praxitela*, non ineptè.
6. *Cum Thespiis ea quæ ad ædem.* Pall. ead. que veter. cum *Thespiæ quæ ad ædem*. Grueter. cum *Thespiæ quæ ad ædem*, adeo ut ferè accedam Turnebo, emendanti ex veteri libro, cum *Thespiæ quæ ad ædem*.
7. *Et certe ante hosce deos erant arule.* Placuit Turnebo, restatque in Cujac. ineptè alia editio *tabula*. arule enim iudices religionis, super quas scilicet aromata exurerentur.
8. *Canephora.* Sic uno ore omnes mss. nostri. vulgo *Canephora* a male. consulatur Turnebus lib. xxv. cap. 5.

I. Artificum